

**L'EXPRESSION DE LA INTENSITAT I CATEGORIES CONNEXES
COM A *USUS SCRIBENDI A BEUVE DE HAMPTONE***

Treball de fi de Màster
Màster de Cultures Medievals
Universitat de Barcelona

Autor: Xavier Blanco Escoda
Tutora: Meritxell Simó Torres

Universitat de Barcelona
Barcelona, febrer de 2019

L'EXPRESSIONÓ DE LA INTENSITAT I CATEGORIES CONNEXES COM A *USUS SCRIBENDI A BEUVE DE HAMPTONE*

1. INTRODUCCIÓ.....	5
2. <i>BEUVE DE HAMPTONE</i> , CANÇÓ DE GESTA ANGLONORMANDA.....	11
2.1. Generalitats.....	11
2.2. Orígens de <i>Beuve de Hamptone</i>	14
2.3. Posteritat literària i possibles influències.....	15
2.4. Personatges i motius.....	18
2.4.1. Els personatges principals.....	19
2.4.2. Motius narratius i motius retòrics.....	21
2.5. Síntesi de l'obra.....	23
3. SIGNIFICACIONS GRAMATICALS I COL·LOCACIONS	25
3.1. Intensitat i categories connexes	26
3.2. Intensitat i col·locacions intensives	27
3.3. Funcions lèxiques.....	30
4. INTENSITAT I CATEGORIES CONNEXES A <i>BEUVE DE HAMPTONE</i>	35
4.1. Intensius col·locacionals	35
4.1.1. Intensius col·locacionals adjectivals.....	35
4.1.1.1. Intensius col·locacionals adjectivals: adjectius	35
4.1.1.2. Intensius col·locacionals adjectivals: participis	43
4.1.2. Intensius col·locacionals adverbials.....	45
4.1.2.1. Intensius col·locacionals adverbials: adverbis i locucions adverbials	45
4.1.2.2. Intensius col·locacionals adverbials: estructures comparatives	64
4.1.3. Intensius col·locacionals verbals	71
4.1.3.1. Intensius col·locacionals verbals: verbs suports	72
4.1.3.2. Intensius col·locacionals verbals de tipus consecutiu	75
4.1.4. Intensius de durada	78
4.2. Intensius no col·locacionals.....	92
4.3. Augmentatius.....	99
4.4. Quantificadors	103
4.4.1. Quantificació no numèrica.....	103
4.4.2. Quantificació numèrica de tipus hiperbòlica.....	106
4.5. Atenuatius, diminutius i quantificadors febles o nuls.....	116
5. CONCLUSIONS.....	123

6. BIBLIOGRAFIA	127
6.1. Estudis i textos de base.....	127
6.2. Diccionaris i bases textuais.....	132

1. INTRODUCCIÓ

*La société, comme le sens, résultent de la fusion très particulière
de rapports abstraits et de réalités matérielles*
Guerreau (2001 : 205)

A distinguir me paro las voces de los ecos
Antonio Machado, *Retrato* (1906)

*Alas, what is the Scripture, give me a Ballad, a Newsbook,
George on horseback, or Bevis of Southhampton.*
John Bunyan *A Few Sighs from Hell* (1658)

Aquest treball constitueix un estudi dels mitjans d'expressió lèxics de la categoria gramatical de la intensitat, i de les categories connexes de la mesurativitat i el nombre (nominal), a la cançó de gesta anglonormanda *Beuve de Hamptone*. De manera informal, podríem dir que estudiem les paraules i les locucions que signifiquen 'molt'/'poc' (intensitat), 'gran'/'petit' (mesurativitat) i 'molts'/'pocs' (nombre) dins l'obra esmentada.

El treball consta de tres capítols (a més de la introducció, la conclusió i la bibliografia). Al capítol 2 (2. *Beuve de Hamptone, cançó de gesta anglonormanda*), presentarem l'obra sobre la qual treballarem. Començarem per un apartat dedicat a generalitats sobre aquest text (apartat 2.1.), com ara la temàtica, la datació, la inscripció dins el gènere de la cançó de gesta, la forma estròfica, els manuscrits existents o les edicions i traduccions modernes. Ens referirem després (apartat 2.2.) als controvertits orígens d'aquesta cançó i a la seva importantíssima posteritat literària (apartat 2.3.). Presentarem també els principals personatges i motius (tant narratius com retòrics) del text (apartat 2.4.) i acabarem el capítol amb una breu síntesi de l'argument de l'obra (apartat 2.5.), per tal que el lector que no hi estigui familiaritzat pugui seguir millor els comentaris posteriors.

Al capítol 3 (3. *Significacions gramaticals i col·locacions*) presentarem les eines de tipus lingüístic que farem servir per analitzar *Beuve de Hamptone*. Començarem per caracteritzar (apartat 3.1.) la categoria gramatical de la intensitat i les categories connexes que també estudiarem (que, com ja hem dit, seran la mesurativitat i el nombre nominal), així com les significacions gramaticals incloses dins de cadascuna d'aquestes categories i que seran objecte d'anàlisi. Tot seguit dedicarem un apartat específic (3.2.) a la intensitat, que és la més important de les categories gramaticals que estudiarem. També introduïrem el concepte de col·locació (un exemple de col·locació en català seria *por cerval*), com a associació idiomàtica entre un col·locador (*por*) i un col·locatiu (*cerval*). Una col·locació vehicula, per mitjans lèxics, una determinada significació gramatical respecte a un dels components del significat del col·locador. Per últim, presentarem el formalisme de les funcions lèxiques, que ens permetrà expressar de manera formalitzada les nostres anàlisis quan calgui fer-ho amb una particular precisió.

Al capítol 4 (4. *Intensitat i categories connexes*), que constitueix el nucli del nostre treball, procedirem a l'anàlisi sistemàtica de tots els mitjans d'expressió lèxics de les categories gramaticals esmentades que podem trobar a *Beuve de Hamptone*. Per configurar l'estructura d'aquest capítol, hem procedit seguint una

estratègia *bottom-up*, és a dir, que no hem projectat sobre el text estudiat una estructuració prèvia, sinó que hem estudiat els significats gramaticals dins el text i hem estructurat després el capítol segons el nombre i el tipus de recursos que s'utilitzen a la pròpia obra analitzada.

El capítol comença per un llarg apartat (4.1.) dedicat als intensius de tipus col·locacional, que hem subdividit, per a la comoditat de la lectura, en intensius col·locacionals adjectivals (4.1.1.) (un exemple d'intensiu col·locacional adjectival seria *rust coup*, 'cop violent'), distingint, però, entre adjectius pròpiament dits (4.1.1.1.) i participis (4.1.1.2.). Tot seguit, analitzem els intensius col·locacionals adverbials (4.1.2.), distingint entre adverbis i locucions adverbials d'una banda (4.1.2.1.) i estructures comparatives amb sentit intensiu (4.1.2.2.) d'altra banda. Un exemple d'intensiu adverbial seria *mentir apertement* ('mentir obertament', 'mentir descaradament') i d'estructura comparativa intensiva *plus neyr ke n'est arrement* ('més negre que la tinta', 'més negre que el carbó'). Segueix l'estudi dels intensius col·locacionals verbals (4.1.3.), on distingim entre els verbs suport (4.1.3.1.) (per exemple *de mautalent rojoie*, 'enrogir de ràbia') i les estructures consecutives (4.1.3.2.) (per exemple, [*... si tel coup ne li doune*] *Ke jammés après ne parlera od homme*, '... si no li dono tal cop que ja mai més no parlarà amb ningú'). A continuació, tractem els intensius de durada (4.1.4.), és a dir, aquells en què el que s'intensifica és la duració d'un fet o la velocitat del seu desenvolupament (per exemple, *ja en ma vie ne serai joiant* 'mai a la meva vida tornaré a estar joiós').

Un cop acabat l'estudi dels intensius col·locacionals, abordem l'estudi dels intensius no col·locacionals (4.2.). Es tracta de mitjans lèxics que, tot presentant un sentit intensiu, poden aplicar-se a un espectre molt ampli i variat de predicats i no semblen presentar restriccions combinatòries especials.

L'apartat 4.3. tracta ja d'una altra categoria gramatical: la mesurativitat. Simplificant, podríem dir que la mesurativitat és la intensitat de les entitats, no pas dels fets. El que s'intensifica aquí és una o diverses dimensions físiques d'un objecte (entenent com a objectes també els éssers vius en la seva faceta més física). Precisem que, dins la categoria de la mesurativitat, aquest apartat està dedicat exclusivament a la significació gramatical 'augmentatiu', de la mateixa manera que els apartats 4.1. i 4.2. estaven dedicats només, dins la categoria de la intensitat, a la significació gramatical 'intensiu', ja que les significacions 'atenuatiu' i 'diminutiu' es tracten a l'apartat 4.5.

A l'apartat 4.4. s'estudien els quantificadors. A 4.4.1. tenim la quantificació no numèrica. Considerem sobretot la significació 'plural' reforçada ('molts') i, en alguns casos, també la quantificació universal ('tots'). L'apartat 4.4.2. tracta de la quantificació numèrica, però només quan la xifra avançada es pot considerar hiperbòlica (ja que els altres casos no presenten un interès particular per al nostre treball). Ara bé, cal tenir present que una quantificació numèrica hiperbòlica és, des del punt de vista semàntic, un plural reforçat (*T'ho he dit mil vegades*, significa, de fet, 't'ho he dit moltíssimes vegades', més un significat connotatiu que podríem parafrasejar en alguns casos com 'i ja estic cansat de dir-t'ho i que no m'escoltis').

A l'últim apartat d'aquest capítol, reagrupem les significacions gramaticals 'atenuatiu', 'diminutiu' i la quantificació feble ('pocs') o nul·la ('cap'). Procedim així perquè l'expressió lèxica d'aquestes significacions presenta una menor varietat i una freqüència molt més baixa al text estudiat. Ens ha semblat, doncs, més adequat reagrupar-les en un apartat comú en comptes de diluir-les en els apartats anteriors.

Tots els exemples del text anglonormand venen acompanyats de la traducció al francès contemporani proposada per J.-P. Martin (2014). No hem procedit a la traducció al català dels exemples, perquè això hagués plantejat tries de traducció el comentari de les quals ens hagués allunyat molt de l'objecte del treball. Per la mateixa raó, no hem traduït els nombrosos exemples en francès antic procedents d'obres diverses. A més, traduir de manera isolada centenars de versos de la mateixa obra hagués introduït, molt probablement, incoherències. Un procediment més lògic consistiria en traduir al català contemporani la totalitat del *Beuve de Hamptone* (per, després, poder oferir propostes de traducció per a cada vers), cosa que no descartem fer en un futur proper.

Cal precisar que el capítol 4 és, amb molta diferència, el més extens del treball. Tenim, doncs, capítols de longitud força desigual, que hem conservat en la seva forma actual perquè pensem que, d'una banda, reflecteixen una estructura lògica: presentació de l'objecte d'estudi, presentació de les eines d'anàlisi i presentació de l'anàlisi en si mateixa. D'altra banda, aquesta divisió tripartida també s'adapta bé a allò que es demana per al Treball Final de Màster a la Normativa reguladora del treball final dels Màsters Oficials de la Facultat de Filologia (Universitat de Barcelona)¹, apartat 4. *Estructura i criteris de presentació*, on s'especifica que l'estructura del treball ha de contemplar una introducció, un estat de la qüestió, la metodologia emprada, el desenvolupament del treball, les conclusions i la bibliografia. El capítol 2 d'aquest treball correspondria, doncs, *grosso modo* a l'*Estat de la qüestió*, el capítol 3 correspondria a *Metodologia emprada* i el capítol 4 al *Desenvolupament del treball de recerca*. Els apartats corresponents a *Introducció*, *Conclusions* i *Bibliografia* són homònims respecte a l'estructura demanada. Aquest treball no conté *Apèndix documental* (que és una part que es considera opcional a la normativa del TFM), però sí nombrosíssims exemples extrets dels documents en què ens basem, exemples que es presenten, analitzen i discuteixen en el propi cos del treball.

***

Caldria referir-se també als motius de l'elecció del tema del treball i a la hipòtesi inicial que hem desenvolupat.

Pensem que l'expressió lèxica de la intensitat (en especial, però no exclusivament, la de tipus col·locacional) té un interès particular en l'estudi del fet literari, perquè es tracta de combinacions en què una unitat lèxica, una locució o, de vegades, una frase, es «despullen» de la seva significació primera per passar a expressar intensitat, però només en relació a una base (o un conjunt restringit) de bases específiques. Més que el procés que porta a aquesta resemantització (que correspondria sobretot a un estudi diacrònic de la llengua), ens ha interessat aquí el fet de resseguir com la tria d'uns mitjans particulars pot caracteritzar un text des de diversos punts de vista. La manera d'expressar intensitat², però també algunes

---

¹ Ens referim a la normativa aprovada per la Comissió de Màsters Oficials i Postgraus Propis de la Facultat de Filologia, en sessió de 28 de març de 2012 i modificada el dia 2 de juliol de 2012

² Afegim, també, que tant 'molt' com 'gran' són primitius semàntics (Wierzbicka, 1993: 17), és a dir, que el seu significat no es pot descomposar en significats més elementals. Són, de fet, indefinibles.

categories properes, com la mesurativitat o la quantificació (cf. apartat 3.1.) constitueix un veritable *usus scribendi* que pot arribar a marcar l'estil d'un autor, permetre de resseguir, fins a cert punt, les seves influències i, potser, observar quina ha estat la seva influència directa sobre altres autors. També ens ha semblat particularment interessant el fet de constatar que la traducció cap a un estat de llengua contemporani (en aquest cas, el francès actual) exigeix desplegar tot un seguit de col·locacions intensives, en general molt més específiques que les seves contrapartides en llengua medieval, per tal d'obtenir un text acceptable. Això mostra que el procés de creació de col·locacions intensives (i pensem que aquesta observació es pot fer extensiva a la resta de col·locacions) ha estat massiu durant el període que va de la llengua medieval a l'actualitat (sens dubte, en el cas del francès, amb un certa aturada durant el classicisme). És un procés que segueix, a més, molt actiu. I, en gran mesura, tot i que potser menys en l'actualitat que en èpoques passades, la creació i difusió d'aquest valors intensius s'ha fet per i des de la literatura, com a ús expressiu privilegiat de la llengua.

Es tracta d'un treball que es podria situar, doncs, dins l'estilística, en tot cas dins una estilística considerada com l'aplicació de certes eines d'anàlisi lingüística, que estan pensades bàsicament per a la descripció de la llengua³, a un discurs que, en el nostre cas, és *Beuve de Hamptone* i, de retruc, al conjunt de textos amb què està en relació.

Respecte a les raons que han motivat la selecció en concret de *Beuve de Hamptone* per a aquest estudi, cal dir que el principal motiu que ens ha dut a decantar-nos per aquesta obra ha estat la seva immensa posteritat literària, que contrasta fortament amb l'estat actual de gairebé complet oblit en què es troba. Com veure'm a l'apartat 2.3., *Beuve de Hamptone* ha suscitat múltiples versions, prosificacions, traduccions i adaptacions. Però sobretot ens ha cridat l'atenció l'existència de múltiples traduccions-adaptacions que permetrien, en un futur, ampliar el treball a diverses llengües i, molt en especial, el fet que, a partir de la versió franco-vènetica que va arribar a Ragusa (actual Dubrovnik) el 1549, es va desenvolupar una tradició eslava de *Beuve de Hamptone*, que, passant molt probablement per una versió serbocroata, i pel *Bovo z Antona* bielorrús, arriba fins al *Bjev iz Antóna* rus. *Beuve de Hamptone* permet, doncs, vincular llengües romàniques amb llengües eslaves, dues famílies lingüístiques en què estem particularment interessats. Tot i que va més enllà del tema d'aquest treball, farem algunes observacions sobre les versions continentals, italianes i eslaves del *Beuve de Hamptone* i mirarem de resseguir aquest fil fins a un cert punt.

De manera més general, el fet de triar una obra en un dialecte de la llengua d'oïl i d'analitzar-la a través del prisma de la traducció al francès contemporani es pot explicar per la nostra formació inicial en Filologia Francesa. *Beuve de Hamptone* es situa, a més, en una zona gairebé fronterera entre la cançó de gesta i el *roman*, gèneres que hem estudiat i sobre els quals hem presentat treballs durant el Màster en Cultures Medievales. El tipus d'estudi que hem dut a terme hagués estat més senzill, i els exemples extrets haguessin estat més clars, si ens haguéssim decantat per un text en prosa (com ara el *Lancelot* en prosa i les seves traduccions

---

Per tant, observar l'expressió lèxica d'aquest significats en qualsevol varietat lingüística presentarà un interès especial per a l'estudi del vocabulari.

³ Entenent aquí per *llengua*, la competència lingüística, en anglès *competence* (per adoptar un terme d'origen generativista, però que està prou difós com per a resultar explicatiu). El discurs correspondria, doncs, a la *performance*.

al francès contemporani), probablement perquè en un text en prosa tant autor com traductor són molt més lliures a l'hora de seleccionar els col·locatius que consideren més expressius. Abans de prendre la decisió final, vam realitzar justament moltes extraccions de col·locacions de textos en prosa en francès antic que ens van permetre arribar a aquesta conclusió. Tot i això, vam acabar optant per un text més difícil perquè no volíem renunciar a observar el mecanisme de l'expressió de la intensitat dins del peculiar context que suposa el vers, la *laisse* i l'estil formulari o paraformulari de la cançó de gesta⁴. D'altra banda, les prosificacions del *Beuve de Hamptone* (començant per la versió medieval francesa *Beufves de Hantonne*) en haurien de permetre, eventualment, continuar l'estudi sobre un text en prosa.

***

Al llarg del treball, hem adoptat diverses convencions i algunes abreviacions específiques que detallem tot seguit. De manera general, hem procurat fer servir només convencions que resultin fàcilment descodificables per al lector, de tal manera que no calgui referir-se a cap llista ni annex per poder llegir el treball.

Destaquem, en primer lloc, que *Beuve de Hamptone*, com tantes altres obres medievals, presenta un gran nombre de variants ortogràfiques. Quan citem un exemple mantenim, òbviament, la grafia de l'edició de base amb què treballem⁵. En canvi, quan volem referir-nos a una unitat lèxica desvinculada d'un context donat (i que fa referència, doncs, a diferents variants ortogràfiques i a diferents formes flexives), fem servir la grafia corresponent als lemes del diccionari GODEFROY.

Dins el treball, mencionem en majúscules els principals diccionaris i bases textuais amb què treballem, i que es trobem especificats a la secció 6.2. de la *Bibliografia*.

Quan ens referim al conjunt d'una unitat lèxica, l'escrivim amb cursiva. Per exemple *cheval* implica que ens estem referint alhora al significat i a la forma de *cheval*. Quan ens referim només al significat, escrivim el significat entre cometes simples. Per exemple 'cheval' es refereix al significat de *cheval*. Tot sovint presentem el significat en català, la qual cosa ens serveix, al mateix temps, d'equivalent de traducció. Quan ens referim al lema d'un diccionari, l'escrivim en negreta. També posem en negreta les unitats lèxiques que estudiem, per ordre alfabètic, als apartats 4.1.1., 4.1.2.1., 4.1.4 i 4.2.

En general, citem els versos de *Beuve de Hamptone* en paràgraf a part, acompanyats de la traducció al francès contemporani que figura a l'edició de referència (cf. apartat 2.1.) i de la indicació del número de vers. Ocasionalment,

---

⁴ La *geste* és, per si mateixa, un *haut fait*, implica intensitat i evaluativitat a l'hora. Consisteix en narrar, però també en ponderar, uns fets, de vegades bons, de vegades nefastos, però sempre 'grans'. Com fa remarcar François Suard, la cançó de gesta té com objecte: "célébrer plutôt que dire, en inscrivant l'excès comme figure première" (Suard, 1993: 19).

⁵ No hem jutjat necessari fer servir la indicació *sic*. quan aquesta grafia s'allunyava de les formes més usuals, ja que succeix amb molta freqüència. Hem tingut especial cura en comprovar totes les grafies per tal de no introduir errors que afegeixen encara més complexitat a una ortografia tant vacil·lant. El lector no s'ha d'estranyar, doncs, si una mateixa unitat lèxica presenta grafies diferents fins i tot a molts pocs versos de distància o si ens referim a un determinat lema utilitzant una grafia diferent de la que presenta als exemples que comentem.

quan necessitem un context una mica més extens, donem entre claudàtors “[...]” una part del vers immediatament anterior o posterior. Quan citem un vers dins els cos del text, ho fem entre parèntesi, amb dos punts “:” que separen l’original de la traducció. Per separar diferents versos, fem servir la barra inclinada “/”.

Donem, en general, dins el cos del text, els exemples procedents d’altres obres literàries, en el format en què els trobem a les bases textuais o a les edicions que hem consultat. La base textual de la que hem extret un major nombre d’exemples és FRANTEXT⁶. Quan els exemples no procedeixen de FRANTEXT, ho marquem amb l’abreviació amb majúscules de la base textual o diccionari de procedència (p. ex. BFM per *Base du français médiéval*, DMF per *Dictionnaire du moyen français*, AND per *Anglo-Normand Dictionary*, etc.). Sempre que és possible indiquem els números dels versos que donem com a exemple. En alguns casos, indiquem el número de pàgina, sempre en referència a l’edició que figura a les bases textuais o que els diccionaris consultats citen. Les referències bibliogràfiques que acompanyen aquests exemples estan també en el format que utilitza la base textual o el diccionari que ens ha servit de font.

De vegades, fem servir l’abreviació L1 per ‘llengua de partida’ (en el nostre cas, l’anglonormand, és a dir un dialecte del francès antic) i L2 per ‘llengua d’arribada’, en el nostre cas el francès contemporani, excepte indicació expressa del contrari.

Tret d’això, les abreviacions utilitzades (no gaire nombroses) són les convencionals: *cf.* per *confer*, *infra* ‘més a baix’, *p. ex.* ‘per exemple’, etc.

Citem els noms propis de *Beuve de Hamptone* (i els d’altres personatges) en la seva versió en francès contemporani, perquè és una grafia estandarditzada i permet accedir fàcilment a fonts bibliogràfiques.

***

Aquesta introducció no estaria completa sense manifestar la meua gratitud, en primer lloc i de manera molt especial, a la directora d’aquest treball la professora Meritxell Simó. El meu agraïment també a les professores Anna Mª Mussons i Gemma Avenoza, no sols conservo un record gratíssim de les seves classes, sinó que, gràcies a la seva docència, m’he sentit molt millor equipat per a la recerca en literatura medieval.

També em resulta molt grat donar les gràcies de tot cor a l’amic Jordi Cerdà per tantes i tantes converses sobre literatura medieval.

I, com no podria ser d’altra manera, voldria acabar aquest apartat donant les gràcies a la meua esposa, Yauheniya Yakubovich, per deu anys durant els quals les lectures i la vida han estat *A Moveable Feast*.

---

⁶ També donem, sense marca particular, els exemples que procedeixen d’un cert nombre de lectures que hem anat fent i que no estan recollides a les bases textuais consultades, p. ex. *Aspremont*, *Fierabras*, *Daurel et Beton*, *Les Enfances Renier*...

2. BEUVE DE HAMPTONE, CANÇÓ DE GESTA ANGLONORMANDA

Tot i que el nostre treball es centrarà en aspectes lingüístics⁷ de *Beuve de Hamptone*, sembla convenient començar per presentar breument l'obra, especialment si tenim en compte que, tot i tractar-se d'un text que va tenir una enorme popularitat i difusió a l'Edat Mitjana, avui en dia no resulta particularment conegut.

Ens referirem, doncs, a tota una sèrie de qüestions relatives a *Beuve de Hamptone* (manuscrits, edicions modernes, traduccions, llengua, versificació...) (2.1.), als seus orígens (2.2.) i a la seva posteritat literària (2.3.). Dedicarem també un apartat a la caracterització dels principals personatges i a la identificació de tot un seguit de motius presents a l'obra (2.4.). Finalment, donarem una síntesi de l'argument (2.5.), que pensem que pot ser útil, ja que es tracta d'un text que, tot i ser breu en la seva versió anglonormanda, és ric en peripècies de tota mena. El lector que no estigui familiaritzat amb l'argument de *Beuve de Hamptone* pot començar llegint aquest últim apartat si ho jutja convenient.

2.1. Generalitats

Beuve de Hamptone (a partir d'ara «el *Beuve*») és una cançó de gesta anglonormanda que no es basa en cap fet històric documentable⁸, tot i que la presència del rei anglosaxó Edgard (probablement Edgard el Pacífic) permet situar les aventures del protagonista a la segona meitat del segle X. El poema anglonormand data de finals del segle XII (Weiss, 1986) i la seva temàtica bèl·lica s'inspira, sens dubte, en les primeres Croades.

Gràcies a la intensa activitat de còpia de manuscrits a l'àrea anglonormanda, moltes de les cançons de gesta importants que s'han conservat ho han estat en dialecte anglonormand (la *Chanson de Roland*, la *Chançon de Guillaume*, el *Pèlerinage de Charlemagne*...). Quan parlem aquí de "cançó de gesta anglonormanda" ho fem, però, en un sentit diferent. Ens referim a un desenvolupament pròpiament insular de la cançó de gesta (Ailes, 2006), que englobaria obres com el propi *Beuve*, el *Roman de Horn* i la versió anglonormanda del *Fierabras* (el *Fierenbras*). Aquestes obres es caracteritzen per una temàtica molt vinculada a Anglaterra, per una marcada economia de la narració (són obres curtes que, al mateix temps, presenten una gran abundància de peripècies), per utilitzar *laisses* curtes o molt curtes, una utilització molt limitada de *laisses* similars

---

⁷ Precisem, però, que no ens adherim al principi de *le texte, tout le texte et rien que le texte*. Per començar, i encara més en textos medievals de tradició tan complexa com *Beuve de Hamptone*, establir què és pot considerar realment el text i tot el text ja és una qüestió intrínsecament delicada. D'altra banda, limitar-se al text des de la nostra posició de lectors del segle XXI suposaria un apropament molt parcial, tal vegada empobridor. Això no obstant, el nostre estudi continua centrant-se, és cert, principalment en certs aspectes lingüístics de l'obra.

⁸ François Suard parla de *chansons anhistoriques* (Suard, 1993: 57), un epígraf sota el qual podríem molt bé classificar *Beuve de Hamptone*. El referent històric d'aquestes cançons podríem buscar-lo en la voluntat de vincular una família noble amb uns orígens prestigiosos.

i de *laissez* paral·leles i també per la combinació d'un estil formulari propi de la cançó de gesta amb la utilització de recursos estilístics més propis de la retòrica escolàstica, com ara l'al·literació o el quiasme. p. ex.: *Ma bele damoisele, dist Boefs a vis fer, / Iceste fol amour, pur Dieu, lessez ester* (677-678) i *[M]a bele damoisele, ceo li dist Bovoun, / Pur Dieu, lessez ester ceste grant folesoun* (680-681).

Podríem considerar les cançons anglonormandes com un híbrid entre cançó de gesta i *Roman d'aventures* (el *Roman d'Horn* se sol classificar com a cançó de gesta anglonormanda), tot i que, justament, podria ser més apropiat parlar d'un tipus particular de cançó de gesta. Susan Dannenbaum (Dannenbaum, 1982) considera els termes de *ancestral romance*, *roman généalogique* i *feudal romance* com a possibles designacions per a una sèrie de textos anglo-normands que giren entorn a un heroi anglès.

Albert Stimming (1899) va ser el primer en publicar *Beuve de Hamptone* a partir de dos manuscrits incomplets però complementaris⁹. El primer (ms. B), que data de finals del s. XIII o principis del XIV, es conserva a la *Bibliothèque Nationale de France* (ms. B, *nouv. acq. fr.* 4532) i conté els versos 1-1268 del poema (menys els versos 930-34, 1068 i 1206-1207). El segon (ms. D), datava de la segona meitat del s. XIII i contenia els versos 912-1081 i 1190-3850. Contenia igualment una versió anglonormanda del *Fierabras*. Es conservava a la biblioteca de la Universitat de Lovaina (cota G 170), fins que va ser destruït per un bombardeig alemany el 16 de maig de 1940. No se'n conserva cap fotografia, però afortunadament Stimming ja havia fet la seva acurada edició (si jutgem pel rigor amb què va transcriure el ms B) i, per tant, en coneixem el contingut.

A més, es van descobrir, ja al segle XX, dos fragments més del *Beuve*. El primer conté els versos 1003-1033 i 1035-1065, es troba a la biblioteca de la Universitat de Glasgow (cota Hunter 466, ms. G) i ha estat editat per Judith Weiss (Weiss 2000); el segon conté, tot i que no completament llegibles, els versos 1641-1664 i 1672-1696 i es conserva al Lambeth Palace de Londres (ms. G, cota 1237, n° 1 i n° 2). En total, el poema consta de 3.850 versos alexandrins¹⁰, rimats tant 7+5 com 5+7 i repartits en 205 *laissez* monorimes.

Stimming no considerava cap dels dos manuscrits a la seva disposició com a còpies acurades i va procedir, per tant, a nombroses correccions inspirades en les versions gal·lesa i noruega del poema. Moltes d'aquestes correccions no són gens afortunades, com assenyalen tant Weiss (Weiss, 2008: 10) com Martin (Martin 2014, 11-12). Tot i això, el detallat aparell crític de l'edició permet reconstituir les lliçons del ms. B i el ms. D.

La llengua dels manuscrits B i D és l'anglonormand del segle XIII. Precisem que entenem aquí per 'anglonormand' el dialecte de la llengua d'oïl que es va parlar a Anglaterra des de la conquesta de l'any 1066 fins a mitjans del segle XV. Tant Stimming (Stimming, 1899: VIII-XXXI) com Martin (Martin, 2014: 71-89) en descriuen en detall les principals característiques fonètiques, gràfiques i morfològiques. Martin es refereix també a algunes particularitats sintàctiques.

L'edició més recent, d'excel·lent qualitat i fàcilment accessible, és la ja citada de Jean-Pierre Martin (Martin 2014), en què ens hem basat principalment per a

---

⁹ Pel que fa a les dades codicològiques detallades, es pot consultar Stimming (1899: XI) i Martin (2014: 9).

¹⁰ No és senzill procedir al recompte sil·làbic, ja que l'anglonormand redueix molt sovint els hiatus i, a més, presenta una e central [ə] força inestable. Hi ha també alguns anasosil·labismes, tant versos hipermètrics, p. ex. v. 448, com hipomètrics, p. ex. v. 597 o v. 2163.

aquest treball. Conté una traducció al francès contemporani. També existeix una traducció recent a l'anglès (Weiss, 2008), de bona qualitat i molt pràctica, perquè conserva la numeració de *laisse*s i versos. No està exempta, però, d'alguns errors de calat, p. ex. al vers 139 *Un escu a son col, en sa mein un espé: with a shield round his neck and a sword in his hand*. No es tracta d'una 'espasa' (*sword*), sinó d'una 'llança' de caça, un *épieu*. El mateix error es repeteix als versos 547, 2607, 2931 i potser a d'altres (no hem analitzat sistemàticament aquesta traducció). En els versos mencionats, calia traduir, si més no, per *lance*, com Weiss fa correctament quan el context immediat (presència del merònim *hante* 'asta') li fa entendre que es tracta necessàriament d'una arma d'asta (3494 *E brise la hante de l'espé trenchant: broke Fabur's lance with his sharp blade*).

Tornant al text anglonormand, és important assenyalar que presenta dues parts ben diferenciades. La primera (que seria posterior a 1167) va de la *laisse* 1 a la 165 i és rimada, mentre que la segona (posterior a 1190) va de la *laisse* 166 (v. 2399) a la 205 i és assonant. Sobre el detall de la datació del *Beuve*, cf. Weiss (1986). Entre les dues parts hi ha, a més, diverses incoherències o, si més no, inconsistències (el cas de la traïció de l'Escopart¹¹, per exemple, però també l'aparició de quatre oncles de Beuve que semblaven no existir a la primera part). S'observen, a més, diferències clares entre els epítets que reben certs personatges a les dues parts.

A la primera part, les primeres 67 *laisse*s són, pràcticament, estrofes de sis versos. Després es van allargant, però es mantenen curtes i coherents des del punt de vista de l'acció del poema. Aquest tipus d'estrofa és probablement l'argument més convincent dels qui veuen el *Beuve* (almenys aquesta primera part) no pas com una cançó de gesta¹², sinó com un *ancestral romance* (Legge, 1963: 156), un poema que permetria a una important família normanda crear-se un passat anglès (en aquest cas, els d'Aubigny-d'Albini, cf. *infra*). En canvi, la segona part, i per descomptat les versions continentals (cf. apartat 2.3.), es poden encabir molt millor dins les cançons de gesta¹³. A la primera part, Beuve menciona diverses vegades que ha nascut a Anglaterra (*Dout dist li emfes : En Engleterre fu nee*, 386, i també 838, 1402 i 1904), a la segona part es refereixen a ell com a francès (*Le roi Hermin ad [un] François mandez*, 3158). Tot i que això per si mateix no és probatori (un sarraí podria referir-se a qualsevol cristià com a *François*), resulta evident que la insistència en l'adscripció geogràfica del personatge varia d'una part a l'altra.

A la segona part, les *laisse*s són molt més llargues i no semblen guardar relació amb el desenvolupament dels fets narrats. Tot fa pensar, doncs, en la intervenció de dos autors diferents. El primer narra una història que acaba amb la mort de la mare traïdora i del seu amant i amb el casament de Beuve i Josiane. El segon autor podria haver començat al final de la *laisse* 165, on trobem la següent

---

¹¹ Melissa Furrow (2008) dedica un article a aquesta qüestió.

¹² La primera part se sembla menys a una cançó de gesta que la segona si acceptem, amb François Suard (Suard 1993): 29, que la cançó de gesta té per objectiu més aviat celebrar que explicar. La *laisse* llarga afavoreix allò que Rychner denomina *l'horizontale lyrique* (Rychner 1955): 95, mentre que la *laisse* curta seria més narrativa. La primera part del *Beuve* estaria, doncs, força a prop del *roman*, mentre que la segona, que a més duplica certs motius de la primera, adopta un estil i un to més proper a la cançó.

¹³ Si se'ns permet l'expressió, el *Beuve* continua però conservant un cert toc de *road movie*. François Suard parla, de manera molt més elegant i gens anacrònica, de *chanson d'errance* (Suard 1994: 399). També la qualifica (Suard, 1993: 80), juntament amb l'*Huon de Bordeaux*, de *chanson d'aventures*.

predicció, que anuncia la continuació ('però encara van haver de patir moltes vicissituds; més endavant us explicaré el que els hi va passar'):

*Mes grant peyne unt pus enduré :
Avant orrez com lur fu encontré (2397-2398)*

D'altra banda, és probable que la primera part estigués escrita per a Guillem d'Aubigny (o Guillem d'Albini III), segon comte d'Arundel, mort el 1193¹⁴, mentre que la segona part ja estaria pensada per al tercer comte d'Arundel (Guillem d'Albini IV)¹⁵, mort el 1221 (Weiss, 1986: 237). Notem que Arundel és el nom de l'extraordinari cavall de Beuve.

Sobre l'autor del Beuve, Judith Weiss afirma "we know nothing about the author" (Weiss 2008: 4). És clar que ella s'està referint a la versió anglonormanda, però tot i així valdria la pena posar de relleu que, a la primera versió continental (v. 1919), l'autor s'anomena a ell mateix com a *Pieros, qui est nommés du Riés*, es tracta de Pierrot du Riés, escriptor i copista del s. XIII, del qual coneixem també *Anseïs de Carthage* i *Le Roman de Judas Machabée*. A la quarta versió continental, que conservem gràcies a l'article d'Alfons Hilka, el poeta s'anomena ell mateix com a *Hemart (cil de Senliz)*, i ho fa, a més, tres vegades. No tenim més dades sobre aquest poeta, però és important mencionar-lo. Els estudis recents no ho fan. Només es posa de relleu la seva existència a (Hilka 1924: 289). Posteriorment, només l'hem trobat mencionat justament a una ressenya de Hilka, publicada a *Romania*, t. 52 n° 205-206, 1926, pp. 212-218 i signada M.R. (suposem que es tracta de Mario Roques).

2.2. Orígens de *Beuve de Hamptone*

Si la posteritat de *Beuve de Hamptone* no és gens senzilla de resseguir i les filiacions de les diverses versions susciten certa polèmica entre els investigadors (cf. apartat 2.3.), la qüestió dels antecedents de l'obra resulta encara molt més controvertida i s'han proposat des d'orígens purament francesos, entre Picardia i Flandes (Max Deutschbein), a orígens anglesos (Prentiss C. Hoyt considera el *Beuve* com un desenvolupament de la saga de Horn), germànics (Hanstone no correspondria a Southampton, sinó a alguna localitat de la zona del Rin, com Hundstein o Hammerstein), danesos (Rudolf Zenker considera que el nucli central del Beuve coincideix amb la saga de Hamlet), pròpiament vikings (Hermann Suchier), celtes (Richard Wülker) o, fins i tot, perses i armenis (Franz Settegast).

No és el nostre objectiu entrar en aquestes disquisicions. No hem consultat directament Deutschbein, Hoyt, Settegast, Suchier, Wülker ni Zenker i ens limitarem, per tant, a remetre al lector a l'excel·lent síntesi de Christian Boje (Boje, 1909: 43-58) que, en aquesta qüestió, ens sembla la més detallada, malgrat que es tracta d'una referència que data ja de més d'un segle. Fins a on podem jutjar, una

---

¹⁴ Naturalment, les successives versions del *Beuve* haurien tingut altres destinataris. Per exemple, la versió francesa en prosa, ja avançat el s. XV, es va fer per encàrrec de Jean de Créquy.

¹⁵ Susan Dannenbaum, però, posa en dubte que el *Beuve* fos realment escrit per a la família Albini basant-se en la inconsistència entre les localitzacions citades al text i les possessions dels Albinis (Dannenbaum, 1982: 602).

font d'inspiració germànica no es pot descartar. Gaston Paris afirma que *Beuve de Hamptone* té un origen alemany:

«Le Moniage Guillaume repose en partie sur un poème germanique, sans doute longobard ; Bovon de Hanslone a également une origine allemande, et un ancien mythe franc paraît avoir fourni une partie du sujet de Huon de Bordeaux». (Paris, 1909: 50)

Autors com Pio Rajna (Rajna, 1884: 450) postulen també un origen germànic de la saga de *Beuve de Hamptone*. Rajna es recolza molt en raons de localització geogràfica de l'acció, però també avança un argument que resulta molt adient per al tema del nostre treball. Afirma que els gegants de les cançons de gesta franceses es basen, sobretot, en un passat germànic, i no pas bíblic, bretó o clàssic. Com a prova, addueix que l'intensiu¹⁶ que s'aplica sobre 'córrer' referit a un gegant o, en tot cas, a personatges amb característiques sobrehumanes¹⁷ (Rajna, 1884: 440-441) es recolza repetidament sobre la comparació amb un cavall. Widolf¹⁸ (a la *Vilkina Saga*, cap. 69) adopta un cavall com a terme de la comparació de la velocitat del gegant, el mateix fa l'*Aiol* respecte a Tournebeuf (*Il cort plus tost a pié que uns roncins*, 3987), la *Chanson de Roland* respecte a Malprimis de Brigant (*Plus court a pied que ne fait un chevals*, 890¹⁹). I al *Bovo vènet* tenim, respecte a Pulicane: *E no è cavalo al mondo chel non avesse passar* (*Ric. int. ai R. di Fr.*, p. 532).

En qualsevol cas, i com Boje (Boje, 1909: 137) deixa clar a la seva conclusió, és important destacar que, més enllà de possibles influències més o menys remotes, el *Beuve* és sobretot una creació de la literatura medieval francesa del segle XII en un context anglonormand.

2.3. Posteritat literària i possibles influències

Val la pena destacar que *Beuve de Hamptone* va conèixer una extraordinària difusió, que contrasta amb el relatiu oblit en què ha caigut en l'actualitat. De fet, es tracta d'una de les obres més conegudes en època medieval. Ja al s. XII el català Guillem de Bergadà el menciona (com a *Buf d'Antona*) al v. 17 del seu *Sirventes ab rason bona*, escrit entre 1187 i 1190 (Riquer, 1996: XX):

*E se-l reis lo·i perdona
no-l teing qe sia qom soil,*

---

¹⁶ Òbviament, Rajna no presenta el seu argument en termes de col·locació intensiva, però els exemples que aporta mostren que es refereix ben bé a l'intensiu adverbial comparatiu (cf. apartat 4.1.2.2.).

¹⁷ Aquest seria justament un dels aspectes a escatir: quan cal realment interpretar que un determinat personatge presenta un tret sobrehumà i quan cal més aviat interpretar que un determinada fórmula presenta un valor intensiu.

¹⁸ L'arma del qual és justament una barra (*Widolf mit dem Stange*), que recorda al *tinel* de Rainouart i a la maça de l'Escopart).

¹⁹ És molt interessant constatar que Rajna declina *cheval* en cas subjecte (*chevals*) mentre que a l'edició de Joseph Bédier *cheval* apareix en cas règim. Rajan, insigne romanista, sap molt bé que, en principi, el segon terme de la comparació adopta el cas subjecte. I no obstant, nosaltresensem que el cas objecte és aquí el vàlid, i no pas un error del manuscrit com es pretén de vegades. Més endavant, mirarem d'explicar per què (cf. apartat 4.1.2.2.).

*ni·m clam s'om mal lo razona
lai on vesta ni·s despoill;
e si d'En Guilliem si dona
paor, ni unta l'acoill,
ben temsera Buf d'Antona
o·l pros Guion de l'Antoil,
o N'Aimeric de Narbona,
a cui Charles det capdoil.*

A més, un sirventès de l'occità Guiraut del Luc s'hauria cantat amb la música del *Beuve* (Riquer, 2009: 304). Cal afegir que l'*Ensenhamen* de Guiraut de Cabreira menciona a Beuve als versos 93 (*ni de Berart ni de Bovon*) i 138 (*Ni de Viviana ni de Bovon*)²⁰.

La posteritat literària del *Beuve* és copiosa i complexa²¹. A més de la versió en dialecte anglonormand, es conserven tres versions franceses continentals del s. XIII, de 10.614, 19.127 i 16.391 versos respectivament (l'última xifra es refereix al manuscrit ms. C)²², més una quarta de la qual ens ha arribat només un cert nombre de versos dins l'article de Hilka (Hilka, 1924). De la segona d'aquestes versions se'n deriva una versió en prosa, també francesa, de finals del s. XV (*Beufves de Hantonne*), que va tenir cinc edicions impreses al s. XVI²³.

---

²⁰ Es podria objectar que pot tractar-se d'un altre Beuve, per exemple, del Beuve de *Daurel et Beton*. No ens sembla, però, el més probable, ja que cap altre personatge amb aquest nom té tanta entitat com Beuve de Hamptone. No pot tractar-se del *Bueve de Commarchis* d'Adenet le Roi perquè és força posterior.

²¹ Christian Boje (Boje, 1909: 22) presenta de manera explícita la filiació de les diferents versions del Beuve en un *stemma* segons el qual hauria existit un *Ur-Beuve* (anglonormand) del qual se'n derivarien, d'una banda, la versió anglonormanda, galesa, noruega i anglesa (aquesta última hauria donat lloc a la versió irlandesa) i, d'altra banda, les versions continentals franceses, la neerlandesa i la italiana (que hauria donat lloc a versions en rus i en yiddish; posteriorment, d'aquesta última se'n derivaria la versió romanesa). Cal subratllar que la versió anglonormanda i les versions continentals del *Beuve* serien, doncs, independents entre si. Aquestes filiacions no han estat establertes de manera irrefutable, però John E. Matzke (Matzke, 1912) les reprèn així després d'una discussió detallada i descarta altres posicions, com les de Pio Rajna (Rajna, 1884: 10) o Leo Jordan (Jordan, 1908) que postulaven, per exemple, una versió italiana derivada directament del *Ur-Beuve*. Al seu torn, després d'una comparació molt minuciosa de les versions italianes i franceses, Hermann Paetz (Paetz, 1913: 132) parla a les seves conclusions d'una primera versió anglonormanda que només contindria la primera part del Beuve i que seria la font de les versions continentals.

²² Editades per Albert Stimming. Les versions que nosaltres hem consultat i en les que ens basem per donar el nombre de versos de cadascuna són: per a la primera versió (Stimming, 1911), per a la segona (Stimming, 1912) i (Stimming, 1918), per a la tercera (Stimming, 1914). Per a la quarta versió, hem consultat (Hilka, 1924). El ms. Q de la quarta versió es troba actualment en localització desconeguda, però estava en possessió de la llibreria londinenca Bernard Quaritch el 1924. Es tractava d'un manuscrit en molt mal estat. Ara només tenim l'article d'Hilka que en transcriu nombrosos fragments, comparant-los sobretot a la versió II. Marianne Ailes (Ailes, 2008: 23) dóna les xifres de 16.391, 10.610 i 19.127 versos per a les versions continentals, xifres que no coincideixen amb el que hem pogut observar directament. Suard (Suard, 1993: 104) dóna les xifres següents: segona versió (10.610 versos) i quarta versió (més de 16.000). No precisa el nombre de versos, ni per a la primera ni per a la tercera versió continental. La xifra de la segona versió coincideix amb la que facilita Ailes, la de la quarta ha de ser una estimació.

²³ Una versió impresa (i parcialment manuscrita) del s. XVI d'aquesta versió en prosa va ser editada el 1984 per Marie-Madeleine Ival (Ival, 1984).

El *Beuve* anglonormand es va traduir molt aviat (s. XIII) a l'anglès mitjà²⁴, al gal·lès mitjà (*Ystoria Bown o Hamtwn*) i, probablement també al s. XIII a l'islandès, i va donar lloc a dues balades en feroès (*Bevusar tættir*) i a una saga noruega (del s. XIV o anterior).

A partir de les versions continentals franceses, van aparèixer durant la primera meitat del s. XVI, tres edicions en neerlandés (en prosa). El *Beuve* continental també va passar a Itàlia, primerament al francovènet (s. XIV) (*Bovo d'Antona*), però va conèixer després versions en vènet-emilià i en toscà. Va servir de base a la novel·la en prosa *I reali di Francia* d'Andrea Mangiabotti (o Andrea da Barberino), que va tenir una grandíssima difusió i moltes versions impreses²⁵. Una versió italiana en vers impresa al 1497 es va traduir al jiddish (*Bovo-Buch*) a principis del s. XVI i va ser tant popular que al s. XIX encara va originar una traducció-adaptació al romanès. La tradició italiana del *Beuve* té trets característics, com ara la inclusió del poema en el cicle de Carlemany o la figura del monstre Pulicane mig home, mig gos (en comptes de l'Escopart).

El 1549, dotze exemplars del *Beuve* franco-vènet van arribar a Ragusa (avui Dubrovnik) i aquesta versió, probablement passant per una traducció sèrbocroata²⁶, va donar lloc a una versió en bielorrús (la *Исторыя ў княжату Кэвудоне*, *Història del príncep Gui*), el manuscrit de la qual (que data del 1580) es conserva a la biblioteca de la Universitat de Poznań²⁷. Es tracta d'una versió en prosa, més aviat curta (unes quaranta pàgines)²⁸. És aquesta versió en bielorrús la que va inspirar després les versions en rus, fins arribar al conte folklòric (el *Бовá*

---

²⁴ Chaucer comença el seu *Sir Thopas* seguint de molt a prop les primeres línies de la redacció A del *Bevis* anglès (Djordjevic, 2008: 70). I també reutilitza diverses expressions estereotipades del *Bevis* de manera paròdica (Djordjevic, 2002: 39). El *Bevis*, que en certs moments es va creuar amb la llegenda de Sant Jordi (el *Bevis* anglès inclou un episodi en què el protagonista mata a un dragó que estava aterroritzant als habitants de Colònia), va fruit d'una tradició impresa ininterrompuda fins al 1711. Les nombroses crítiques puritanes a la lectura del *Bevis* ens provenen que es tractava d'un text molt popular.

²⁵ Com a curiositat, senyalem que a la mare de Beuve, que no té nom a la versió anglonormanda, se l'anomena aquí Brandoria. A la versió continental I se l'anomena Beatrix. És força interessant constatar que, a la versió en bielorrús antic, la mare de Beuve rep dos noms *Meretrice* i *Blandoia* (*меретрыць/Бландоа*). El primer sembla una contaminació de Beatrix i de *merètrix* (recordem que el propi Beuve tracta a la seva mare de 'puta': *Bien resemblez puteine, ke deit tener bordele*, 215). El segon procedeix sens dubte de la versió italiana.

²⁶ Kristoffer Nyrop (Nyrop, 1883) suggeria que el pas de la versió italiana a la versió eslava s'hauria fet a través d'una versió grega. Això va ser desmentit per Wesselofsky (*Matériaux et recherches pour servir à l'histoire du roman et de la nouvelle*, t II, Saint-Petersbourg: Publication de l'Académie des Sciences, 1888, pp. 285-305). Precisem que no hem tingut accés a aquest últim títol i ens limitem a seguir l'extensa ressenya de Batioukoff (Batioukoff, 1889) sobre aquest treball de Wesselofsky.

²⁷ El manuscrit conté també l'anomenat Tristany belarús (*Трычан*), el text més antic de la literatura secular de Belarús (aprox. 1580).

²⁸ Cabria preguntar-se perquè aquest pas d'una cançó de gesta de més de 5.491 versos, com és el *Bovo d'Antona* a una versió en prosa curta. Tenint en compte la importància i la perdurabilitat de l'èpica sèrbia, no sembla que aquest pas s'hagi fet en la versió sèrbia, sinó entre la versió sèrbia i la bielorrussa. Ara bé, el traductor al bielorrús afirma que ha treballat a partir d'un "llibre serbi" i al seu text es fan diverses referències a *як писмо гаворить* ('com diu l'escrit'). Podria, òbviament, tractar-se d'una convenció, i és el més probable. Podria, però, tractar-se també d'un "esquema" que un juglar èpic hagués pogut transformar en cançó de gesta. Sembla que els rapsodes serbis podien produir una cançó a partir d'un esquema, utilitzant els motius i les fórmules que coneixien. Podria el traductor bielorrús haver partit d'un esquema de la cançó en serbi? Es tracta d'una pura especulació per part nostra. En tot cas, es va passar al gènere del conte, potser perquè existeix un vincle íntim entre gènere literari i mitjà d'edició/transmissió.

Королéвич, Bova Korolevič, 'Bova, fill de rei'). Ja al s. XVII, el propi Pere I el Gran va regalar al seu fill Aleix (que esdevindria el tsar Aleix I) la història del *Bova*.

És important precisar que la versió que es conserva a la Universitat de Poznań està escrita en idioma bielorrús mitjà, no pas en rus²⁹. Christian Boje (Boje, 1909: 18) no menciona la versió bielorrusa (parla únicament de llengua russa), com fan també diversos autors més recents. Daniela Delcorno Branca es refereix només a la versió russa, a la que s'hauria arribat "attraverso mediazioni indubitabili, anche se non sempre ricostruibile varie narrazioni di area slava" (Delcorno Branca, 2008: 22). Jean-Pierre Martin (Martin, 2014: 23), s'expressa de manera equívoca sobre aquest punt, ja que ve a dir que el conte popular rus es conservaria en un manuscrit del s. XVI que contindria la versió bielorrusa del conte de Bova. No obstant, ja al 1956, Rita Greve havia deixat clar que la llengua del manuscrit de Poznań és el bielorrús (*weißrussische Übertragung*, 'traducció/transposició en bielorrús') (Greve, 1956: 4) i també ho diuen així les pròpies fonts russes (Кузмина, 1964: 21).

L'interès per *Beuve de Hamtone* continuava ben viu al s. XVIII. El 1750 Tommaso Traetta en composà una òpera còmica (*Buovo d'Antona*) a partir d'un libretto de Carlo Goldoni. A més la història es representava sovint en teatres de titelles sicilians (*opera dei pupi*) al s. XIX.

A part del que seria la tradició directa, *Beuve de Hamtone* va inspirar directament *Orson de Beauvais* (cançó de gesta francesa de finals del s. XII), *Daurel et Beton* (canço de gesta provençal, també de finals del s. XII) i, molt probablement, el *Romance de Gaiferos y Melisenda*. L'episodi d'*Aucassin et Nicolette* on Aucassin reconeix a Nicolette quan li canta la seva història (XXVIII-XXIX) s'inspira també, molt probablement, del *Beuve* (Boje, 1909: 136). No passen tampoc desapercebudes certes similituds de plantejament amb *Hamlet* (Zenker, 1905), especialment amb el Hamlet de la *Gesta Danorum*.

Respecte a les obres que van influenciar al *Beuve*, s'acostuma a mencionar el *Roman de Horn* i l'*Ipomédon* com a fonts del *Beuve*, però la influència també podria haver estat en sentit invers (Martin, 2014: 20). Al capítol 3, ens referirem abastament a les coincidències de tipus lingüístic entre el *Beuve* i l'*Ipomédon*. Personalment, però per criteris exclusivament lingüístics i no pas de contingut argumental (cf. 5. *Conclusions*), creiem que una font clara del *Beuve* és el *Roman d'Alexandre*.

Una altre possible font del *Beuve* seria la *Leyenda de la Condesa traidora* (Riquer, 2008: 305) (Menéndez Pidal, 1941: 39), que coneixem però només de manera indirecta a través de la prosificació de la *Crónica Najerense* (*Chronica naiarensis*).

2.4. Personatges i motius

Més enllà, o potser més ençà, de les vicissituds i peripècies de la trama d'un *Beuve de Hamtone* que, des de certs punts de vista, s'acosta molt a la novel·la d'aventures³⁰, caldria destacar-ne dos elements fonamentals: d'una banda, els

---

²⁹ Sobre el *Beuve* bielorrús, cf. Greve (1956) i Кузмина (1964).

³⁰ Martín de Riquer el qualifica de «pura novela de aventuras» (Riquer, 2009: 303). Des del punt de vista de la progressió de la narració (especialment a la primera part) i de l'actitud individualista del

personatges principals i, d'altra banda, l'abundància de motius, tan narratius com retòrics.

2.4.1. Els personatges principals³¹

Quin tipus de personatge és Beuve de Hamptone? Es tracta, evidentment, d'un heroi cristià que, a la primera part de la cançó, passa per un procés molt similar al d'altres *Enfances* de l'èpica francesa. D'origen noble, queda reduït al estatus d'esclau, però gràcies als seus propis mèrits³² s'eleva al més alt de l'escala militar entre els sarraïns i obté l'amor de l'heredera de la corona d'Egipte (Josiane). El seu refús ostensiu de la religió musulmana (a la que es permet insultar en públic³³) no l'impedeix en absolut ser armat cavaller i obtenir les més altes dignitats en una societat sarraïna que, a banda de aparèixer com una mena de "Land of Opportunity", no es distingeix fonamentalment de la cristiana i sembla extremadament permeable tant d'entrada com de sortida (Galent-Fasseur, 2000). De fet, cabria preguntar-se què és el que distingeix els cavallers cristians dels sarraïns, tret de l'adhesió formal a una religió que, per altra banda, està calcada sobre la cristiana i presenta la seva pròpia Trinitat (Mahomet, Apollon i Tergavant). No hi ha referència explícita a diferències significatives de costums ni de valors i, fins i tot físicament (llevat dels personatges de tipus monstruós o sobrehumà), els cànons de bellesa semblen comuns a ambdues societats (entre Beuve i Josiane no es parla mai de diferències físiques o racials, ni tampoc respecte als seus fills)³⁴.

El Beuve nen (*Boves l'enfes*) té en Soibaut el seu mentor i protector. No hi ha, però, cap episodi dedicat a l'educació del protagonista. Beuve és valent, però no té res d'un *puer senex*, és clarament massa impulsiu, molt poc diplomàtic, de vegades insolent, i gens amic de demanar consells ni de seguir-los. Si mostra cert sentit comú, certa sensatesa (un dels seus epítets és *li sené*), li ve més aviat per *nature* que per *nourriture*. No hi ha anàlisi psicològica ni conflicte intern al *Beuve*, ni tampoc tensió entre el deure social i la voluntat personal del protagonista, que és d'una peça de principi a fi. El breu *Moniage* que precedeix la seva mort i el regust

---

seu protagonista, no hi ha cap dubte que aquesta apreciació és molt justa. Si tenim en compte, però, tots els elements que conformen l'obra, pensem que caldria anar cap a una posició més matitzada.

³¹ Conservem el nom que tenen els personatges en la versió en francès contemporani. Els noms dels personatges els presentem el lletra rodona, no cursiva. Pels noms de les obres, en canvi, sí fem servir la lletra cursiva.

³² Virtuts pròpies que hauria, en gran part, heretat del seu llinatge. El rei Hermin el reconeix de seguida degut a la seva bellesa física, fins i tot abans que per les seves accions, com a membre d'una classe dominant i li suposa d'antuvi capacitat de dur a terme grans gestes. De fet, l'aprenentatge cavalleresc del protagonista queda implícit. Trobem doncs la justificació de la legitimitat del poder per transmissió podríem dir que "genètica" de virtuts.

³³ No totes les versions del *Beuve* mantenen aquest to. La versió en anglès mitjà presenta a un heroi molt més respectuós (o, en qualsevol cas, més prudent) pel que fa a les seves opinions públiques sobre la religió musulmana.

³⁴ Notem també que Beuve, durant la seva evasió, fa servir la estratagema de fer-se passar pel sarraí Bradmont, sense necessitat de cap mena de disfressa. La *impersonatio* funciona només per la paraula. Al seu torn, Josiane és la dama *o le cler vis* ('de rostre clar'). És *bele et coluré*, és a dir, que la seva pell té un color agradable, com es diu de les dones blanques, cf. DMF: *et regarda moult souvent la damoiselle qui estoit belle et blanche et coloree, ainsi com est la rose au mois de may* (*Chev. papegau* H., c.1400-1500, 12); *La pucelle qui fu lavee, Si devint si tres coulouree Et si blanche et si vermelle Qu'a regarder est grant merveille.* (*Dame Lyconne G.*, c.1349-1350, 311).

hagiogràfic d'aquesta no reflecteixen ben bé una evolució del personatge, sinó que semblen obeir més aviat al respecte de certs codis narratius.

Soibaut sembla, doncs, més aviat un coadjuvant que un mestre. En tot cas, no és el mestre amatent a l'educació del seu pupil (com el Tolomeu de *l'Ipomédon*), es preocupa sobretot de la seva seguretat física. No sols l'amaga, incomplint així l'ordre de donar-li mort, sinó que, quan cal, envia el seu propi fill a buscar-lo i no dubta en enfrontar-se obertament als seus enemics per tal de protegir el patrimoni de Beuve a Anglaterra. També intervé personalment per salvar Josiane i es converteix en un personatge dotat a més de la capacitat de premonició (mitjançant somnis) i en un protector constant, la figura del qual es prolongarà en el seu fill Thierry.

Josiane és la principal figura femenina de la novel·la. Enamorada de Beuve, no dubta en declarar-li el seu amor³⁵ ni en convertir-se al cristianisme (pas que, com hem indicat, sembla purament formal, ja que no comporta cap canvi ni social ni comportamental pel que fa al personatge, que continua mantenint el seu estatus d'heredera). Té coneixements de màgia que utilitza per preservar la seva virginitat i poder, així, continuar essent una parella acceptable per a Beuve. També es pot disfressar de juglaresa, ja que té coneixements de música, i es capaç de compondre *lais*. Per mantenir-se intacte, també pot recórrer a la força. De fet, estrangula el comte Miles durant la nit de noces. Té, a més, la dimensió de mare dels hereders de Beuve, que seran tots dos coronats reis. Josiane és qui dona a Beuve el seu cavall Arondel (nom que cal posar en relació amb *arondele*, 'oreneta'), que constitueix sens cap dubte un dels personatges importants de la cançó. Arondel fa gala d'una intel·ligència (és capaç d'intervenir *motu proprio* per prevenir de perills) i una fidelitat (ningú no el pot muntar fora del propi Beuve) extraordinàries. Fa avançar la trama molt més que la majoria de personatges humans, ja que al matar al fill del rei d'Anglaterra provoca un segon exili de Beuve i la represa de tot un seguit d'aventures. Mor pràcticament al mateix temps que Josiane i amb la seva mort arriba també el final de la cançó. Recorda, en molts aspectes, al Bayard de Renaut de Montauban i, com aquest, està dotat de capacitats que podríem qualificar de "sobreequines".

Pel que fa als malvats, són de dos tipus. D'una banda, tenim els malvats cristians, com la mare de Beuve, personatge del tipus de la *Condesa traidora* (Gracia, 1997: 39) (Wolf-Bonvin, 2000) que causa la mort del seu marit i intenta també matar el seu fill, i Doon de Magúncia, l'amant de la mare perversa, que assassina el pare de Beuve i usurpa els seus béns³⁶. D'altra banda, tenim els malvats del camp sarraí, especialment Bradmont, el rei de Damasc, enemic d'Hermin i, per tant, de Beuve, rei sarraí malvat, però no pervers, que mor en combat i no executat vergonyosament com Doon. Amb tot, la pitjor mort correspondrà al suïcidi de la mare de Beuve (personatge del qual, a més, no coneixem el nom), ja que el suïcidi implica la condemna eterna.

Finalment, tenim un personatge ambigu, l'Escopart. Gegant sarraí, personatge desmesurat, armat d'una maça³⁷, amb evidents similituds amb el Rainouart del

---

³⁵ És la figura de la *sarraïna enamorada* (cf. 2.4.2.), que no dubta en prendre la iniciativa, com Esclarmonde a *Huon de Bordeaux* o Orable a la *Prise d'Orange*.

³⁶ I, per a més inri (tot i que és escocesa) parla en anglès (*Sabot la dame apele, si li dist en engleis*, 331), almenys quan es dirigeix als servents.

³⁷ L'arma dels gegants i de certs éssers monstruosos, tot i que, curiosament, l'Escopart també du una espasa (que no utilitzarà mai): *A son geron un bon branc trenchant: et avait à la taille une bonne*

cicle de Guillaume, l'Escopart és en part terrorífic i en part còmic, és el coadjuvant ideal, els muscles de Beuve, però també un traïdor que morirà justament a mans de Soibaut d'un cop de bastó (arma contundent, com la maça). Com tants monstres medievals, és un *totum revolutum* de parts inharmòniques. L'Escopart té trets mig humans, mig animals (dents de senglar, crinera...). A la primera versió continental, fins i tot té banyes.

També resulta força ambigu el personatge del rei Edgard, que no fa res per evitar que Beuve quedi desposseït de la seva herència quan és un nen, però tampoc no s'oposa a restituir-li sense càrregues quan aquest torna victoriós a Anglaterra. El força tot seguit a un exili immerescut, però, ja moribund, casa la seva filla amb el fill de Beuves, Miles, que arriba així al tro d'Anglaterra. Es tracta d'un personatge que bàsicament sanciona l'èxit o el fracàs, sense orientar l'acció cap a un o altre resultat. Això sí, el rei exerceix un poder ferm i no sembla tenir problemes per imposar-se, quan cal, als seus vassalls.

2.4.2. Motius narratius i motius retòrics

Beuve de Hamptone és ric en motius narratius. Christian Boje (Boje, 1909: 59) n'identifica trenta-un³⁸. Potser els més destacats són (els indiquem en lletra cursiva i fem servir una terminologia adaptada de Boje i de J.-P. Martin (Martin, 2014: 29)), els de *la caça tràgica* (en el transcurs de la qual el comte Guy és assassinat per Doon), el de *l'executor que es compadeix* (Soibaut que no compleix l'ordre de matar el seu pupíl), el de *la carta d'Uries* (Hermin envia Beuve amb una carta adreçada a Bradmont on li demana que posi a la presó al portador), el del *protector màgic de castedat* (el cinturó de Josiane, però en d'altres cançons de gesta poden ser diversos mètodes, com ara beuratges), el de *l'heroi venut als sarraïns* (Beuve), el de *la sarraïna enamorada* (Josiane), el del *casament forçat* (de Josiane, primer amb Yvori i després amb Miles), el del *rescat del personatge a punt de ser executat* (Josiane és rescatada per Beuve quan van a cremar-la), el del *duel entre campions* (Beuve contra Yvori). I també podríem afegir-hi el de *la disfressa* (Soibaut i Beuve es disfressen de peregríns, Josiane de juglaressa), *l'intent d'enverinament* (la mare de Beuve intenta enverinar el seu fill després d'haver fracassat amb l'ordre d'execució), el de *la separació familiar* (Josiane raptada, els seus fills acollits), el del *cavall que reconeix el seu propietari* (Arondel reconeix immediatament Beuve), el de *la carrera de cavalls* (que guanya Arondel), el del *robotori de cavall* (Arondel), el del *gegant deforme* (aparició de l'Escopart), el de *la mort del fill del rei* (el fill del rei d'Anglaterra mor per una guitza d'Arondel). I aquesta enumeració encara no és exhaustiva. Seria senzill trobar correspondències a d'altres cançons de gesta per a tots aquest motius presents al *Beuve*.

És també interessant constatar que alguns d'aquest motius es troben per duplicat al *Beuve*. Com ja hem comentat, la mort del fill del rei Edgard dona lloc a un nou exili i a una represa de les aventures, una nova separació familiar que suposarà d'altres disfresses, un altre retrobament, etc. Però fins i tot hi ha

---

épée tranchante (1748). Aquest tret no és coherent amb la resta de la caracterització del personatge.

³⁸ També es podrien fer servir altres tipologies, com ara l'índex d'Arne-Thompson. El *Beuve* obeeix principalment a l'esquema de conte T. 938, la família dispersada, també conegut com a llegenda de Plàcid-Eustaqui.

redoblaments d'episodis dins de cadascuna de les dues part del *Beuve*, per exemple, dins la primera part trobem dos matrimonis forçats (els ja mencionats de Josiane amb Yvori i Miles), dos visions en somni (totes dues de Soibaut); dins la segona part, trobem dos atacs d'Yvori contra Abreford, dos atacs dels cristians contra Monbrant, etc. Susan Dannenbaum (Dannenbaum, 1982: 605) observa que a tots els romans anglonormands basats en la vida d'un heroi (sempre desposseït de nen del seu heritatge i forçat a l'exili) apareix una reduplicació dels episodis centrals i una extensió als fills del triomf del pare, com si es vulgués suggerir que la família pot ésser amenaçada un cop i un altre, però que el seu destí és vèncer i perdurar.

En canvi, *Beuve de Hamptone*, tan ric en motius narratius, no destaca per una gran quantitat de motius retòrics³⁹. Tal vegada perquè es tracta d'una cançó breu (recordem que són 3.850 versos) que justament conté una gran quantitat de motius narratius i no pot, per tant, procedir a un nombre suficient de reiteracions amb variants, que són el fonament dels motius retòrics. El motiu retòric de *l'atac amb llança* està molt poc representat respecte a d'altres cançons de gesta o respecte al *Roman antique*, i el del *combat amb espasa* ho està poc més. Tenim un *cop èpic* que parteix cavaller i cavall (*Jeskes a tere le chival parfendi*, 3595). No trobem *locus amoenus*, ni grans desenvolupaments retòrics pel que fa a les salutacions (excepte la que Beuve adreça al rei Edgard, vv. 2409-2419), a les pregàries, a les arengues o als desafiaments. L'acció és trepidant i no deixa espai per a la descripció d'armes o de tendes, ni per discursos de ferits o moribunds. Potser les úniques excepcions destacables són, per una part, les pregàries d'últim recurs de Beuve (*prière du plus grand péril*, que introdueixen en la cançó un tret de caràcter bíblic) (De Caluwé, 1976). Les pronuncia just abans d'escapar del fossar on el té tancat el rei Bradmont (1040-1045) i quan es veu aculat pels seu enemics davant del riu (1243-1254). D'altra banda, tenim un credo èpic insert en la salutació adreçada al rei d'Anglaterra (2409-2419)

Això no obstant, *Beuve de Hamptone* conté un cert un estil formulari, ja que s'hi poden observar alguns paral·lelismes amb variacions. Ara bé, més que adoptar un estil formulari *per se*, el que fa el *Beuve* és situar-se retòricament dins un gènere, la cançó de gesta, amb la qual manté fortíssims vincles d'intertextualitat. Aquesta intertextualitat és la que permet reconèixer com a tals les fórmules èpiques, malgrat la seva escassa reiteració dins del text.

Narrativament, en canvi, ja hem vist que som molt a prop del *roman d'aventures*. I sens dubte també pel que fa a la psicologia del personatge principal que, al cap i a la fi, es preocupa exclusivament del seus interessos personals i dels de la seva família i, més enllà del caràcter irrenunciable de la seva fe cristiana (que, però, no es manifesta més que en l'afirmació de la superioritat de tal creença), no lluita per cap principi, ideal, comunitat ni pàtria. És significatiu, a més, que quan

---

³⁹ Seguim a J.-P. Martin (Martin, 1987) pel que fa a la seva distinció entre motius narratius (sèrie organitzada d'estereotips de contingut) i motius d'expressió (sèrie organitzada d'estereotips d'expressió), tot i que no sempre la divisió entre uns i altres queda perfectament clara. Sembla tractar-se, més aviat, de tendències. Martin es basa en M. Rossi i G. Genette. No estirarem, però, d'aquest fil, que ens apartaria massa del nostre objectiu. En canvi, no podem resistir-nos a evocar el paral·lelisme clar, però que l'autor no fa explícit, entre l'esquema quadripartit format per les nocions de *tema*, *motiu*, *cliché* i *fórmula* i els quatre *strata* de la glossemàtica de L. Hjelmlev (substància del contingut, forma del contingut, substància de la forma i forma de l'expressió). És obvi, donat el context intel·lectual de J.-P. Martin, que aquestes nocions es troben darrera de la seva partició.

Beuve mor l'enterren a Monbrant, no pas a Anglaterra. En cap moment sembla manifestar més afecte per la seva terra que per qualsevol altre, a condició de ser-ne el senyor.

2.5. Síntesi de l'obra

El comte Guy de Hamptone s'havia casat, ja a una edat avançada, amb la jove i bella, però pèrfida, filla del rei d'Escòcia, a la que pretenia l'emperador Doon de Magúncia. El matrimoni té un fill de deu anys, Beuve.

La comtessa no dubta en planejar la mort del seu marit. A tal fi, l'envia a caçar un senglar, insistint en què hi vagi sense armadura i amb una escorta reduïda. Al bosc l'espera Doon, que l'assassina. Beuve retreu obertament a la seva mare l'assassinat del seu pare i aquesta ordena a Soibaut, el preceptor de Beuve, que el mati. Soibaut, no obeeix l'ordre i amaga el nen, que tanmateix no es conforma amb viure com a pastor, sinó que es presenta a la cort de la seva mare i colpeja Doon amb una maça. La comtessa fa capturar Beuve i el fa vendre com a esclau a uns navegants sarraïns que, al seu torn, el venen a Egipte, al rei Hermin.

El nen creix a Egipte i dona proves del seu coratge alliberant la regió d'un senglar que atemoritzava tothom i matant tot sol a deu guardaboscós. La filla del rei Hermin, Josiane, s'enamora del jove, que aleshores té uns quinze o setze anys. El rei Bradmont es disposa a atacar el rei Hermin i Josiane proposa al seu pare que armi Beuve cavaller, per tal que els defensi. Hermin així ho fa i lliura a Beuve l'espasa Murgleie⁴⁰; Josiane li dona el cavall Arondel. Beuve lidera l'exèrcit d'Hermin i aconsegueix derrotar l'exèrcit invasor de Bradmont. Josiane li declara el seu amor, però ell només accepta Josiane a condició que primer es converteixi al cristianisme. Uns cavallers d'Hermin, envejosos, denuncien falsament Beuve d'haver deshonrat Josiane. Hermin envia Beuve a Damasc, a la cort de Bradmont, amb una carta en què demana que s'empresoni al portador. Beuve troba en el camí al fill de Soibaut, que l'adverteix del perill d'anar a Damasc, però Beuve no vol renunciar a complir la seva missió. Un cop allà, és empresonat per Bradmont. A Josiane l'obliguen a casar-se amb el rei Yvori de Monbrant, però gràcies a un cinturó màgic, Josiane conserva la seva virginitat.

Beuve, després de set anys de captiveri, aconsegueix escapar i mata a Bradmont, que intentava tornar-lo a capturar, i també a un gegant sarraí. Disfressat de pelegrí, arriba a Monbrant. Es reuneix amb Josiane i amb Arondel i gràcies a un suc d'herbes que l'escuder de Josiane, Bonnefoy, barreja amb el vi dels guàrdies, escapen del rei Garcie (al qual Yvori havia confiat la custòdia de Josiane). Els evadits es refugien en una gruta i Beuve se'n va a caçar. Arriben dos lleons que maten a Bonnefoy i al seu cavall, però Beuve arriba a temps de salvar Josiane matant als lleons. Tot seguit, es troba amb un altre gegant sarraí, l'Escopart. Beuve el venç en combat, gràcies a Arondel, i el pren al seu servei. Continuen el seu camí fins arribar al mar, on l'Escopart captura una nau de sarraïns.

Beuve i els seus acompanyants arriben a Colònia, on el bisbe de la ciutat, que és oncle de Beuve, bateja l'Escopart. Beuve deixa Josiane sota custòdia del gegant i se'n va a Hamptone. Fa creure a Doon que és un mercenari que l'ajudarà a derrotar a Soibaut, la qual cosa li permet de reunir-se de nou amb aquest. Entretant, però, el

---

⁴⁰ És el nom de l'espasa del Ganelon de la *Chanson de Roland*.

comte Miles de Colònia enganya a l'Escopart, rapta Josiane i l'obliga a casar-se amb ell. Josiane, però, l'estrangula amb el seu cinturó màgic durant la nit de noces. Josiane es condemnada a morir a la foguera. L'Escopart aconsegueix advertir Beuve i tots dos rescaten Josiane just a temps i se'n tornen a Anglaterra, al castell de Soibaut.

L'emperador Doon, amb l'ajut del rei d'Escòcia, assalta el castell de Soibaut, però Beuve el venç en batalla campal i el llença a una fossa plena de plom bullint⁴¹. La mare de Josiane, en assabentar-se de la mort de Doon, se suïcida llençant-se d'una torre. Beuve recupera la ciutat de Hamptone. Beuve i Josiane es casen.

Passats sis mesos, Beuve va a la cort del rei d'Anglaterra perquè li restitueixi la seva herència. El rei Edgar accepta. El dia de Pentecosta, se celebra una cursa de cavalls, que Beuve guanya amb Arondel. El fill del rei vol apropiarse d'Arondel, però, quan intenta endur-se'l, el cavall el mata d'una guitza. Beuve es veu obligat a renunciar a les seves terres i partir a l'exili amb Josiane i Thierry, el fill de Soibaut. A un bosc, Josiane dona llum a bassons, però l'Escopart (que ha tornat a la religió musulmana) la rapta. Soibaut ho veu en un somni i, vestit de pelegrí, surt en busca de Josiane i aconsegueix rescatar-la després de matar el traïdor Escopart.

Durant set anys i tres mesos, Josiane i Soibaut tracten de reunir-se amb Beuve, que, després d'haver confiat el seu fill Guy a un guardabosc i el seu altre fill Miles a un peixater, havia arribat a la ciutat de Civile. La duquesa de Civile insisteix en casar-se amb Beuve, que accepta, però fixant un termini de set anys. Beuve defensa la ciutat dels seus enemics, als que derrota, i es casa amb la duquesa, però no consuma el matrimoni. Finalment, Soibaut arriba a Civile, es dona a conèixer i la família es torna a reunir. Thierry té un fill, al que posa el nom de Beuve. Josiane i Beuve, el nostre protagonista, van a Abreford i es reuneixen amb el rei Hermin. El rei Hermin fa duc a Miles i fa hereu del seu reialme a Guy. Yvori de Monbrant ataca Abreford, però Beuve el venç i l'imposa pagar un alt rescate. El rei Hermin mor i Guy esdevé rei. Yvori fa que robin Arondel. De nou, Soibaut s'entera de la situació per un somni, va fins a Abreford i recupera Arondel. Yvori i Beuve s'enfronten en combat singular i Beuve mata Yvori i es corona rei de Monbrant.

Beuve torna a Anglaterra, on el rei Edgard, que està a punt de morir, casa la seva filla amb Miles, que es corona així rei d'Anglaterra. Beuve torna a Monbrant, hi troba Josiane malalta. Arondel mor i, poc després, moren també Josiane i Beuve. Guy rep la corona de Monbrant.

---

⁴¹ Cal veure-hi un bateig *a contrario sensu*? D'aquesta manera se li hauria infligit una doble mort, material i espiritual. La mare de Beuve es condemna sens dubte, degut al suïcidi, però recordem que, a més, mai no ha tingut nom conegut, com si el bateig no hagués tingut efecte sobre ella.

3. SIGNIFICATS GRAMATICALS I COL·LOCACIONS

Disposar d'un marc d'anàlisi explícit presenta avantatges i inconvenients. L'avantatge principal radica en què permet certa sistematicitat i contribueix a l'ordre i a la claredat de l'exposició. El principal inconvenient és que tot marc resulta reductor i pot dur a deixar de banda algunes realitats o, encara més fàcilment, a ignorar certes interrelacions, justament perquè projecta un esquema i, per tant, tendeix a traçar fronteres definides on no necessàriament existeixen com a tals.

Això no obstant, ens inclinem a adoptar de manera explícita un marc teòric d'anàlisi lingüística, perquè un marc implícit no és menys reductor i sí, tot sovint, més imprecís. D'altra banda, tampoc no podem acontentar-nos amb un eclecticisme confús a l'hora d'analitzar els contextos lingüístics subjacents al fenomen literari, encara menys si tenim en compte que treballem amb textos del passat. Com molt bé assenyala un historiador (no pas un filòleg ni un lingüista) con Alain Guerreau (Guerreau, 2001: 202):

«Chercher le sens d'un mot d'après son contexte ou d'après ses contextes est une formule qui manifeste un retard dramatique par rapport aux possibilités techniques qui existent à présent. [...] Une prise en compte fine et méthodique des relations syntaxiques ouvrira des perspectives d'analyse encore difficiles à imaginer.»

Adoptarem, per tant, el marc teòric de la lexicologia explicativa i combinatòria (Polguère, 2016) (Mel'čuk & Milićević, 2014) i, en particular, la seva tècnica de descripció de significacions gramaticals semàntiques i de col·locacions. De tota manera, la part central del treball (capítol 4) pot llegir-se amb independència de qualsevol teoria lingüística, tret de considerar un concepte de col·locació més estricta que el que es pot trobar en alguns enfocaments lingüístics, en què col·locació es fa servir gairebé com a sinònim de coocurrència o de segment repetit.

Passem, doncs, a presentar les categories gramaticals semàntiques amb què treballarem (3.1.) i el concepte de col·locació (3.2.) en què ens basarem per a l'anàlisi de *Beuve de Hamptone*. En un altre apartat, presentarem també un formalisme que permet descriure les col·locacions (les funcions lèxiques), tot i que en farem un ús limitat (3.3). En algun punt, la nostra presentació pot semblar intrincada. Hem mirat de mantenir-la el més esquemàtica possible. Cal, però, tenir en compte que la realitat que descrivim és complexa i volem mostrar-la en tota la seva complexitat, sense simplificacions que suposin una pèrdua de precisió de la descripció. No hagués estat possible, d'altra banda, centrar-se únicament en una de les categories que descriurem tot seguit, perquè en ocasions les significacions de diferents categories estan en relació parafràstica i, per tant, es poden fer servir certes categories per traduir-ne d'altres, com veure'm en diversos casos recollits al capítol 4.

3.1. Intensitat i categories connexes

La part principal del nostre treball consisteix en l'anàlisi de la categoria de la intensitat a *Beuve de Hamptone*. Ara bé, per tal de situar adequadament la categoria gramatical⁴² de la intensitat i les categories connexes que tractarem en aquest treball, cal parlar primer breument de la quantificació, que és el tipus de caracterització semàntica que subsumeix les tres categories que tractarem.

La quantificació permet d'especificar, de diferents maneres, la quantitat de fets i/o d'entitats⁴³ que apareixen en un enunciat. Des del punt de vista de la manera de caracteritzar semànticament una quantitat, cal distingir entre quantificació numèrica i quantificació no numèrica. Des del punt de vista de l'objecte que es quantifica, cal distingir entre quantificació de fets (o predicats) i quantificació d'entitats (o objectes semàntics).

Dins la quantificació numèrica de fets tenim la categoria gramatical de l'aspecte numèric, amb les significacions gramaticals 'multiplicatiu' ('diverses vegades') i 'semelfactiu' ('una vegada'). Pot formar part de la definició d'una unitat lèxica, per exemple, *pallissa* conté un multiplicatiu de *cop*.

Dins la quantificació numèrica d'entitats tenim la categoria del nombre nominal, amb les significacions gramaticals 'singular' ('una entitat) i 'plural' ('més d'una entitat'). També es poden distingir de vegades un 'dual' ('dues entitats') i un 'paucal' ('unes poques entitats'), així com una quantitat forta 'moltes entitats' i una quantificació universal 'totes les entitats (del tipus *x*)'. Dins el nostre treball, tractarem aquesta categoria a 4.4.1. També hem situat sota la quantificació, la quantificació numèrica de tipus hiperbòlic (apartat 4.4.2.), però, com precisarem en el seu moment, des del punt de vista semàntic es tracta d'intensius

Dins la quantificació no numèrica de fets tenim la categoria gramatical de la intensitat, amb les significacions gramaticals 'intensiu' i 'atenuatiu'. Com ja hem dit, la part més important del nostre treball estarà centrada en l'estudi dels mitjans lèxics d'expressió de la significació gramatical 'intensiu' (apartats 4.1. i 4.2.). Existeixen altres categories de quantificació no numèrica de fets, com ara l'aspecte de duració (amb les significacions 'duratiu' i 'no duratiu') i la comparació (amb les significacions 'equatiu' 'comparatiu' i 'superlatiu'). Tractarem alguns duratius a l'apartat 4.1.4. Pel que fa a les comparacions, encara que dediquem un apartat (4.1.2.2.) a estructures comparatives, aquestes estructures són només formalment comparatives, ja que semànticament corresponen a la categoria de la intensitat.

Dins la quantificació no numèrica d'entitats, tenim la categoria gramatical de la mesurativitat, amb les significacions gramaticals 'augmentatiu' i 'diminutiu'. Tractarem la significació 'augmentatiu' a l'apartat 4.3. Hi ha d'altres categories de

---

⁴² Precisem que no fem servir el terme *categoria gramatical* com a sinònim de *categoria morfosintàctica* o *part de la oració*. *Categoria gramatical* significa aquí 'conjunt de significacions gramaticals que s'exclouen mútuament dins una mateixa posició semàntica' (Mel'čuk, 1994: 212).

⁴³ Un *fet* o *predicat* és una unitat lèxica que presenta sel·lecció argumental, és a dir, que introdueix actants en el discurs. Una *entitat* o *objecte semàntic* és una unitat lèxica que no introdueix actants en el discurs o els introdueix de manera indirecta (a través d'un fet o predicat que li està associat). Per exemple, a la frase *El nen menja una presa de xocolata*, *menjar* seria un fet o predicat i *nen* i *xocolata* serien entitats. *El*, *una* i *presa* tindrien significats gramaticals semàntics: *el* i *una* pertanyen a la categoria gramatical de la determinació i *presa* a la de la quantificació no numèrica d'entitats, categoria de la col·lectivitat, significació gramatical 'singulatiu'. La preposició *de* expressa una significació gramatical sintàctica.

quantificació no numèrica d'entitats, com ara la col·lectivitat o la distributivitat nominal, però no les abordarem en aquest treball.

Cal precisar que la descripció que hem presentat l'aplicarem a la combinatòria lèxica, però es tracta d'una descripció que s'empra en morfologia general (Mel'čuk, 1994), amb l'única condició que, per a la morfologia, cal utilitzar també valors no marcats, com per exemple una significació gramatical 'neutre' per a la intensitat o la mesurativitat, o la significació 'positiu' per a la comparació (és a dir, absència de comparació).

Totes les significacions gramaticals que hem esmentat es poden expressar amb diversos mitjans lingüístics: morfemes, algunes estructures sintàctiques, unitats lèxiques de tipus col·locacional, unitats lèxiques de tipus no col·locacional i, per a la intensitat, fins i tot certes prosòdies⁴⁴. Nosaltres ens centrarem, però no de manera exclusiva, en els mitjans d'expressió lèxics col·locacionals. Tot seguit, a l'apartat 3.2. presentarem el concepte de col·locació.

3.2. Intensitat i col·locacions intensives

La intensitat és, com hem dit, un significat de tipus gramatical que s'aplica als fets. Pot presentar, doncs, mitjans d'expressió no lèxics, com ara morfemes (una *festassa* seria una 'gran festa'), però també mitjans prosòdics (*Té una força!* equivaldria, amb una certa prosòdia, a 'té molta força'), o diverses estructures formades per mots gramaticals i acompanyades eventualment d'una prosòdia particular (*Que n'és de burro!*; *És d'una formalitat!*). També certes repeticions poden vehicular el sentit intensiu: *La seva veïna era pesada, pesada...*

Com tots els significats, els significats de tipus gramatical poden rebre una expressió de tipus lèxic amb combinatòria lliure. Per exemple, a la frase *En Joan és molt alt*, l'adverbi *molt* intensifica el predicat *alt* i, al mateix temps, es pot combinar amb gairebé qualsevol classe semàntica de predicats. Però els significats gramaticals també poden rebre una expressió lèxica de tipus col·locacional. Per exemple, a la frase *En Joan és alt com un Sant Pau*, la comparativa adverbial *com un Sant Pau* intensifica el predicat *alt* i, al mateix temps, és específica a aquest predicat (amb un subjecte humà). No és possible dir: **En Joan és gras com un Sant Pau*, ni tampoc **Aquella muntanya és alta com un Sant Pau*. A la frase *En Joan ha comès un gran error*, *gran* és un adjectiu intensiu, però no és col·locacional. A la frase *En Joan ha comès un error garrafal*, *garrafal* és un adjectiu intensiu col·locacional, perquè vehicula un sentit intensiu només si es combina amb *error* (o, eventualment, amb algun dels seus sinònims o parasinònims). No serien acceptables, excepte jocs verbals, frases com **En Joan té una força garrafal* o **En Joan ha tingut un èxit garrafal*, però sí que ho serien frases com: *En Joan té una força hercúlia* o *En Joan ha tingut un èxit aclaparador*.

Per formar una col·locació intensiva, una base lèxica (a la que anomenarem «col·locador») amb el sentit 'a' i la forma *a* (com ara 'error' expressat per *error*) es combina amb el sentit intensiu 'b', no mitjançant la forma *b* (és a dir, una forma que, en tots o en una gran majoria de contextos, significa 'b'), sinó mitjançant una forma *c* (que anomenarem «col·locatiu») que només en el context *a*, o en un seguit de contextos restringits semblants a *a*, significa 'b'.

---

⁴⁴ Com a referència recent sobre els diferents mitjans d'expressió de la intensitat en francès contemporani, es pot consultar (Romero, 2017).

Formalment tindríem:

Seqüència lliure: 'a' + 'b' = $a + b$

Seqüència col·locacional (o col·locació): 'a' + 'b' = $a + c$

(on a és el col·locador i c el col·locatiu, el conjunt ac és la col·locació)

Existeixen desenes de milers de combinacions col·locacionals que expressen la intensitat, amb estructures molt variades, comparatives de superioritat aplicades a adjectius (*més content que un gínjol*), preposició més infinitiu aplicada a un adjectiu (*ple a vessar*), adverbis aplicats a verbs (*negar rotundament*), comparatives d'igualtat aplicades a verbs (*atipar-se com un lladre*), sintagmes preposicionals aplicats a verbs (*ploure a bots i barrals*), adjectius aplicats a noms predicatius (*agilitat felina*), sintagmes preposicionals aplicats a noms predicatius (*febre de cavall*), etc. Una altra relació de tipus intensiu és la cumulativa (valors fusionats), on el col·locador substitueix al col·locatiu (per exemple, *aiguat* és un intensiu de *pluja* que no es combina amb el seu col·locador a l'eix sintagmàtic, sinó que el substitueix a l'eix paradigmàtic).

No tots els predicats d'una llengua permeten l'expressió col·locacional de la intensitat, però sí un gran nombre. No totes aquestes combinacions presenten el mateix caràcter idiosincràtic, alguns col·locatius estan estrictament restringits a un sol col·locador, d'altres es combinen amb diversos col·locadors (que presenten o no un significat semblant). Certes col·locacions no semblen tals, perquè resulten inespecífiques en comprensió, però no ho són en expressió (quan cal produir-les). Algunes combinacions són específiques a una llengua, d'altres presenten equivalències molt aproximades en diferents llengües.

Notem que aquí ens referim només al significat intensiu de les col·locacions, amb independència que cada col·locador aportí altres tipus de càrrega semàntica més enllà de la purament denotativa de la intensitat, o que formalment pugui ser més o menys adequat (per exemple, des del punt de vista del ritme o de la rima). No obstant, tots aquests aspectes han de ser tinguts en compte a l'hora de considerar un ús en discurs d'un col·locatiu donat.

Cal destacar encara alguns altres aspectes de les col·locacions intensives que són importants. En primer lloc, es tracta de mitjans d'expressió opcionals, ja que sempre es pot optar per un mitjà d'expressió no col·locacional per expressar la intensitat, encara que estilísticament el resultat resulti menys elegant.

En segon lloc, l'expressió col·locacional de la intensitat (i, encara que de manera menys marcada, també de l'expressió no col·locacional de la intensitat) està subjecte a moltes variacions segons el locutor o escriptor, segons el tipus de text, el nivell de llengua, la zona geogràfica, etc. Tots aquests factors de variació fan que l'expressió de la intensitat resulti un camp d'observació òptim per a caracteritzar un text en funció del seu emissor⁴⁵, la seva època, la seva varietat diatòpica, les seves possibles relacions intertextuals (col·locacions característiques que permetin posar de manifest fonts existents o resseguir la seva influència sobre altres textos), la seva inscripció en un determinat gènere, etc.

En tercer lloc, tot i que algunes col·locacions hagin estat heretades del substrat lingüístic existent, la gran majoria de col·locacions de les que disposem actualment en les llengües romàniques han anat apareixen en el transcurs de la

---

⁴⁵ De fet, el tipus de col·locatiu emprats i la seva distribució i freqüència es fan servir en lingüística forense com a criteris per a l'atribució d'autoria d'un text.

història de les pròpies llengües romàniques. A finals del s. XII (data aproximada de composició de *Beuve de Hamptone*) s'empraven molt poques de les col·locacions intensives del francès contemporani. Si s'examinen, encara que sigui de manera sumària, les traduccions juxtalineals de diferents obres del francès antic, es podrà observar que les versions en francès contemporani introdueixen massivament col·locacions allà on el text original fa servir mitjans no col·locatius, p. ex. es tradueix sovint *grant colp* per *coup violent*, *grand plaie* per *blessure grave*, *grande pitié* per *profonde pitié*, *grant aage* per *âge avancé*, etc. A l'adjectiu no col·locatiu *grant* se li fa correspondre doncs tot un seguit d'adjectius col·locacionals (*violent*, *grave*, *profond*, *avancé*...). Això també succeeix en combinacions verb adverbial, nom sintagma preposicional, etc. Això no vol dir, però, que no anem trobant ja adjectius col·locacionals en francès antic: *anemi mortel* ('enemic mortal'), *desmesuree forche* ('força desmesurada'), *pesant colp* ('cop potent'). Seria, doncs, interessant mirar de datar aquestes combinacions i, en la mesura del possible, estudiar la seva difusió.

En quart lloc, cal subratllar que una col·locació s'aplica sempre sobre una part de la semàntica del seu col·locatiu. Per tant, no s'intensifica tot el significat del col·locatiu. *Chevaucher au grand galop* és 'cavalcar de pressa', no 'cavalcar molt'. *Acheter cher* s'aplica sobre la composant 'preu' de la definició de *acheter* 'comprar', no sobre la quantitat de productes que es compren. Amb col·locacions ja no intensives, sinó melioratives (cf. *infra*) com *chevaler combataunt*, *chevaler proz* o *dame bele*, *dame afeité*, els col·locatius posen de relleu components semàntiques de les definicions de *chevaler* i *dame*, la qual cosa és important si tenim en compte que, en l'absència de locutors nadius, es tracta d'una de les poques pistes de les que disposem per anar creant, per a aquestes unitats lèxiques, definicions adequades a l'estat històric de la llengua⁴⁶.

En cinquè lloc, és important tenir en compte que molts col·locadors poden semblar inespecífics en comprensió, és a dir, que pot donar la impressió que no hi ha una restricció d'ús, perquè la combinació sembla a primera vista poc idiosincràtica (p. ex. *plein de bontez* és un intensiu que pot semblar inespecífic, perquè també trobem *plein de vigour*, *plein de maltalant*, *plein de malice*, *plein de curtesie*, *plein de ire*, *plein de douleur*, *plein de tristese*, *plein de desdeing*...). Segueix, però, tractant-se d'una col·locació que cal descriure sota *bontez*, ja que no la podem descriure per combinatòria semàntica (no podem afirmar que tot nom de sentiment es combina en francès antic amb *ple de* i no tots els noms que s'hi combinen són noms de sentiment), l'hem de descriure forçosament per combinatòria lèxica. Encara més tractant-se d'una llengua antiga.

I això ens porta al sisè punt que volíem destacar: les col·locacions són un fenomen de llengua, no de discurs. Ara bé, no podem observar directament el sistema de la llengua, només un seguit de realitzacions en forma de discurs. No disposem, a més, de cap nadiu del francès antic que ens pugui aportar la seva competència lingüística i el corpus textual del que disposem és limitat, tot i ser important. Per tant, l'estudi de les col·locacions en llengües mortes o estats de llengua pretèrits és necessàriament un estudi que s'ha d'interpretar *cum grano salis*. Estem estudiant tendències discursives que podien reflectir un estat de

---

⁴⁶ És el que demana Guerreau, quan afirma que un mot és un nus de relacions, com tot altre objecte social, i que cal una lexicografia medieval que lluiti contra la "il·lusió de la transparència" (Guerreau 1980: 150). Els termes *beauté*, *justice*, *force*, *courage*, *âge*, *vente*, etc. del francès antic no tenen les mateixes definicions que les seves contrapartides actuals, i cal esbrinar quines serien per a cada moment històric.

llengua, però que són finalment només això, tendències discursives d'unes poques obres d'un gènere molt determinat.

3.3. Funcions lèxiques

Caldria que ens referim breument, per últim, al formalisme que permet representar les col·locacions en el marc de la Lexicologia explicativa i combinatòria. Es tracta del formalisme de les funcions lèxiques. Aquí presentarem només, i de manera molt succinta, les funcions lèxiques sintagmàtiques estàndard. El lector interessat pot consultar (Mel'čuk, 2003) o (Polguère, 2003). Una funció lèxica descriu una relació lèxico-semàntica **f** associant un col·locador *x* amb un conjunt de col·locatius *y*. La funció lèxica que descriu la intensitat és **Magn**. Reprement alguns dels exemples que hem donat abans⁴⁷, tindríem:

Magn(*content*) = *més ~ que un gínjol*

Magn(*negar*) = *rotundament, categòricament*

Magn(*ploure*) = *a bots i barrals, a bota canal, a cànters, a portadores*

Fixem-nos que procedir d'aquesta manera permet d'incloure la informació de tipus col·locacional com a descripció del col·locador, no pas del col·locatiu. Això és important, perquè ens evita formular desenes de milers d'equivalències *ad hoc* com ara: *x* es tradueix per *y* quan s'aplica a *z*. Per exemple, l'antic francès *pesant* es traduirà en català per *fort* o *violent* quan s'aplica a *colp* i potser a d'altres substantius de sentit similar, però no quan s'aplica a molts altres substantius de tipus entitat, amb els quals, en general, la traducció serà *pesat*. Com que, sovint, hi ha diversos col·locatius per intensificar un col·locador donat *i*, a més, sempre tenim opcions no col·locacionals, resulta molt més operatiu no formular regles bilingües per als col·locatius. La regla bilingüe s'estableix només per als col·locadors i després es cerca, segons les possibilitats de la llengua d'arribada, la traducció més adient.

Un altre aspecte molt interessant d'aquest formalisme és que disposa de funcions lèxiques per a tot tipus de col·locacions. No sols els intensius, sinó també els melioratius es poden descriure amb funcions lèxiques. Alguns exemples en català i en francès antic, procedents de *Beuve de Hamptone*, serien:

Bon(*tall*) = *esmolat*

Bon(*genet*) = *experimentat*

Bon(*tir*) = *precís*

Bon(*muralla*) = *sòlida*

Bon(*destrer*) = *courant* ('destrer veloç')

Bon(*chevaler*) = *vailaunt, prus, hardis* ('cavaller valent')

Bon(*espeie*) = *trenchaunt* ('espasa esmolada')

Bon(*emfaunt*) = *avenaunt* ('nen maco')

Bon(*hauberck*) = *serré* ('cota de malles compacta')

---

⁴⁷ Donem aquest exemples en català contemporani a títol purament il·lustratiu, no pretenem fer-ne realment una descripció lingüística.

També tenim confirmatius, com ara:

Ver(*joya*) = autèntica
Ver(*hereder*) = legítim

Al *Beuve*:

Ver(*mort*) = *sanz retur* ('ben mort')⁴⁸
Ver(*an*) = *plener* ('any sencer')

Un **Ver** pot reforçar un **Magn**:

Ce fut grant damage en fin verité
Ce fut en verité un grand malheur (3316)

També podem tenir les funcions lèxiques antònimes, per exemple:

AntiMagn(*equipatge*) = *lleuger*
AntiMagn(*ferida*) = *superficial*
AntiBon(*camí*) = *impracticable*
AntiBon(*soldat*) = *covard, indisciplinat*
AntiBon(*terra*) = *improductiva*
AntiVer(*amic*) = *fals*
AntiVer(*amor*) = *fingit*

Aquestes funcions admeten valors fusionats, és a dir col·locatius que no es combinen a l'eix sintagmàtic amb els seus col·locadors, sinó que els substitueixen. Per exemple, una *escaramussa*⁴⁹ és un combat que implica pocs participants i que no acostuma a ser gaire prolongat, formalment: **AntiMagn**(*combat*) = // *escaramussa*.

Al capítol 4 ens referirem, en alguna ocasió, a d'altres funcions lèxiques, especialment a l'apartat 4.1.3.1. en què ens caldrà parlar de verbs suports. Un verb suport es un col·locatiu que es combina amb un nom predicatiu i li aporta diverses significacions gramaticals però cap significat lèxic. Si tenim, per exemple, *En Joan li va donar un cop a en Pere*, *donar* és un verb suport perquè el nucli predicatiu de la frase és el substantiu *cop* (cf. *En Joan va colpejar en Pere*), el verb *donar* només aporta significacions de tipus gramatical (en aquest cas, el temps absolut: 'passat'). *Donar* és un verb suport que es combina amb un espectre molt ampli de noms predicatius, però podem tenir verbs suports més específics (p. ex. *En Joan li va etzibar un cop a en Pere*; *En Joan li va assestar un cop a en Pere*; *En Joan li va ventar un clatellot a en Pere*).

Els verbs suports neutres es caracteritzen per tenir el primer actant semàntic [N_x] del nom predicatiu com a subjecte sintàctic i eventualment, el segon actant semàntic [N_y] com a objecte indirecte. També tenim verbs suports conversos, que tenen com a subjecte el segon actant semàntic del nom predicatiu (*En Pere va rebre*

---

⁴⁸ Notem que *mort sanz retur* no pot ésser un intensiu, ja que no és possible estar 'molt mort'.

⁴⁹ Insistim en què la funció lèxica per si mateixa no descriu la totalitat de la semàntica dels valors presentats, tot sovint cal completar la descripció, per exemple caldria afegir que una *escaramussa* sol ser un combat no planificat.

un cop d'en Joan; En Pere va encaixar un cop d'en Joan). En tots dos casos, el nom predicatiu apareix com a fals objecte directe del verb suport. Tenim també, però, verbs suports d'ocurrència que apareixen com a fals subjecte del nom predicatiu amb què es combinen (*A la sala hi regnava un silenci sepulcral*). També existeixen verbs suports que apareixen com a objecte indirecte del nom predicatiu (*Els soldats van sotmetre el presoner a un interrogatori*).

El formalisme de les funcions lèxiques expressa aquestes col·locacions de la manera següent⁵⁰ (les diferents funcions corresponen a diferents tipus sintàctics de verbs suports i els sots-index numèrics especifiquen la posició del primer actant semàntic):

Oper₁(*cop*) = *assestar, donar, etzibar*
Oper₁(*clatellot*) = *donar, etzibar, ventar*
Oper₂(*cop*) = *encaixar, rebre*
Func₀(*silenci*) = *regnar*
Labor₁₂(*interrogatori*) = *sotmetre [N_V] a [ART ~]*

A més, podem tenir la fase ('incoatiu', 'continuatiu', 'terminatiu'). Per exemple, *esclatar* és un verb suport d'ocurrència respecte a *guerra* que, a més, presenta la significació gramatical 'incoatiu': **IncepFunc**₁(*guerra*) = *esclatar* [entre N_X et N_Y]. També tenim els causatius, per exemple *calar* és un causatiu de *foc* **CausFunc**₁(*foc*) = *calar* ~ [*a* N_X]. En aquest casos, tenim configuracions de funcions lèxiques.

Tenim igualment els anomenats verbs de realització, que expressen *grosso modo* el sentit de 'utilitzar de manera apropiada' per a les entitats o 'assolir la finalitat de' per als fets. *Clavar un clau* i *Seguir un consell* serien verbs de realització per a una entitat i per a un fet respectivament. Al *Beuve*, un exemple de verb de realització aplicat a una entitat seria 'seure a un banc' (*E virent Yvori ou il sist sur un baunc : et assis sur un banc ils trouvent Yvori, 3274*). Formalment, **Real**₁(*banc*) = *seer* [**Loc**_{in} ART ~]. Un exemple de verb de realització per a un fet seria 'sentir una missa'. Formalment, **Real**₁(*messe*) = *oir* [ART ~]. Si el col·locador està en posició de subjecte sintàctic de la frase, tenim un **Fact**, per exemple 'un ciri crema' (*En une chambre vyt cerger arder: Voyant dans une chambre des cierges allumés, 1106*), formalment **Fact**₀(*cerge*) = *arder*.

Les funcions lèxiques es poden combinar, de tal manera que podem tenir verbs suports que, a més, siguin intensius. Per exemple, *morir-se de por*, *cagar-se de por* son intensius respecte a *tenir por* o *sentir por*, formalment: **MagnOper**₁(*por*) = *morir-se de ~, cagar-se [pop.] de ~*.

Una de les raons per les quals el formalisme de les funcions lèxiques pot arribar a ser molt útil és la possibilitat de postular regles *a priori* que descriguin de manera teòrica les relacions de paràfrasi i de traducció. Tenim, així, la possibilitat de reduir tot un seguit de traduccions a un model preexistent. Considerem, per exemple, el vers 2261 del *Beuve* i la seva traducció:

*Ore li est venu succur de un chevaler,
 Et maintenant il a reçu l'appui
 [de Beuve de Hamptone, un chevalier...](2261)*

⁵⁰ Cadascun dels verbs suports proposats hauria d'anar acompanyat de la seva descripció lexicogràfica. En donem una representació simplificada.

En L1 tenim un **Func**₁₂(*succur*) = *venir ~ de N_x a N_y*, mentre que la traducció opta per un **Oper**₂(*appui*) = *recevoir [ART ~] de N_x*. Tot sovint, el traductor recorre a una funció lèxica diferent per tal d'obtenir una expressió natural en L2. També es dona sovint el cas de fer servir un verb suport en la traducció quan a L1 teníem un verb predicatiu. Tenim per exemple:

*Kant veu ad tust isci abandoné,
Quand il voit tout laissé dans un tel abandon (2836)*

El verb predicatiu de L1 *abandoner* es tradueix per una estructura de verb suport **Labor**₁₂(*abandon*) = *laisser N_y dans [ART ~]*. S'hagués pogut traduir pel verb predicatiu *abandonner*, però resulta normal que, per consideracions estilístiques, rítmiques o eufòniques, el traductor introdueixi estructures de verb suport allà on L1 emprava un verb predicatiu o al contrari.

Caldria referir-se també, ni que sigui molt breument, a les funcions lèxiques de tipus paradigmàtic que permeten representar derivacions semàntiques. Per exemple, *genet* seria un **S**₁ de *cavall*, perquè representa el primer actant semàntic de la fórmula actancial de cavall com a quasi-predicat. *Víctima* seria un **S**₂ de *crim*, perquè representa el segon actant semàntic del nom predicatiu *crim*, *crit* seria el **S**₀ de *crit* perquè n'és el derivat verbal, *remeiar* seria el **V**₀ de *remei*, perquè n'és el derivat verbal, etc. També podem tenir derivats adjectivals o adverbials, *lepròs* seria **A**₁ de *lepra* i *al galop* un **Adv**₁ de *galopar*.

Les funcions lèxiques ens donen un mitjà d'etiquetar totes aquestes relacions i, per tant, d'observar la seva presència o absència a un text o a una determinada part d'un text, de comparar-les, de quantificar-les, de formalitzar la relació amb la traducció, etc. També permeten anar constituint progressivament un banc de dades de col·locacions del francès antic.

Al capítol 4 farem ús d'algunes d'aquestes funcions quan calgui una descripció particularment precisa. De tota manera, tot i que el formalisme de les funcions lèxiques resulta molt útil per al treball descriptiu, en el cos d'aquest treball hem mirat d'evitar qualsevol formalització innecessària que pogués fer la lectura més feixuga. Només ens referirem, doncs, a les funcions lèxiques quan puguin aportar un valor afegit pel que fa a la precisió de la descripció.

4. LA INTENSITAT A BEUVE DE HAMPTONE

Aquest capítol constitueix el nucli central del treball de recerca. Hi estudiarem els mitjans d'expressió lèxics de la intensitat i diverses categories connexes a *Beuve de Hamptone*. Per a estructurar-lo, hem seguit tres criteris d'aplicació successiva. En primer lloc, el tipus de significat gramatical expressat (criteri semàntic), en segon lloc, el tipus de mitjà combinatori emprat, col·locacional o no (criteri sintàctic o combinatori) i, en tercer lloc, la part del discurs del col·locatiu (criteri morfològic).

El capítol es divideix, doncs, en cinc grans subapartats, el primer dels quals (4.1.) estudia els intensius de tipus col·locacional, el segon (4.2.) els intensius no col·locacionals, el tercer apartat està dedicat als augmentatius (que vindrien a ser els «intensius de les entitats»), el quart apartat (4.4.) tracta dels quantificadors i el cinquè apartat (4.5.) aplega totes les categories gramaticals abans mencionades però n'estudia les significacions antònimes a les presentades en els apartats anteriors, és a dir: els atenuatius, els diminutius i els quantificadors febles o nuls. Eventualment, cadascun d'aquest apartats estarà dividit en d'altres subapartats seguint el criteri morfològic mencionat.

4.1. Intensius col·locacionals

Els col·locatius intensius s'apliquen, per definició a fets (cf. 3.2.). Vehiculen la significació gramatical 'intensiu' de manera apropiada als seus col·locadors. Per a la comoditat de la presentació, dividirem aquest apartat en intensius de tipus adjectival (4.1.1.), intensius de tipus adverbial (4.1.2.), intensius de tipus verbal (4.1.3.) i, finalment, intensius de durada (4.1.4.).

Precisem que, en la mesura en què estem treballant sobre el discurs (*performance*) i no pas directament sobre la llengua (*competence*), la frontera entre els intensius col·locacionals i els no col·locacionals no resulta senzilla d'establir. En cas de dubte, tractarem dins aquest apartat totes aquelles formes intensives que, tot i no semblar pròpiament col·locacionals, no presenten una combinatòria completament lliure. Comentarem cada cas particular.

4.1.1. Intensius col·locacionals adjectivals

Tractarem aquí els col·locatius intensius de tipus adjectival. Començarem pels adjectius pròpiament dits (4.1.1.1.) o formes adjectivals ben consolidades i seguirem pels participis (4.1.1.2.), és a dir les formes que mantinguin una relació vigent amb els corresponents verbs.

4.1.1.1. Intensius col·locacionals adjectivals: adjectius

Tractarem, per ordre alfabètic, les formes presents a *Beuve de Hamptone* que, essent adjectius, presenten la significació gramatical 'intensiu' i una combinatòria de tipus col·locacional o paracol·locacional. Les formes comentades apareixen en negreta, alineades a l'esquerra, i lematitzades segons el diccionari GODEFROY.

cler:

*Par mi la curt currit e henist munt cler
Il se mit dans la cour à galoper et à hennir très fort (1443)*

L'adjectiu *cler* aplicat a un so podria semblar només un melioratiu ('clar'), però en francès antic tot sovint significa també 'alt', 'clarament audible' i és, per tant, un intensiu. La traducció de Martin del vers 1443, referida al renill del cavall Arondel, és doncs encertada, com ho és la de Dufournet quan tradueix els versos 3137 i 3138 de la *Chanson de Roland* (*Par tute l'ost funt lur taburs suner / E cez buisines e cez greisles mult cler*) per *Par toute l'armée ils font retentir leurs tambours / et les trompettes et les clairons, haut et clair*. En aquest context⁵¹, no tindria gaire sentit referir-se només a la claredat del so d'aquests instruments, ja que la intensitat del so és tant o més important que la seva qualitat. També el vers 489 de *Gormont et Isembart* (*Isembart dist a sa voiz clere*) sembla referir-se més a una veu potent que nítida. En d'altres contextos (com al vers 1037 del *Voyage de saint Brendan* de Benedeit: *Chantout mult halt a voiz clere*) resulta difícil saber si *halt* i *cler* són dos adjectius redundants (com trobem tantes vegades en textos medievals, per exemple a la pròpia *Chanson de Roland*: *Puis si s'escriet a sa voiz grand e halte*, 2985) o si es complementen semànticament, com de ben segur succeeix a *Le Couronnement de Louis* (*Puis s'escria a sa voiz halte et bele*, 1604), ja que *halte* només pot ser intensiu i *bele* només es pot interpretar com melioratiu.

La forma adverbial *mund* que intensifica a l'adjectiu *cler* és sens dubte una lectura errònia de *muut* (variant de *mut*, 'molt'), ja que no correspon a una variant gràfica de *mut* i tampoc no es pot interpretar com a *mund* 'mund', que no podria aplicar-se a un adjectiu.

La interpretació de *cler* aplicada a *solail* ('sol') és, en canvi, unívoca. Es tracta d'un intensiu, com mostra la traducció. Cal precisar que la intensitat aplicada al sol pot ésser de tipus melioratiu (p. ex. *lluïa un sol radiant*) o de tipus pejoratiu (p. ex. *feia un sol de justícia*). En el vers que citem, es tracta d'una intensitat meliorativa:

*Com si Deus fait le solail luser cler
comme si Dieu faisait briller un soleil éclatant (875)*

Menció a part mereix el cas següent:

*E vist dedens la pere apertement e cler
dans l'éclat de la pierre il vit distinctement (1597)*

Els col·locatius *apertement* i *cler* són aquí melioratius (funció lèxica **Bon**). No es tracta, doncs, d'expressió de la intensitat. Tanmateix, val la pena citar aquest vers degut a la supressió del segon sufixe adverbialitzador deadjectival *-ment*, semblant a la catalana, inversa a la castellana, i que ja no es pot realitzar en francès actual.

---

⁵¹ Notem que *clairon* ('instrument de vent') deriva etimològicament de *cler*.

dreyt:

*E par dreyte force sunt utre passez
et ils ont traversé de vive force (1263)*

*Le messenger fert dreit par mi le qer
et le frappe en plein coeur (2371)*

Force admet el col·locatiu *dreyte*, que Martin tradueix per una col·locació molt específica en francès modern (*de vive force*). L'AND recull l'adverbial *a dreite force* (que glossa per 'only by force' i acompanya de l'exemple *A draite force les funt del champ partir, Il n'unt recovrer mes fors del fuir (Anc Test (B) 6530)*. Només hem trobat una altra ocurrència de *dreyte force* (al *Roman de Brut: Par dreite force e par destreit*, 11913), però amb la grafia *droite force* se'n troba alguna més (*Ami et Amile: Par droite force le fait panre et liier*, 2315; *Romand de Renart, branche I: .C. foiz l'ai recreü et mat / par droite force de barat*, 1081-1082).

El col·locatiu *dreyte* es combina també amb *parmi* ('just pel mig de', 'ben bé pel mig de'), com podem veure a la *Deuxième continuation de Perceval* de Wauchier de Denain, p. 294: *Le feri droit parmi lou cors*. Notem que *cors* no correspon aquí a *cœur*, sinó a *corps* 'cos'. *Parmi le cœur* és rar i, tot i que seria perfectament factible, no se sol aplicar a un cop de llança o d'espasa⁵² (el cop descrit a *Beuve 2371* modifica la ganivetada que la mare de Beuve assesta a un missatger portador de males noves). No és tracta, doncs, d'un cop rebut per un cavaller en combat. Beuve enfonsa la seva espasa al cor d'un lleó (*Cy ke al qer li ad avalé / il la lui a enfoncée jusqu'au coeur*, 1732). El cavall Arondel també pot colpejar el cor d'un adversari (*Les .II. pez hauce, si li fert contre le qer*, 1814). Però en cap cas no es tracta d'un combat entre dos cavallers. En canvi, *parmi le corps* és força freqüent en escenes de combat i es refereix, en general, a l'impacte de la llança (de vegades, de l'espasa) que travessa la cota de malles i penetra en el cos de l'enemic. Per exemple, a *Les enfances de Doon de Mayence* trobem: *trestout parmi le corps lui va le fer frapant* (2613); *que tout parmi le corps l'achier lui embati* (3362), a *La suite du Roman de Merlin*, p. 435: *perce l'escu et le haubert et ly met le glaive parmy le corps*; p. 442: *mais je sui feru parmy le corps, ne sçay de glaive ou d'espee*.

dur:

*Mult fu dure l'estur e baudiz
Le combat était rude et plein d'ardeur (3238)*

Aplicat a *estur* ('atac', 'asalt', 'combat'), l'adjectiu *dur* és un intensiu corrent. També s'aplica als sinònims d'*estur*, per exemple a *mêlée* a *Le Roman de Brut (Estur espés, dure medlee*, 12028) o a *envahie* a l'*Ipomédon (L'estur pur ço ne finast mie / Ainz i*

---

⁵² En canvi, l'anomenada *blessure épique* ('ferida èpica') sí que implica sovint la sortida dels budells o la pèrdua d'òrgans com els ronyons o el fetge. Recordem que una ferida èpica pot ésser tan hiperbòlica com un cop èpic el més característic dels quals consisteix en partir per la meitat cavaller i cavall alhora amb un sol cop d'espasa (*Jeskes a tere le chival parfendi*, 3595) i, per tant, implica intensitat.

out mut dure envaïe, 6079-6080). L'adjectiu *dur* el trobem també aplicat a 'pell' al vers 1659 del *Beuve* (*Mes tant fu li quier dure ke ne puit perser: mais il ne peut percer la peua, tant elle est dure*). El participi *baudiz*, en canvi, no és gens comú en combinació amb *estur*; es tracta més aviat d'un terme de caça (*baudir* vol dir 'abrivar' un gos o un falcó).

Cal recordar que la reduplicació de sinònims o parasinònims (aquí *dure e baudiz*) és corrent en francès antic. Aquestes reduplicacions poden tenir per elles mateixes un caràcter intensiu. Bona prova que així eren percebudes per lectors més propers que nosaltres al text original és el fet que, a la traducció de *Beuve de Hamptone* en galés mitjà, es fan servir les reduplicacions d'adjectius no solament per traduir reduplicacions de L2, per exemple *fort e combataunt* 'fort i combatiu' es tradueix per *dewr kyuoethawc* 'valent i poderós' (225), sinó també per traduir comparacions intensives: *large com croupe de olifant* 'ample com la gropa d'un elefant' es tradueix per *mawr amhyl* 'gran i ample' (175) (Dereza, 2015: 282).

fier:

Boefs entra en la cité, od le corage fer
Beuve entra dans la ville, le coeur plein de vaillance (876)

E a taunt est veu Boefs od le corage fer
Voilà qu'arrive Beuve au coeur farouche (893)

L'ús de l'adjectiu *fier* com a col·locatiu resulta especialment interessant. *Fiere* juntament amb d'altres adjectius com *gloriose*, *grans et plenièr* o *courtoise et avenant* es fa servir com a melioratiu aplicat a la pròpia cançó de gesta, per exemple, als incipits de les cançons *Aiol*, *Destruction de Rome* i *Moniage Guillaume II* (Boutet, 1993). Tot i que a *Fierabras* es parla de *fieri et horrible* (*Chançon fiere et horrible, jamais meilleur n'orrés*, 2), no es tracta d'un ús denigrant per a la cançó, sinó que pretén posar-la en valor com a digne d'ésser escoltada. *Fier* continua, però, estant a cavall entre una possible connotació positiva i una de negativa. Aquí el tractarem únicament en la seva vessant intensiva.

Als dos exemples que veiem a dalt, *fer* és un col·locatiu intensiu de *corage* (en la seva accepció de 'cor com a seu de la consciència i dels sentiments') i es pot posar en relació amb l'accepció de *fer* que correspon a 'impetuós'. Aquesta col·locació es troba també al *Roman de Brut* de Wace (*Que il ert de plus fier corage*, 3418; *E mult esteit de fier corage*, 5596), al *Cligès* de Chrétien de Troyes (*Tant fu preuz et de fier corage*, 14; *Mes tant sevent de fier corage*, 1631) al *Moniage Guillaume* (*Fors ot les bras et le corage fier*, 1510; *Au fier corage et as lees espauls*, 2263) i també a l'*Ipomédon* d'Hue de Rotelande, al *Roman de Renard*, a la *Prise d'Orange*, al *Buevon de Conmarchis* d'Adenet le Roi, als *Miracles de Notre Dame* de Gautier de Coinci i fins a sis vegades al *Roman d'Alexandre*. Es segueix fent servir fins al francès mitjà, p. ex. apareix a Guillaume de Machaut (DMF: *Que son fier corage brisier Ne li feïst et sa nature Un po muër par norriture, Comtant c'on die le contraire*, MACH., D. Lyon, 1342, 225) i fins a gairebé el s. XVI, DMF: *Qui ont pour le present corage / Plus fier que n'aroit le sanglier* (*Myst. siège Orléans H.*, c.1480-1500, 586).

Aquest ús de *fer* s'allunya del sentit modern de *farouche*, ('ferotge') que tanmateix trobem diverses vegades al mateix *Beuve*, p. ex. *A tan este vos .II. Lyons fers: Voilà qu'alors survinrent deux lions féroces*, 1652). A 876 i 893, el traductor, en dos contextos molt semblants pel que fa a L1, opta per dos equivalents relativament allunyats. Pensem que el primer està més a prop del sentit del text original. El sentit modern de *courage* ('coratge', actitud decidida per afrontar una situació difícil) s'apropa al del conjunt de la col·locació del francès antic *fer corage*. Res no impediria traduir, doncs, per *courageux*.

Un altre ús intensiu, amb connotació negativa, de *fier* el trobem amb *manace* ('amença'). La traducció recorre a un col·locatiu (*de brute*, on *brute* té el sentit de 'animal', considerat en allò que l'animal té de més primitiu i allunyat de l'ésser humà) que s'aplica a la violència que suposa tota amenaça i és un intensiu i un pejoratiu alhora:

*Vostre fere manace preciserei petit
je me moquerai bien de tes menaces de brute* (158)

fin:

*"Ou est ore Boefs mun fiz, le fin maveis ?"
"Où est Beuve, mon fils, ce criminel ?"* (332)

Fin és un adjectiu molt utilitzat en francès antic. Moltes de les col·locacions de les que forma part es basen en la imatge de l'*or fin* (és a dir, pur de tota mescla) i són, doncs, melioratives (p. ex. *qer fin* al vers 2870 amb el sentit de 'cor lleial'). Com a intensiu, el trobem només un cop al *Beuve* (332). J.-P. Martin opta per una traducció fusionada, on *criminel* vehicula per si mateix el grau elevat de maldat. És interessant constatar que només trobem la mateixa col·locació, repetida dos cops, a l'*Ipomédon* d'Hue de Rotelande (*Tuz le tenent a fin malveis*, 3127 i *Ki nel tenist a fin malveis*, 10372).

fort:

*Mult estes petit e si estes fort truaunt
Tu as beau être bien petit, tu es déjà un grand coquin* (276)

*Desuz la tere le dol e fort e grant
À terre règne une grande tristesse* (2680)

*La veysés fort estor comencer
Vous auriez pu voir là s'engager un violent combat* (3143)

L'adjectiu *fort* aplicat a *truaunt* i a *dol* és un intensiu clar. Trobarem d'altres exemples de l'ús intensiu de *fort*, però amb valor adverbial, a l'apartat 4.1.1.2. No es tracta de combinacions gaire específiques i, de fet, el traductor opta en tots dos casos per una traducció no col·locacional amb l'adjectiu *grand*. Aplicat a *estor* es tracta també d'un intensiu (ja hem vist com al vers 3238 s'aplicava *dur* i *baudiz* a

estur i, més a baix, veurem com al vers 2933 se li aplica també *pesant*) i aquest cop sí que el traductor opta per una col·locació: *violent combat*. Notem la reduplicació d'intensius a 2680 sense que hi hagi cap diferència semàntica apreciable entre els dos adjectius. Ja ens hem referit a aquest tret sintàctic molt propi de la llengua medieval, que també trobem, entre d'altres versos, a 252 (cf. *plein de*).

haut:

La feste fu hauste ja comencez
Une grande fête commence (3022)

La combinació de *hauste* amb *feste* resulta interessant, perquè *haute feste* pot correspondre també a una locució nominal que significa 'solemnitat religiosa que es celebra determinants dies de l'any'. Es pot posar en relació amb *festa de precepte* i contrasta amb els *jours ordinaires*. Al següent exemple (ja del s. XV) ho podem constatar, ja que veiem aquesta locució utilitzada juntament amb *diumenge*: *une aultre personne quy toutes les haultes festes et les dimences le vouldroit recepvoir, combien que la coustume n'est que de .XV. jours en .XV. jours en pluseurs religions* (DMF: *Traité S. Sacr. B.*, c.1450-1500, 167). També tenim, amb el mateix significat, la variant *haut jour*.

Ara bé, a l'exemple del *Beuve* la combinació de *hauste* amb *feste* no fa referència a una solemnitat religiosa, sinó simplement a una gran festa per celebrar el reencontre familiar. Es tracta doncs d'un intensiu, del qual se'n pot trobar algun exemple en la literatura dels segles XII i XIII, p. ex. al *Roman d'Alexandre*, on s'utilitza per referir-se a una festa de coronació (*Roman d'Alexandre*, branche 4, p. 322: *Cel jor fu haute feste que il fu coronés*).

La locució nominal a la que fèiem al·lusió és més freqüent que la col·locació de caràcter intensiu, tot i que procedeix sens dubte d'aquesta. A la literatura artúrica, per exemple, *haute feste* acostuma a tenir el sentit de 'festa de precepte' (p. ex. *Sire, fet Kex li seneschauz, se vos asseez ja au disner, il m'est avis que vos enfraindroiz la costume de ceanz. Car nos avons veu toz jorz que vos a haute feste n'asseiez a table devant que aucune aventure fust en vostre cort avenue, La Queste del Saint Graal*, p. 5).

merveillos:

Sire, ceo fu merveiluse pité
Seigneur, ce fut une injustice extrême (2433)

L'adjectiu *merveilleux* es feia servir en francès antic i en francès mitjà com a intensiu. En canvi, en francès contemporani és gairebé sempre melioratiu. En qualsevol cas, no formava col·locacions pròpiament dites, ja que no era específic a cap base en concret, però tampoc no presentava una combinatòria completament lliure. Com a intensiu, el trobem en francès antic i mitjà combinat amb *viellesse*, *haine*, *dépense*, *joie*, *peine*... L'única altra ocurrència de *merveilleuse pitié* que coneixem en francès antic es troba al *Roman d'Alexandre* (branche 3, 1180, p. 222: *Merveilleuse pité l'en est au cuer entree*). Es tracta, probablement, d'una

coincidència significativa. Pensem que això posa de manifest que l'autor del *Beuve* coneixia bé i tenia molt present el *Roman d'Alexandre*. No pensem que la influència hagi estat en sentit invers (del *Beuve* a l'*Alexandre*) tan per qüestions cronològiques com pel fet que també el *Roman de Horn* i l'*Ipomédon* mostren influència del *Roman d'Alexandre*. També trobem l'adverbial *a merveille* (cf. *infra*).

ruiste:

*Le emperur va tost un rust coup doner
et vigoureusement va frapper l'empereur (162)*

L'adjectiu *ruiste* ('rude', 'violent') és un intensiu que s'aplica a diferents substantius que signifiquen 'cop' i 'combat'. Amb *cop* tenim ocurrències al *Roman d'Alexandre* (branche 2, p. 100: *La veïssiés des brans maint ruiste cop donné*; branche 3, p. 300: *Tant ruiste caup ferir, tante ensaigne escrier*), a *La Prise d'Orange* (p. 77: *Par mi le chief, ruiste cop del tinel*) i al *Bel Inconnu* de Renaut de Beaujeu (*Molt ruiste cop sor son escu*, 2682). Amb *bataille* i *mêlée*, el trobem al *Moniage Guillaume. Seconde Rédaction* (*Ja ai jou fait tante ruiste bataille*, 2602; *Grans fu l'assaus et ruiste la mellee*, 4088).

oscur:

*Dunt fu oscure nuyt e la gent fu coché.
La nuit était obscure et tout le monde était couché (1099)*

Troblem combinacions de nom i adjectiu, com *oscure nuyt*, que, tot i estar a prop del epítet (és inevitable pensar en la cèlebre hipàllage de Virgili *Ibant obscuri sola sub nocte per umbram*, *Aen.* 6, 268) conserven, però, el seu caràcter pròpiament intensiu. El vers 1099 descriu realment una nit particularment fosca (negra nit) i solitària (tothom dormia), que facilita a Beuve evadir-se de la presó, com se'ns diu al vers següent: *Ore si est Boefs eschapé de prisoun*, 1100).

Cadria potser recordar aquí el vers de la *Chanson de Roland*: *Clere est la noit e la lune luisant* (2512). L'adjectiu *cler* funciona aquí com a atenuatiu (respecte a l'intensiu, que correspondria a 'nit fosca', 'negra nit')⁵³. Recordem també: *Clers est li jurz et li soleil luisant* (2646) o *Clers fu li jurz et li soleil luisanz* (3345).

pesant:

*Grant est la bataille e l'estur pesant
Terrible est la bataille, douloureux le combat (2933)*

L'adjectiu *pesant* es troba associat a *estur* en diversos textos, com *Gormont et Isembart* (*Li estur fut fier e pesant*, 9), la *Vie de saint Thomas Becket* de Guernes de Pont-Sainte-Maxence (*Sout bien qu'il suffereit un mult pesant estur*, 1644), *La Prise*

---

⁵³ Recordem el vers del *Beuve* *Dunt fu oscure nuyt e la gent fu coché* (1099), cf. 4.1.1.1.).

d'Orange (LX, p. 118: *La veïssiez un estor si pesant*), el *Buevon de Conmarchis d'Adenet le Roi* (*Fiere fu la bataille et li estours pesans*, 1942). Hem vist com al vers 3238, s'aplicaven *dur* i *baudiz* a *estur*. Al vers 2933 tenim un quiasme de caire reduplicatiu (*bataille* i *estur* son parasinònims, com *grant* i *pesant*) que s'afegeix al sentit intensiu dels adjectius.

plein de:

A Haumtone fu li quens plein de bontez
À Hamptone, il était un comte d'une grande bonté (10)

Coupera la teste au quens plein de vigour
il coupera la tête au vaillant comte (115)

L'adjectiu *plein* aplicat a un complement nominal de caràcter abstracte és un intensiu (p. ex. 'ple de bondat' = 'de molta bondat'). El trobem en diverses obres medievals, com la *Chanson de Guillaume* (*Tut est irez e plein de maltalant*, 1982), el *Roman de Brut* (*Uns huem ert mult plein de malice*, 5164; *D'ire e de rage furent plein*, 12813) o l'*Ipomédon* (p. 94: *Mes mult est plein de curteisie*).

Es tracta d'un ús diferent del de *plein* adverbial ('ple', 'del tot'), que comprèn també una fórmula pròpia del motiu de l'atac amb llança, *plein sa hante l'abat mort...* (2927, 2949, 3228), amb la variant *tant com hante li dure: Tant com hante dure li fet mort trebucher* (2831), *Tant com hante dure l'abat grevé* (2929), *Tant com hante dure l'ad mort geté* (3139), *Tant com hante dure l'abat mort senglant* (3498).

Observem que, al vers 252 (i també a 876, cf. s.v. *fier*), és la traducció la que recorre a *plein de*, mentre que L1 presenta dos adjectius simples parasinònims:

Le empereur quere com pruz e hardi
plein de hardiesse et de valeur, affronter l'empereur (252)

plener:

E son lever en sa main, si fet un salt plener
et à la main son grand gourdin ; faisant un bond immense (1300)

L'adjectiu *plener* aplicat a *salt* té un sentit clarament intensiu. No és específic a *salt*, es pot aplicar a una varietat de noms abstractes (*destruction, gloire, victoire...*) i també a inanimats concrets com a augmentatiu (*château, cité, palais...*) (cf. 4.3.). Al propi *Beuve de Hamptone* apareix associat també a *auns* ('anys') (651 i 1038), *chimin* ('camí') (1588 i 2098), *paleis* ('palau') (2664) i *mois* ('mes') (2789). Ara bé, justament només al *Beuve* apareix associat amb *salt*. No trobem aquesta combinació en cap altra obra. El propi *Anglo-Normand Dictionary* contempla una accepció de *plener* (8. *mighty*: ... *si fet un salt plener* Boeve 1300a) que, de fet, està dedicada a aquest exemple, ja que no n'hi ha cap altre i el sentit 'mighty' hi figura per descriure únicament aquesta combinació. Precisem que el *salt* probablement

més cèlebre de la literatura medieval, el salt de Tristany, no va acompanyat, a Bérroul, de cap adjectiu de tipus col·locatiu.

Plener té altres usos intensius, a més d'augmentatiu (cf. apartat 4.3.) en combinació amb locatiu. També forma part de diverses unitats fraseològiques, p. ex. *cour pleniere*).

***pur*:**

Par desuz la tere, tut pur verité
- *c'est la vérité pure* (1095)

L'adjectiu *pur* aplicat a *vérité* constitueix un col·locatiu intensiu força específic que s'ha mantingut fins als nostres dies i que es troba sovint en francès antic, per exemple a la *Vie de saint Thomas Becket* de Guernes de Pont-Sainte-Maxece (*Que pure verité par tut oïr purrunt*, 6172), a la *Chanson de Guillaume* (*Si vos dirrai une chose pur verité*, 950), dos cops a *La mort le roi Artu*, a *l'Ipomédon*, al *Buevon de Conmarchis*, etc.

4.1.1.2. Intensius col·locacionals adjectivals: participis

Dins aquest apartat tractarem, per ordre alfabètic, les formes presents a *Beuve de Hamptone* que, essent participis, presenten la significació gramatical 'intensiu' i una combinatòria de tipus col·locacional o paracol·locacional.

***esprové*:**

Ore dirrum de Yvori, li faus esprové
Mais revenons à Yvori, le traître patenté (3551)

La forma *esprové* (participi d'*éprouver*) es fa servir més aviat amb substantius abstractes (*bonté, force, miracle, prouesse, sens, vertu*), però també amb alguns humans. Conserva un fort caràcter verbal, com ho mostra el fet que es troba acompanyat de complement (p. ex. *Le réceptaire Jean Pitart: Remede pour goute esprové en toute cause et sans purgation*, p. 23ra) i com a verb conjugat (p. ex. *Moniage Guillaume. Seconde Rédaction: Bien a Guillaumes esprové sa vertu*, 1638). Acostuma a aplicar-se a substantius amb connotació positiva (potser l'única excepció és *folie esprovée*, però és un exemple ja tardiu, DMF: *Pour ce que folie esprovée / Est en tout homme qui se duet / De chose qu'amender ne puet*, MACH., *J. R. Nav.*, 1349, 141). Quan s'aplica a humans, també sol tenir una connotació clarament positiva (*Le jeu de saint Nicolas: Chevalier sommes esprové*, 439). Per tant, l'exemple que trobem al *Beuve* resulta poc comú i esperariem més aviat *prové* (cf. *infra*).

forcez:

*Ore comence la joie entre els forcez
Ils éclatent alors d'une joie sans égale (2992)*

La forma *forcez* és probablement una afèresi de *enforcé* (Slettengren, 1912: 118). La seqüència *joie forcez* podria interpretar-se, doncs, com una joia encara més forta, reforçada. J.-P. Martin, en tot cas, en fa una interpretació intensiva, com queda palès a la seva traducció. No coneixem cap altra ocurrència d'aquesta combinació.

prové:

*Pute orde prové, ceo dist lui enfaunsoun
Sale putain fieffée, lui dit l'enfant (211)*

*Alez en vostre païs, truaunt vil prové !
Retournez donc chez vous, vil coquin confirmé ! (704)*

*Quant Boefs de Haumtone, ceo mauvés serf prové
car Beuve de Hamptone, ce fieffé méchant serf (779)*

*Dame, dist Boves, s'e verité prové
Madame, ajoute-t-il, la pure vérité (1412)*

El participi *prové* ('provat'), tot i presentar un significat prou general ('la veritat del qual s'ha demostrat mitjançant proves'), té un ús col·locacional combinat amb substantius humans que designen individus que han comès una acció reproable. Al *Beuve de Hamptone* el trobem amb *truaund, mauvés serf* (quan s'acusa injustament Beuve d'haver deshonorat Josiane) i *pute*. A d'altres textos, tenim *traître prouvé* (DMF: MACH., *R. Fort.*, c.1341, 92), *recreant prouvé* (DMF: MACH., *P. Alex.*, p. 1369, 83), *larron prouvé* (DMF: MARCADÉ, *Myst. Pass. Arras R.*, a.1440, 199). *Pute* no funciona aquí com un nom de professió, sinó com a terme injuriós. *Prové* no és, doncs, un **Ver**, un confirmador (el col·locatiu que expressa el sentit 'real o 'com cal', com a les combinacions *un veritable expert, un triomf merescut* o *un motiu justificat*), sinó un intensiu. Així ho entén el traductor, que tradueix per *fieffé*, un col·locatiu intensiu apropiat a aquesta classe de substantius (*fieffé coquin, menteur, ivrogne...*) i que, curiosament, *prové* etimològicament de *feffed* (ca. 1140) 'que posseeix un feu', tot i que no té ja res a veure amb el feudalisme (ni és associat al mateix per un parlant de francès contemporani). Ja des de mitjans del s. XIII es fa servir en sentit figurat (TLFi: GUILL. LE VINIER, *Poésies*, éd. Ph. Ménard, XXXI, 32: *c'est (...) honte de blasme fievez*). Rabelais li dona també aquest sentit ('que presenta un defecte en el seu grau més alt') (TLFi: RABELAIS, *Tiers Livre*, I, éd. M. A. Screech, p. 27).

Al vers 1412, *prové* es combina amb *vérité*. És una col·locació clara que es manté fins al francès actual, però més aviat com a confirmador que com a intensiu. Es troba més aviat a partir del segle XIV (DMF: *Et quant ly chevallier qui le guerre ont menee Ont seü de Fedry la verité prouvee... Hugues Capet Lab.*, c.1358, 226).

En tot cas, no s'han de confondre *prové* ni *esprové* amb *reprové* que és, per si mateix, un antilaudatiu o pejoratiu (**AntiBon**, un col·locatiu que expressa el sentit 'dolent', 'negatiu', com al vers 669 del *Beuve*: *Vus me avez refusé cum velein reprové: Vous m'avez repoussée comme un indigne rustre*).

redoscez:

*A l'amperur dit : "Fol estes redoscez
Il dit à l'empereur : "Épais crétin ! (2224)*

El participi *redoscez* ('esmussat') del verb *redocer* (GREIMAS: *Aspremont: Hé! Durendal, com estes redocee*) presenta un ús purament col·locacional amb *fol*. L'AND ofereix aquest vers com a justificació del sentit figurat de l'entrada **redoissé** ('obtuse', 'stupid') que té, com a sentit propi, 'ulcerat' (parlant d'un cavall). Sens dubte seguint aquest diccionari, Judith Weiss tradueix per *stupid fool* a la seva versió anglesa del *Beuve*. Amb el sentit de 'obtús', Godefroy dona l'exemple següent s.v. **redoissié**: *Et ils les tiennent assi cum por redossiez, soz (Greg. pap. Hom, p. 66)*, on *redossiez* correspondria al llatí *hebetes, stultos*. Com a col·locatiu, però, només coneixem l'exemple del *Beuve*.

4.1.2. Intensius col·locacionals adverbials

Tractarem aquí els col·locatius intensius de tipus adverbial. Començarem estudiant els adverbis pròpiament dits i les locucions adverbials (4.1.2.1.) i, tot seguit, passarem a les estructures comparatives (4.1.2.2.).

4.1.2.1. Intensius col·locacionals adverbials: adverbis i locucions adverbials

Dins aquest apartat tractarem, per ordre alfabètic, les formes presents a *Beuve de Hamptone* que, essent adverbis o locucions adverbials, presenten la significació gramatical 'intensiu' i una combinatòria de tipus col·locacional o paracol·locacional.

a bandon:

*Ses compaignouns le oierent, si i vunt a baundoun
Quand ils l'entendent, ses compaignons chargent à toutes forces (587)*

*Ore segle li rois tut a bandon
Le roi fait maintenant force de voiles (3728)*

La locució adverbial *a bandon* significa 'intensament' aplicada a substantius abstractes i 'amb abundància' aplicada a substantius concrets. És freqüent al *roman antique* i també a Chrétien de Troyes. Notem que prové de **ban* ('poder' 'jurisdicció', 'territori' (TLFi: *Rol.*, éd. Bédier: *Trestute Espagne iert hoi en lur*

bandun, 2703) i que, en combinació amb *mettre*, donaria lloc a *abandon*, amb un significat ben diferent: (*mettre*) a *bandon* ‘mettre à disposition’, ‘livrer’ (TLFI: Cligès, éd. Micha, CFMA, 184: *qu’a bandon ses tresors li met*).

Com a locució adjectival, *a bandon*, *a grant bandon* forma col·locació combinada amb noms de líquids, p. ex. *sang*, però com a locució adverbial no forma pròpiament col·locacions, perquè admet una àmplia diversitat de verbs, tot i que es combina sovint amb *ferir* i amb verbs de moviment, com *chevaucher*. Al *Beuve*, el trobem justament amb verbs de moviment⁵⁴. Observem que a 3728 el traductor opta per una locució verbal arcaïtzant, ja de per si intensiva, molt adient en aquest context: *faire force de voiles* (que també presentava la variant: *faire force de rames*, ‘rems’). L’AND dona com a significat de *a bandun(s)* amb verbs de moviment ‘freely’, ‘willingly’ (*St. Modwenna: la gent de la cuntree, Ki tuit i venent a bandun De par tut la regiun*, 3069), però és evident que presenta també un sentit quantitatiu. L’AND contempla també la combinació amb verbs de cop amb el significat ‘violently’ (clarament intensiu): *lors le delapiderent trestuit a baundun, S Aub*, 1730; *E. fiert premer G. Par mi l’escu tut a bandun, Gui War*, 3132. Precisem que la grafia *baundoun* del vers 587 del *Beuve* és rara (no apareix al DMF i només l’hem pogut trobar en una altra obra, el *Lai du Cor* de Robert Biket: *m’ad soupris[e] a baundoun!*, 336).

à merveille:

*Kant les vist Boves, a merveile est lez
et de les voir Beuve éprouve une joie extrême (3019)*

L’adverbial *a merveille* es pot combinar amb bases verbals força diferents, tot i que, com a intensiu, sembla més apropiat als predicats d’estat, ja que amb predicats d’acció o de paraula acostuma a tenir una interpretació de tipus melioratiu⁵⁵. Així, podem trobar-lo al *Roman de Brut* en versos com *Ki a merveille se defendent* (3040) amb interpretació meliorativa (‘defensar-se’ és un predicat d’acció) i a versos com *Kar a merveille le haeient* (7618) amb interpretació intensiva (‘odiar’ és un predicat d’estat). O bé a l’*Ipomédon* en versos com *A merveille est de lui parlé* (4252) o *E a merveille se defent* (10179) amb sentit melioratiu (de nou amb ‘defensar-se’, verb d’acció, i ‘parlar’, que és òbviament un verb de paraula) i, en canvi, a versos com *A merveille li aveneit [li bliaus]* (380) o *Ki a merveille est de grant pris* (9059) amb sentit intensiu (‘anar bé’, referit a una túnica i ‘ser molt valuós’ són predicats d’estat).

---

⁵⁴ Tot llegint *El ensenhamen* de Guiraut de Cabrera, hi hem trobat una ocurrència de *a bandon*, combinada amb verb de moviment: *de la gran jesta de Carlon, / con eu, tras portz, / per son esfortz / intret en Espaigna a bandon*, 36-39). En occità es feia doncs servir aquesta forma que, en canvi, no trobem al CICA - Corpus informatitzat del Català Antic. Es tracta, sens dubte, d’un calc del francès antic, però no del *Roland*, obra en què no apareix aquest intensiu. També l’hem trobat a *Daurel et Beton* però com a quantificador (*Pro lei aporta vi et pa a bando*, 733).

⁵⁵ *Merveille* per si mateix també pot presentar un sentit pejoratiu en francès antic i mitjà, p. ex. *Ce fu des orribles merveilles* (MACH., *J. R. Nav.*, 1349, 142). L’etimologia és el plural neutre *mirabilia*. En anglonormand, es pot fer servir com a intensiu d’un adverbí o d’un adjectiu (AND: *Merveilles bien se set defendre*, Modw 3159; *famine merveille grant* Modw 7810).

à (ton, votre...) devis:

*Rançon te dorrai tot a ton devis
Vous aurez toute la rançon que vous voudrez (3253)*

À (ton, votre...) devis o tot à (ton, votre...) devis no forma ben bé col·locacions, perquè admet una gran varietat de bases verbals, p. ex. *ravoir* 'tonar a tenir' als *Miracles de Notre-Dame* de Gautier de Coinci (p. 229: *Qu'ele reut tout a son devis*) o *dormir* a *Les enfances de Doon de Mayence* (*et la franche contesse dormoit à son devis*, 1247). El següent fragment de la *Chronique de Morée* il·lustra bé el sentit 'desig', 'voluntat' de *devis*, ja que en conté dues ocurrencies a poca distància (p. 308: *Donc je met la chose en vostre devis et vous promet, comme loyaux chevaliers, que, pour la grant bonté que j'ay trouvé en vous, que je feray de vostre delivrance tout a vostre devis*).

També tenim la variant sense adjectiu posesiu: *a devis*. Al *Bel Inconnu* de Reanut de Beaujeu trobem tant *a devis* (*A mangier avés a devis*, 926) com *a vostre devis* (*Vos l'arés a vostre devis*, 582; *Vos l'averés a vo devis*, 2698).

apertement:

*Mes de ceo mentes tu mult apertement
Mais tu en as menti grossièrement (280)*

L'adverbi *apertement* presenta el sentit 'de manera clara' amb verbs de percepció (p. ex. a la *Queste del Saint Graal*: *car il virent tot apertement que de l'Arbre issoient gouttes de sanc ausi vermeilles come roses*, p. 224; a *La Mort le Roi Artu*: *il connut apertement que cele chambre estoit peinte des œuvres Lancelot et des chevaleries que il fist*, p. 61). Derivat d'aquest ús, l'adverbi *apertement* pren, amb el verb *mentir*, un sentit intensiu (mentires que es veuen clarament) que el traductor decideix de traduir de manera també col·locacional (*mentir grossièrement*).

a plenté:

*La dame li porte a manger a plentez
La dame lui apporte à manger avec abondance (1333)*

*E cil mangerent e buyrent a plenté
et ils mangent et boivent à satiété (2854)*

*Icele nuit li servent a plenté
On le servit ce soir-là avec abondance (2892)*

La locució adverbial *a plenté* ('amb abundància') és intensiva però no pròpiament col·locacional, ja que es pot aplicar a una gran diversitat de bases verbals. De tota manera, al *Beuve* sembla combinar-se de manera preferent amb *manger* o *servir à manger* i, de vegades (p. ex. a 2854), es tradueix per un col·locatiu clar: *manger à satiété*.

La trobem també combinada amb *manger* (aplicada al gegant Rainouart) a *La Chanson de Guillaume (Quant Reneward ad mangé a plenté, 3481)*. A *Ami e Amile* en tenim un ús interessant, perquè està a mig camí entre la intensitat (si considerem l'infinitiu en la seva vessant verbal) i el quantitatiu, si considerem l'infinitiu en la seva vessant nominal ('menjar molt' vs 'tenir molt de menjar'): *Car a mengier averons a plenté (1152)*. A l'exemple 1333 del *Beuve*, també està entre la quantificació i la intensitat.

En altres contextos, però, té un sentit estrictament quantitatiu ('en gran quantitat', 'en gran nombre'). De fet, trobem al *Beuve* un seguit d'ocurrències d'*a plenté* de tipus purament quantitatiu, com ara *En cele prisoun out vermine a plentez; Il y avait dans la prison quantité de vermines (945)* (cf. apartat 4.3.) o bé *Armes a grant plenté e espeies de ascer: des armes en grand nombre, des épées en acier (1109)*.

a randuné:

*Naggent e syglent tot a randuné
prennent la mer et font force de voiles (3796)*

La forma *randuné* del següent exemple és probablement un hàpax dins la literatura medieval francesa. Tot i que morfològicament el vïncul és problemàtic, cal posar-la necessàriament en relació amb *randon* ('ímpetu', 'celeritat'), que prové, al seu torn, d'un substantiu **rant*, que vindria de l'antic baix franc **rand* ('cursa') i del que derivaria també el verb alemany *rennen* ('córrer'). *De randon* i *de grant randon* ('amb ímpetu', 'a tota velocitat') estan ben atestades amb verbs de moviment i verbs de cop en francès antic i mitjà. Tenim un exemple proper al *Beuve*, referit també a *nef* ('vaixell') a la *Deuxième continuation de Perceval* de Wauchier de Denain (p. 349: *Plus tost que esprevier ne vait / S'an vole la nef de randon*). Més sovint el trobem aplicat al moviment dels cavalls. A l'*Eracle*, de Gautier d'Arras, trobem *Li grans cevaus cort de randon (1647)* i el *Roman d'Alexandre* es recolza en aquest sintagma per procedir a comparacions intensives com ara: *Qui plus vait de randon qu'espreviers après caille (branche 2 p. 79)* o *Qui plus cort de randon que ne vole arondele (p. 80)*.

cher:

*Vus comprez mont cher, dame, ceste novele
Madame, vous paierez très cher ce que je viens d'apprendre (219)*

*Jeo vus frai sa amur mont cher achater
je vous ferai payer son amour au prix fort (295)*

*Ke jeo le ai en bataille asez cher achatez
car je l'ai payée asez cher dans la bataille (714)*

*Vus comparez mult cher iceo treson
tu vas payer très cher ta trahison (1884)*

L'adjectiu en ús adverbial *cher* funciona com a col·locatiu apropiat amb verbs que signifiquen 'comprar' o 'pagar', intensificant-ne el quart actant semàntic (el que correspon al preu: X compra Y a Z per W). Precisem que *comprer* significa 'pagar', no pas 'comprar' (AND: *le fiz ne deit pas comprer le pecché son pere, Brev Plac 125*). De tota manera, com veiem, també es feia servir *acheter cher* (AND: *Ly povere e ly chetif cest estrif compar[er]ent, E la mort Alisandre mult cher achaterent, Rom Chev ANTS 8036*).

Aquest intensiu s'acosta més a una locució verbal que a una col·locació (no resultaria molt natural fer servir el verb en solitari: **Vus comparez iceo treson*). En tot cas, no s'ha de confondre amb el predicat *cher* quan aquest presenta el seu sentit no idiomàtic ('car', 'costós'). Els mercaders que compren a Boves, el paguen car en el sentit literal:

*[Les paens se regardent e veient le emfaunt]
Mult cher le achaterunt, pur veir vunt disaunt
et en vérité disent qu'ils le paieront très cher (357)*

De tota manera, resulta molt interessant, que dos versos després es digui que van pagar-ne quatre vegades el seu pes en or (*Quater fez pur li son pois de or donerent; ils ont donné pour lui quatre fois son poids d'or, 359*) ja que *acheter o vendre au poids de l'or* (també *à prix d'or*) és un intensiu col·locacional ben característic dels verbs de transacció de tipus **Magn+S₄**. En català tenim *a pes d'or* (també *valer més or que no pesa* amb sentit melioratiu) i en castellà *valer su peso en oro* o *valer n veces su peso en oro*. També tenim:

*Quatre fiez sun poys de or pur ly dona
il lui avait coûté en or pur quatre fois son poids (1180)*

referit al vers anterior *Unkes meillour cheval chevaler ne porta (1179)* (cf. *infra*). És a dir, que el preu d'un molt bon cavall s'equipara al del que van pagar per Beuve. Precisem que no es pot interpretar literalment el contingut de 1179, perquè el millor cavall del món és Arondel, no pas el cavall que muntava Grandier. Això ens mostra doncs que, si no volem entrar en contradiccions d'interpretació, hem de considerar que una gran part dels superlatius formals són, de fet, intensius.

És interessant constatar que al *Roman d'Eneas* (c. 1160) trobem *comment fu mors Hector / et racheté son .III. pois d'or (914-915)* que, en principi, presenta un sentit literal. En canvi, a *Eracle* (any 1180) de Gautier d'Arras trobem *en bon ami a bon tresor / bons amis valt bien son pois d'or (4091-4092)*, que és clarament intensiu i plenament col·locacional. Tots dos sentits coexistien i, probablement, s'interpenetraven. El lector de *Beuve de Hamptone* molt probablement interpretava el vers 359, doncs, com una hipèrbole, a mig camí entre un possible sentit literal i un intensiu idiomàtic.

Els versos 1283 i 1643 presenten diferents usos de l'intensiu *cher* amb les bases *honuré* i *peyse*, traduïts per formes molt poc específiques (*très* i *fort*). No coneixem cap exemple d'aquestes dues combinacions en cap altre text medieval:

*Dame, ceo dist il, o tu, cher honoré
Dame très honorée (1283)*

*Il me peyse mult cher, sachez verement
cela m'affecte fort, sachez-le bien (1643)*

cruelment:

*E la mort son pere cruelement venger
et venger sans pitié le meurte de son père (979)*

En sentit propi *cruelment* és un antimelioratiu ('complaent-se en fer patir'). Ara bé, el sentit 'venjar-se' ja implica per si mateix el desig de provocar patiment (i no forçosament proporcional al dany sofert). L'adverbi té doncs sobretot un efecte d'insistència, d'intensificació aplicada al dany que es pretén causar. Només trobem una altra ocurrència d'aquesta combinació a l'*Ipomédon: Ke il ne se vengast cruel(e)ment (3443)*.

durement:

*[S]i durement plure le enfant, a poi ke il chauncele
L'enfant pleure si fort qu'il manque s'évanouir (213)*

L'adverbi *durement* es combina de manera idiomàtica amb *pleurer* ('plorar') formant una col·locació intensiva. Es tracta d'una combinació que es troba també a la *Chanson de Roland (N'i ad celoï ki durement ne plurt, 1814; Que de pitet mult durement ne plurt, 2419; N'en i ad cel ki durement ne plurt, 2908)*, però que no resulta tant freqüent en d'altres textos que, en general, prefereixen *fortment* o les seves variants. Només hi ha una altra ocurrència de *durement* a *Beuve de Hamptone (Durement li chacent par mil e par cent: et ils le chassent furieusement par centaines et par milliers, 3479)*. *Durement* es pot combinar amb d'altres bases verbals, p. ex. *nous sumes trop a blamer durement si nous ne amons fortement ensemble la personne et ses vertues pur l'amour de Dieux (BFM2016: Livre de seyntz medicines, p. 180)*.

en trestout le monde:

*Il n'i ad roi, ceo creï, en tretut le mound
il n'y a pas de roi au monde, j'en suis certain (683)*

*El secle n'i ad roi ne prince ne admiré
il n'y a pas au monde de roi, de prince ni d'émir (697)*

*N'i ad meilleur home en cristientez
il n'y a pas de meilleur homme dans le monde chrétien (3097)*

Com a negació de tipus superlatiu, es pot utilitzar la locució adverbial *en trestout le monde* o algun sinònim o variant amb un altre nom locatiu que abasti tot

el món o una gran àrea, p. ex. *en cristientez* 'en tota la cristiandat'. S'aplica a *n'i ad N ke ne V* ('no hi ha N que no V'), com a 683 i 697 o a *n'i ad N* combinat amb un adjectiu en grau comparatiu (3097).

La trobem també a l'*Ipomédon* (*Veez la le neir chevaler, En tut le mund n'at nul si fer*, 5928; *En tut le mund n'ad si leid hume*, 8005) i al *Roman d'Eneas* (*il n'ot plus laide en tout le monde*, 2435).

Una locució sinònima seria *ci ke* ('d'aquí fins') més un nom locatiu:

N'i ad meillur ci ke a Abilent
d'ici à Abilant il n'y a rien de mieux (3402)

És important fer notar aquí la forma reforçada de *tout* (*trestout*), que es va mantenir fins al s. XVI i on *tres-* correspon a l'adverbi d'intensitat. La grafia de *très* com a prefix es va mantenir fins al francès clàssic. Ara bé, cal tenir present que pot no tenir sentit intensiu, sinó un sentit més proper a la seva etimologia (lat. *trans*). És el cas, per exemple, de *tresoïr* al controvertit vers 220 del *Beuve*:

[L]a dame a tresoï ke cil va disaunt
Ces paroles n'ont pas échappé à la dame (220)

El verb *tresoïr* s'utilitzaria aquí per indicar que la mare de Beuve sent una part de les paraules del seu fill que no li estaven directament destinades com a interlocutora, paraules que Beuve hauria pronunciat en veu baixa, per a ell mateix. És la interpretació que en fa Anthony J. Holden (Holden, 1976b). Aquest autor explica detalladament per què, al seu parer, *tresoïr* presenta aquest sentit (i no pas el de 'sentir malament', que se li havia donat per part d'alguns estudiosos) en les set ocurrencies d'aquest verb que han estat repertoriades en francès antic. La més famosa de totes és la del vers 2507 d'*Erec et Enide* (*Si l'a tresoï an dormant*), on Erec sent el lament d'Enide que el farà sortir de nou a la recerca d'aventures. Per al tema del nostre treball, resulta particularment interessant la refutació que Holden fa als dos nous exemples adduïts per M. Lecoy (Holden, 1976a), un dels quals correspon justament al vers 220 del *Beuve*. Notem també que la traducció de J.-P. Martin resol la possible dificultat de manera elegant i precisa amb la negació d'un antònim del verb de realització de *paroles*, formalment un **AntiFact**₂(*paroles*) = *échapper*.

Aprofitem per assenyalar que una de les altres rares ocurrencies de *tresoïr* es troba a l'*Ipomédon*: *Ismeine le tresoï bien* (8595).

estreitement:

E liéz moi Boefs mult estreitement !
et attachez-moi Beuve étroitement ! (909)

Par lo col e par le péz fu mult estreit liéz
Il avait au cou et aux pieds des liens serrés très fort (944)

La pucele se ceint mult estreitement
La jeune fille la serra très fort à sa taille (1006)

L'adverbi *estreitement* i l'adjectiu en ús adverbial *estroit* s'apliquen amb sentit intensiu a verbs que signifiquen 'lligar', 'estrènyer', 'cenyir'. El traductor conserva el radical a 909, però el reemplaça per *fort* a 944 i 1006.

ferement:

*Ferement le feri par desuz le blasoun,
Avec vigueur il frappe, au-dessus des emblèmes qui le décorent* (578)

*Mult ferement le destrer envers ly esporune
il éperonne son cheval dans sa direction avec force* (1196)

*Desur cel lion un fer coup ad doné,
c'est un coup très violent qu'il a donné au lion* (1727)

*Ke alez si ferement manassant ?
à quoi bon ces menaces pleines d'orgueil ?* (2323)

L'adverbi *ferement* ('fortament', 'ènèrgicament', 'brutalment') acostuma a aplicar-se a verbs de cop (*férir, éperonner...*). Només rarament el trobem amb d'altres col·locadors, com *menacer*, que ja hem vist que també es combina amb *forment* (499 i 1877). Trobem una variant amb adjectiu més nom predicatiu (*fer coup*).

També trobem *ferement* aplicat a *attacher* (1017) (verb al qual, per significat, li convindria més aviat *estreitement*, que s'aplica al seus sinònims, com hem vist més a dalt). Això no obstant, justament amb *attacher* no troben cap coocurrència d'*estreitement* i, en canvi, sí una altra de *ferement* a *Les enfances de Doon de Mayence: Il ot l'escu au col atachié fierement* (3231).

*A deus cheines de fer ferement atacher
[à l'attache], solidement, avec deux chaînes* (1017)

forment:

*Issi diseit Boefs, e plurist mult fortment
Beuve parlait ainsi, tout en pleurant à chaudes larmes* (964)

*Josiane o eus mult fortment pluraunt
et, en compagnie de Josiane pleurant à chaudes larmes* (1009)

*Kaunt ele leve, fortement ad pluré
Quand elle se relève, Josiane fond en larmes* (659)

L'adverbi *forment* (en general en la seva variant *fortment*, però igualment amb la forma *fortement*) és un intensiu de caràcter general, però que també entra

en combinacions específiques. Forma una combinació freqüent amb *pleurer*⁵⁶ o amb *en larmes* ('estar en llàgrimes'). En aquests casos, la traducció opta per col·locatius força específics: *à chaudes larmes* ('a llàgrima viva', cf. també el cas 209, s.v. *hautement*) i *fondre*. Aquest últim és un verb suport intensiu (cf. 4.1.3.1.) aplicat a la locució adjectival.

Troblem aquesta combinació o les seves variants al *Voyage de saint Brendan* (*Forment plurant dist as freres*, 333), al *Roman de Thèbes* (*et ambedeux mout fort plorant*, 8046; *plorant le vit forment sor soi*, 8750), al *Roman d'Eneas* (*Danz Eneas forment ploroit*, 1946; *braient et crient, plorent fort*, 2695; *environ lui plorent forment*, 9547; *La pucelle forment plorot*, 9915) o *Erec i Enide* (*Seignor, por coi plorez si fort ?*, 2750; *por coi si formant plore et crie*, 4310)⁵⁷.

L'adverbi *forment* es combina igualment, com a intensiu apropiat, amb *menacier* i *malader*, combinacions en què rep traduccions clarament col·locacionals en francès modern (*terribles* i *violentes* respecte a *menaces*, *gravement* respecte a *malade*). Notem també que el traductor fa servir les estructures amb verbs suports apropiats (*proférer des menaces* i *tomber malade*).

*Ke le roi Hermine fortement manasé unt
qui contre lui profèrent de terribles menaces* (499)

*E Boun de Hampton forment manassa
Celui-ci proféra de violentes menaces à l'intention de Beuve de Hamptone
(1877)*

*Dunc se prist Sabaoth forement a malader
mais Soibaut tombe très gravement malade* (2783)

Un altre ús intensiu de *forment* el tenim amb la combinatòria amb verbs de comunicació que signifiquen 'demandar', 'pregar', 'sol·licitar', que en francès modern prenen com a col·locatius *instamment* (en català tenim també *pregar instantment*), *avec instance*, *vivement*:

*Ke vus facez son pleiser fortement vus requist
et vous requiert avec instance d'exécuter ses voeux* (81)

*Fortment me requereit, quant fu departaunt
Il m'a très vivement prié, à mon départ* (841)

*Dampnedieu comença fortment a prier
et se mit à prier Notre Seigneur très instamment* (1086)

---

⁵⁶ El lector familiaritzat amb l'èpica hispànica no deixarà de recordar aquí el primer vers del *Cantar de Mio Cid*: *De los sos ojos tan fuertementre llorando*.

⁵⁷ La *Chanson de Guillaume* conté diverses ocurrencies de *pleurer tendrement* (*Tendrement plurent andui des oilz de lur vis*, 693 i també a 1329, 1475, 1622 i 1733; en tres d'aquests casos se li afegeix *suef*: *plurad des oilz tendrement e suef*, 1622). No és ben bé una col·locació en llengua, però en discurs és una tendència idiosincràtica marcada. També trobem a *Le Charroi de Nîmes*: *Molt tendrement plorai des eulz del chief* (575); i a *Aliscans*: *Li bers Guillemes vet tendrement plorant* (817).

Amb predicats de sentiment negatiu, *forment* es pot traduir per *vivement*, tot i que també s'opta per altres solucions:

Quant Boefs ceo oï, si le peisa fortement
Beuve fut vivement peiné (340)

Jeo ne li trove mie, dount me peise fortment
Je ne l'ai pas trouvé, et j'en suis très fâché (845)

Pur le dist Josiane estoit forment iré
Les propos de Josiane l'avaient vivement affecté (721)

E Boun de Hampton forment regrater
et avec amertume regretter Beuve de Hamptone (1389)

També es combina sovint amb predicats de moviment. Trobem traduccions com *avec vigueur*, *vigoureusement*, o fins i tot la traducció zero (2152), especialment quan d'altres elements de la frase ja comporten un significat intensiu (com l'adverbi *si* a 317):

Dount venez vus, beau fiz, si fortement hastaunt ?
D'où venez-vous si pressé, mon cher fils ? (317)

E les autres ly ount fortment chacé
cependant que les autres le poursuivent avec vigueur (1234)

Avers le fu ad forement esporoné
Et il pique des deux vers le bûcher (2152)

Forment chivachent jor e nuz
et vigoureusement chevauchèrent jour et nuit (3214)

Amb un verb de moviment, trobem igualment una variant en forma de locució adverbial (*o grant force*):

O grant force nege Boves le paleÿn
Beuve le comte palatin navigue avec vigueur (2684)

A exemples com els següents, *fortment* es refereix també a una acció física vigorosa, muscular, que implica moviment d'una part del cos. Es tracta, al cap i a la fi, del propi predicat *força* en el seu significat de base, com reflecteix de manera adequada la traducció. A 1051 el traductor aplica l'intensiu no al fet d'alçar el puny, sinó al cop que segueix a 1052. És una possibilitat acceptable, però també hagués pogut restar més a prop de l'original traduït per *lève vigoureusement le poing et...*:

Le chevalier ad le poing fortment enhaucez
mais le chevalier sarrasin lève le poing, et avec force (1051)
[... il lui assène un coup]

*E si forment se escost ly bon destrer prisé
et le cheval de prix s'ébroua avec tant de force (1265)*

*Mes neporoc forement ad rechinis
mais il a néanmoins montré les dents très fort (1740)*

Cal destacar el pas del col·locatiu del verb al substantiu en la traducció del vers següent:

*E les pez li lient de chaines mult fortment
lui attachent les pieds de chaînes très serrées (913)*

Un cas *sui generis* és el del vers 451, que combina els significats de *garder* ('mirar', 'contemplar') i *fortement*. Es tracta d'una coocurrència única, que no trobem en cap altre text en antic francès. El traductor l'interpreta mol bé, al nostre parer, i tradueix encertadament per *admirer*. Cal notar el desplaçament de l'adverbi que es refereix semànticament a *garder* però s'aplica sintàcticament a l'incoatiu *prent*.

*E le bachelier prent fortement a garder
admirant le garçon (451)*

Finalment, els exemples següents ens mostren que *forment* es pot combinar també amb un important nombre de verbs de classes semàntiques variades. Ja no es tracta doncs d'un col·locatiu i tampoc no es tradueix com a tal (*abondamment, à ce point, avec violence, grand, énormément, fort* o el propi *fortement* del francès modern són intensius d'ample espectre combinatori). A 2104 (com hem vist abans pel cas 2152) ni tan sols es tradueix.

*Fortment ai hui combatu od le espeie de ascer
j'ai aujourd'hui fortement combattu avec l'épée d'acier (759)*

*Feim aveit mult grant, si mangüe forment
Comme il avait grand faim, il mange abondamment (833)*

*E ly bon destrer se est fortment pené
Le cheval fait de grands efforts (1258)*

*De la fere goule est fortment escomé
sa forte bouche écume énormément (1261)*

*Pur quoi il fust fet si forement enyverer
comment il a bien pu s'enivrer à ce point (1592)*

*E l'eveske forement a lledenger
en injuriant l'évêque avec violence (1970)*

*Forement se hast de Josian vergunder
pressé de la déshonorer (2104)*

*Ore est il returné, forment me voit guerer
mais voilà qu'il est revenu et veut à toute force me faire la guerre (2264)*

hautement, en haut...:

*En haut ly escrie : "Venez, veillard, avaunt !
Il crie au comte : "Approche-toi, vieillard ! (145)*

*En haut lui escrie : "Jeo vus frai descendre
Il crie au comte : "Je vais t'abattre de ton cheval (150)*

*Quant il releve, si est en haut crié
Puis, reprenant connaissance, il s'écrie (850)*

*E haut li escrient : "Vus ne irrez avaunt !
criant bien fort : "Vous n'irez pas plus loin ! (465)*

*Pus regarde Boun, hautement se crie
puis il regarda Beuve et lui cria très fort (1517)*

*Kant houïrent le deble si hautement escrier
Quand ils entendent ce démon crier si fort (2089)*

*Doun le veit, hautement lé escrie
En le voyant, Doon s'écrie d'une voix forte (2293)*

*Mort l'abati e en haut se crie
et l'abat mort, criant d'une voix forte (2299)*

L'adverbi *hautement* o la locució adverbial *en haut* poden acompanyar el verb *escrier*. Com que el propi significat del verb suposa ja un sentit intensiu ('dir amb veu forta'), el complement adverbial no afegeix una gran càrrega semàntica i pot, per tant, ometre's en la traducció (com es fa als exemples 145, 150 i 850) o bé traduir-se per l'intensiu *fort* (465, 1517, 2089), eventualment aplicant-lo a *voix* (2293). A l'exemple 2089, es marca a més de manera especial la intensitat en L1 amb l'afegitó de l'adverbi *si*.

Trobem també un cas en què *hautement* es combina amb *appeler* (que correspon a *criidar*, però en el sentit de 'pronunciar el nom d'algú per tal de fer-lo venir'):

*Hautement le apelent chevalier e contur
Chevaliers et barons l'appellent à voix haute (2121)*

Una variant de *hautement*, específica per *escrier*, és *a haut voice*, que J.-P. Martin tradueix sistemàticament per *à pleine voix* ('a plena veu'). Es tracta d'un mecanisme per introduir el discurs directe d'un dels personatges:

*A haute voice escrie : "N'i garez, glotons !
Il crie à pleine voix : "Crapules ! Vous ne vous en tirerez pas ! (3225)*

*A haut voiz escrie : "Vostre tenses lessez !"
Il crie à pleine voix : "Cessez votre combat !" (3359)*

*O haute voice escrie : "Yvori de Monbrant
Il crie à pleine voix : "Yvori de Monbrant (3470)*

*A haute voice escrie : "Montez, mi parent !"
il crie à pleine voix : "En selle, les gens de mon lignage !" (3473)*

*A haute voice escrie Boun l'alosse :
et crie à pleine voix à Beuve, le héros réputé : (3568)*

*A haute voice escrient : "Ou est Sabaoth le franc ?"
et qui s'écrient à pleine voix : "Où est Soibaut, le gentilhomme ?" (3699)*

El col·locatiu *a haute voice* presenta les variants *a haut cris* i *o haute vois e claré*:

*Bradmond Boefs voit, si crie a haut cris :
Bradmont, quand il voit Beuve, s'écrie à pleine voix : (605)*

*Si lur escrie o haute vois e claré :
il leur crie à voix haute et claire : (2837)*

Aquest últim col·locatiu, tant intensiu com melioratiu, existeix en francès contemporani. En francès antic, el trobem en nombroses ocasions. Al *Voyage de saint Brendan* de Benedeit encara no sembla molt lexicalitzat (*Chantout mult halt a voiz clere*, 1037), a *La Chanson de Roland* tenim: *L'un conuist l'altre as haltes voiz e cleres* (3566). Als *Miracles de Notre Dame*, de Gautier de Coinci es fa servir diverses vegades, amb variants (p. 395: *En haut leur crie a sa vois clere*; p. 256: *Une vois oï haute et clere*; p. 58: *Et a si cler qu'ainc n'oï on / Si haute vois ne si tres clere*; p. 185: *En la vois haute, en la vois clere*; p. 194: *Mais a vois clere et haute s'escrie*). També als *Miracles de Notre-Dame de Chartres* de Jean le Marchant: *Car li mus ot voiz haute et clere* (134) i *Requistrent o voiz haute et clere* (181).

Cal destacar també el vers:

*Pur la mort son pere plure a mout haut soun
Il pleure à chaudes larmes pour la mort de son père (209)*

on *a mout haut soun* es tradueix pel col·locatiu (molt específic de *pleurer*): *à chaudes larmes* ('a llàgrima viva'). No és només un intensiu, sinó que indica, a més, que el plor va acompanyat de sanglots i/o de laments. És també el cas de:

*E oyt Josian hautement plurer
Il entendit Josiane pleurer très fort (1388)*

La locució adverbial *en haut* també es combina com a intensiu amb *pendre*. Un intensiu molt més específic per *pendre* és *haut et court* (que és la opció de L2), però no el trobem abans del segle XV (DMF: *Le povre gueux fut hault et court pendu A ung gros arbre, quelque bon corps qu'il eult*. LA VIGNE, V.N., p.1495, 158). El verb 'penjar' correspon aquí a 'Executar algú penjant-lo pel coll amb una corda amb un nus passador lligada [a una forca, a un arbre, a un punt elevat]'. Malgrat que, estrictament parlant, penjar a algú més alt no intensifica l'execució en si mateixa, es fa servir com a intensiu. També tenim *pendu a vent* (147), combinació singular de la qual no en trobem cap altre exemple i per a la qual el traductor també proposa una solució singular (*balancer au vent*).

Hermine me maund ke jeo en haut le pend
Hermin m'a demandé de le pendre haut et court (910)

E pus [ne] seyt en haut a furches pendu
et pendu haut et court (1168)

Pendu haut serrez avaunt hure de soper
Tu seras pendu haut et court avant l'heure de souper ! (1189)

E Boefs tun fiz serra pendu a vent !
et au bout d'une corde Beuve ton fils balancera au vent ! (147)

ici e devant Dieu:

Jeo le vus pardoune ici e devant Deus
je vous pardonne ici et devant Dieu (2450)

La locució adverbial *ici et devant Dieu* implica perdonar a tots els efectes i té, per tant, una càrrega intensiva clara, tot i que no per això perd la seva interpretació literal. Beuve perdona, a tots els efectes, el rei d'Anglaterra que, en certa manera, va legitimar l'assassinat del pare del protagonista a l'atorgar-li la seva esposa i el seu feu a l'assassí (Doon de Magúncia). Avui en dia, es fa de vegades un ús de caràcter purament intensiu d'aquesta expressió amb verbs de paraula (*je le dis devant Dieu, j'en répons devant Dieu...*). Òbviament, cal posar-la en relació amb el famosíssim vers del *Roland* (*Jol vos parduins ici e devant Deu*, 2007), amb què Rotllan perdona a Olivier que, cegat degut a les ferides, l'ha atacat per error. No l'hem trobada, en canvi, a d'altres cançons.

jointes pieds:

E l'Escopart salt dedens joyn pez
L'Escopart saute à pieds joints dans la nef (1865)

L'Escopart salt dedens joynts pez
L'Escopart y saute à pieds joints (1965)

Al vers 1865 del *Beuve*, l'Escopart salta amb els peus junts dins la nau d'uns sarraïns que pretenien atacar Beuve. Té un matís intensiu, tant perquè suggereix un bot enèrgic com perquè l'impacte es preveu potent. El sentit figurat de l'expressió *sauter à pieds joints sur, dessus qqch.* és fer alguna cosa ignorant de manera deliberada alguna dificultat o algun perill. Això li dona a l'escena una comicitat a la Bud Spencer. És pràcticament Obèlix assaltant la nau dels pirates (sovint també amb un bot, justament, à *pieds joints*). Es pot posar en relació aquesta escena amb Rainouard saltant a la nau des Sarraïns amb el seu tinell a la *Chanson de Guillaume*:

*Reneward s'est a els acosteiez,
Dunc joint ses pez, si sailli en lur nes (3070- 3071)*

És probable que el *Beuve* s'inspiri, doncs, directament del *Guillaume*. El que voldríem destacar aquí és que aquesta relació es posa de manifest no tant pel fet que tots dos gegants assaltin una nau enemiga (això és una acció de combat que es pot donar de manera independent), sinó perquè en tots dos casos ho fan *joinz pés*, amb una despreocupació de comèdia *slapstick*. Cal observar, però, que a la *Chanson de Guillaume* l'expressió està menys lexicalitzada (a *Beuve* és ja una locució mentre que a *Guillaume* és un sintagma de tipus verb més complement). Fins i tot si no fos obvi per qüestions de les dates de composició de les dues cançons, això ens portaria també a pensar en una influència de *Guillaume* sobre *Beuve* i no pas al contrari.

A més, resulta significatiu que no trobem altres exemples d'aquesta combinació en altres cançons de gesta. Només tenim contextos semblants a *Le Roman de toute Chevalerie* de Thomas of Kent: *Del cheval ou seoit saut a terre joint pez*, 3679, i al *Protheselaus* de Hue de Rotelande (que és, per cert, una continuació de l'*Ipomédon*), *Ultre la table salt junz pez* (3308), a on no intervé cap nau. En canvi, al propi *Beuve*, l'Escopart repeteix el salt, aquest cop dins la pila baptismal, en la que és sens dubte l'escena més còmica (ja de caire grotesc) de la cançó (1965). Va així més lluny que la *Chanson de Guillaume* i frega gairebé l'autoparòdia.

***malement*:**

*Mult malement est Boves naffré
et le blesse profondément (1321)*

L'adverbi *malement*, que té un sentit de base antimelioratiu, presenta també un ús intensiu força ampli en francès antic i mitjà. Tant és així que el propi DMF reserva una accepció específica per a l'intensiu (B. - P. ext. [Marquant le très haut degré] "Extrêmement, excessivement"), on ofereix exemples de combinacions que serien inacceptables en francès actual, com ara *malement lépreux, malement riche, malement grande...* El francès contemporani només contempla *malement* amb el sentit de 'assez mal', 'difficilement' (TLFi: *Comme mes deux fermes m'en rapportent malement cinq mille [francs], mes revenus croissent*, GENEVOIX, *Mains vides*, 1928, p. 110). *Mal* només presenta un valor intensiu en la locució adverbial *pas mal* (p. ex. *se ficher pas mal de qqch., se moquer pas mal de qqn.*).

Al *Beuve* trobem *malement naffré* (en català tenim *malferit* com a intensiu fusionat de *ferit*). És tracta d'una combinació freqüent, la trobem a l'*Eneas* (*que m'a navree malement*, 8112; *que il m'a nauvré malement*, 8174), a l'*Ipomédon* (*Mes nafrez est mut malement*, 343) a la *Folie Tristan d'Oxford* (*Malement i fu je navrés*, 335).

par fierté:

Terri fert Lancelin par ferté
Thierry avec violence va frapper Lancelin (2928)

Els verbs de cop, i en particular *ferir*, es combinen de manera natural amb col·locatius com *fierté* o *vertu* (cf. *infra*). En aquest context (2928), *fierté* significa 'violència'. No s'ha de confondre amb *par fierté* quan significa 'amb orgull' (p. ex. *Par grant orguil e par fierté*, 11571). A d'altres textos, no trobem ocurrències de *par ferté* amb el significat de 'violentament', només trobem, amb aquest sentit, *par grant ferté* (*Les enfances de Doon de Mayence: Döelin de Magence feri de grant fierté*, 218). Quan es combina amb verbs de moviment, *fierté* es refereix principalment a la velocitat, que queda associada a l'ús de la força en la mesura en què s'esperonen els cavalls. Per exemple a la *Chanson de Guillaume* tenim *Li quons Willame chevalche par grant ferté* (2176), vers que François Suard a la seva edició de 1991 (Classiques Garnier) tradueix per *Le comte Guillaume chevauche avec furie*, que combina les dues idees de violència i rapidesa.

L'AND dona l'exemple *Puis si chevalchent, Deus! par si grant fiertét! Brochent ad ait pur le plus tost aler* (*Roland*, 1183-1184) per il·lustrar aquesta accepció de la seva entrada **fierté**, que glossa com a *violence, energy, speed*. Martí de Riquer, a la seva edició de 1983 de la *Chanson de Roland* (publicada a *El festín de Esopo*) tradueix aquests dos versos per *Luego cabalgan, ¡Dios, con qué altivez! Aguijan con fuerza para ir más de prisa*. Al nostre parer, la traducció per *altivez* s'allunya del sentit del text original, que el segon vers reprèn en certa manera (amb el verb *aguijar* que recorda tant el *Cantar de Mio Cid*). Calvacaven a la vegada ràpidament i feroçment perquè ferien els cavalls⁵⁸. *Fiertét* no qualifica aquí una actitud, sinó una acció. Jean Dufournet, a la seva edició de 1993 (GF Flammarion), tradueix per *farouchement: Puis ils chevauchent, Dieu! si farouches / piquant des éperons pour aller au plus vite*. Una ocurrència al *Roman de Brut* associa justament moviment i combat i permet de percebre molt bé l'associació entre la idea de fúria i la idea de rapidesa: *Par grant fierté s'entremellerent* (2544).

També trobem una altra variant, *par merveillus ferté*, que és rara (AND: *Il tret l'espé par merveillus ferté, A l'home d'Egipte ad il le chef coupé, Anc Test* (E) 1726).

El vers 1446, que conté *con grant ferté*, apareix a l'AND com a exemple de l'entrada **fierté** per il·lustrar l'accepció 5. [*emotion*] *excitement* que, de fet, es basa en aquest únic exemple. Trobem un altre cas semblant al *Moniage Guillaume. Seconde Rédaction: Grate et henist et maine grant fierté* (5291):

---

⁵⁸ El següent exemple, ja del s. XIV, mostra bé l'associació que encara era clarament perceptible entre *fierté* i el fet d'esperonar els cavalls: *Lors broche le cheval des esperons par grant fierté et tourne vers le roy, l'espee ou poing* (DMF: ARRAS, c. 1392-1393, 162).

*Com grant fereté demeyne le destrer
comme ce cheval s'agite violemment (1446)*

parfont:

*E dedenz la prisoun parfound la avala
qu'il fait descendre au fond de la prison (1155)*

*Si ke a le funde est avalez
et il retombe tout au fond (1966)*

L'adjectiu *parfont* en ús adverbial es combina de manera força natural amb *avaler* (que significa en aquests contextos 'fer baixar' i no pas 'empassar'). També es pot combinar amb *a le funde* ('al fons'). Tot i que no molt nombrosos, se'n poden trobar altres casos, per exemple, a *Le Roman de l'Estoire dou Graal* de Robert de Boron (p. 25: *Avalé l'ont en la prison, / Ou plus parfont de la meison*) i a la *Vie de saint Thomas Becket* de Guernes de Pont-Sainte-Maxence (*Qui te frea, ço criem, si parfunt avaler*, 2859).

Cal assenyalar que la forma *funde* no està recollida el DMF, però sí al AND, tot i que només com a possibilitat, sense cap exemple que la recolzi.

par grant hardement:

*E il se defent par graunt hardement
Le comte se défend avec un grand courage (173)*

Un altre exemple de col·locatiu adverbial d'estructura *par grant N és par grant hardement*. Com a seqüència adverbial no és gaire freqüent. El trobem, però, a *l'Âtre périlleux* (BFM: *Conquist par son cors seulement / Désarmés, par grant hardement*, 5131-5132). També l'hem trobat a una versió en francès antic de la *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum*⁵⁹ (XXI: *Tant firent que par grant force et par grant hardement passerent outre assaillirent au tertre et desconfirent ceus qui la estoient assemble*). Apareix igualment a la secció de *Pièces justificatives* de la *Histoire des Croisades* de Joseph François Michaud, 1841 (p. 224: *Li quens d'Artois et li autres qui faisoient l'avant garde se férèrent en l'iaue par grant hardement et par grant promesses*). Es tracta d'un fragment d'una relació manuscrita de l'abat Rhotelin sobre els combats que van seguir la travessa del canal d'Aschmoun per part dels cristians durant la setena creuada. Sens dubte *promesses* és un error de transcripció, o una errata del llibre imprès, i cal llegir *prouesses*, com al *Roman d'Alexandre*, branche 3 (p. 302: *Sa proëce regrete et son grant hardement*), al *Roman de Thèbes* (*prouesce a grant et hardement*, 1539) i, sobretot, també sobre la creuada de Sant Lluís en Egipte, a la *Lettre de Jean Pierre Sarrasins à Nicolas Arrode* (*Asés y ot de nos gens qui traissent leurs chevaux par grant péril, par grant travaux et par grant prouesses hors des vaissiaux ou il estoient*), on trobem *prouesses* en plural.

---

⁵⁹ Es tracta de: *Guillaume de Tyr et ses continuateurs*, texte français du XIIIe siècle, revu et annoté par M. Paulin (Paris : Firmin Didot et cie, 1879-80.)

El sintagma nominal *grand hardement* és molt més freqüent que la seva contrapartida adverbial. El tenim al *Roman de Thèbes* (*et fist un mout grant hardement*, 6732), al *Roman de Brut* (*Ki fud de mult grant hardement*, 2212) i al *Roman d'Alexandre*, branca 3 (p. 302: *Sa proëce regrete et son grant hardement*).

par tut:

E Boefs se est par tut regardé
Il regarda de tous côtés (1098)

[B]oefs comence par tut regarder
Beuve d'abord de tous côtés regarde (1105)

Le rei Garcie les va par tot querant
Le roi Garcie cherche partout (1631)

Ly Escopart par tut la tur [prist] a garder
L'Escopart entreprend de visiter toute la tour (2076)

Ses homes mande par tut le regné
Et de tout son domaine il fait convoquer ses vassaux (3532)

Par tut en Engleterre mand ses barons
et il convoque ses barons à travers toute l'Angleterre (3739)

Amb *regarder*, *garder* ('mirar') o *mander* ('enviar'), *querre* ('cercar') que presenten actants de caràcter locatiu, la locució adverbial *par tut* (que avui en dia s'escriu forçosament sense espai separador, *partout*, grafia que ja s'emprava des de l'Edat mitjana) presenta un sentit intensiu. Admet un complement locatiu i té, doncs, una faceta de locució preposicional. El *Roman de Brut* presenta diverses ocurrencies d'aquest intensiu, amb el verb *mander* (*De par tut ad sa gent mandee*, 8641), però també amb altres verbs, sempre amb un actant locatiu, com *trametre* o *aller* (*E ses corlieus par tut tramist*, 5520; *Par tut alerent a bandun*, 6295).

par vertu:

A tor françois li fert par vertu
fait volte-face brusquement et lui assène un coup violent (3604)

Com succeïa amb *par fierté*, la locució adverbial *par vertu* es combina de manera natural amb verbs de cop, ja que *vertu* té el significat de 'força', que és un dels components semàntics de 'cop'. Cal remarcar que *par vertu* és molt polisèmic (pot significar 'a causa de', 'per efecte de', 'gràcies a', 'amb eficàcia'), en canvi *par grant vertu* correspon gairebé sempre al significat 'amb molta força'. Trobem *par vertu* al *Roman de Thèbes* (*Par vertu broche et esperone*, 4671), al *Roman d'Alexandre* (Branca 1, p. 36: *Et Alixandres point Bucifal par vertu*) i a la *Chanson de Guillaume* (*Cil salt ariere quinze pez par vertu*, 3266).

sur tot:

*Einz le haï sur tuz e le teneit en despit
mais le tenait en haine et en mépris plus que personne (35)*

El vers 35 del *Beuve* mostra un ús interessant de *sur tot* (*haïr sur tuz*), amb un valor pronominal de *tuz* que acosta el sintagma preposicional a un adverbial intensiu. No resulta específic a *haïr* i, per tant, no podem parlar pròpiament de col·locació. Això no obstant, *sur tuz N* ('sobre tots els homes', 'sobre tots els demés') no sembla tenir una combinatòria completament lliure, ja que s'empra preferentment amb verbs de sentiment, com podem constatar a la *Vie de saint Thomas Becket* de Guernes de Pont-Sainte-Maxence (*E qui j'aim sur tuz hummes, en fei e en amur*, 4869) o a l'*Ipomédon* d'Hue de Rotelande (p. 473: *Ke sur tuz autres m'at amé*). Es podria pensar també en la salutació de santa Isabel a la Verge Maria

tot a mun quider:

*Il m'est a vis tot a mun quider
J'ai la nette impression (1303)*

La locució adverbial *tot a mun quider* aplicada a *il est vis à qqn* 'a algú li sembla que', 'en opinió d'algú' es pot interpretar com un intensiu apropiat. Així ho fa el traductor, que opta per un adjectiu de tipus col·locacional (*nette*) anteposat a *impression*. De fet, el vers conté una redundància, ja que *a mun quider* ('en la meva opinió') presenta un significat molt proper a *il m'est a vis*. L'adverbi *tot*, juntament amb el pleonasma és el que, sens dubte, inclina el traductor a fer servir un col·locatiu intensiu. No hem trobat cap altre exemple d'aquesta coocurrència en altres textos.

tot a santé:

*Ben nus eydra tot a santé
il pourra nous aider de toute sa vigueur (1853)*

La seqüència *tot a santé* és un hàpax. No la hem trobada recollida com a tal en cap diccionari, ni està present en cap base textual.

Es podria potser posar en relació amb la locució adverbial à *joie, a feste et à santé* 'amb alegria', 'amb vivacitat' (que té la variant à *joie et à santé*, però no la variant *a santé*). El DMF en dona com a exemples: *À joie, à fieste et à santé Fu receüs courtoisement* (Jean de Le Mote, *Regr. Guill. S.*, 1339, 138); *Puis se sont no baron tout ensamble arouté ; Viers Andioche vont à joie et à santé.* (*God. Bouillon R.*, t.2, c.1356, 116). De tota manera, el fet que est trobi en un vers clarament hipomètric, fa pensar en un error de copista.

Com podem veure, la traducció al francès modern la tradueix per *de toute sa vigueur* i Judith Weiss (Weiss, 2008: 60) a la seva traducció anglesa opta per *with all his mighth* (*He will certainly help us with all his mighth*). Les dues traduccions

modernes que existeixen semblen doncs estar d'acord, però no podem establir en què es basen, excepte en la plausibilitat del context, i ens resulta estrany que no li dediquin cap nota ni cap comentari.

Si li dedica, en canvi, una nota A. Stimming (Stimming, 1899: 149), on fa la hipòtesi que es tracti de *tot a sa poesté* 'amb tot el seu poder'. Això explicaria les traduccions coincidents de Weiss i de Martin. Stimming també fa la hipòtesi de la lliçó *a aler a sauveté*.

4.1.2.2. Intensius col·locacionals adverbials: estructures comparatives

Dins de les col·locacions intensives de caràcter adverbial, hi trobem les comparacions intensives. Tot i que, de manera general, el recurs a la comparació *stricto sensu* sembla caure en desgràcia a partir del segle XI (Faral, 1962: 69), les comparacions amb interpretació intensiva s'utilitzen força. Algunes s'apliquen sobre bases adjectivals i, d'altres, sobre bases verbals, però les col·locacions intensives com a tals tenen sempre un caràcter adverbial. Vegem-ne alguns exemples:

*Plus fut ele colouré ke rose en umbrage⁶⁰
et elle avait le teint plus délicat qu'une rose sous l'ombre (373)*

*Plus estoit velu ke nul porc o tusun
il était plus velu qu'un sanglier couvert de soies (572)*

*Plus neyr pur veirs devynt que carboun en fu
et il devient en vérité plus blême que la cendre (1162)*

*Plus neyr out la char ke n'est arrement
la peau plus noire que de l'encre (1751)*

És interessant constatar que la majoria de les comparacions de caràcter intensiu aplicades a bases adjectivals que trobem a *Beuve de Hamptone* obeeixen a un esquema de comparatiu de superioritat (*N1 est plus Adj que N2*) que, en l'actualitat, és ben freqüent en català i castellà com a estructura de col·locacions (per exemple *més clar que l'aigua, més dolent que la tinya, més content que un gínjol...*), però que és residual en francès. La gran majoria de comparacions intensives en francès modern obeeixen a un esquema de comparatiu d'igualtat del tipus *N1 est Adj comme N2*, per exemple: *clair comme de l'eau de roche, méchant comme la gale, têtú comme un âne...*

Al *Beuve*, aquesta estructura falsament comparativa (en realitat, intensiva) s'aplica sobre adjectius de característica física: 'de bon color' (373), 'pelut' (572),

---

⁶⁰ Al vers 401 també es fa referència al cutis de Josiane amb *coloré*, però sense acompanyar el participi amb una col·locació: *Ne pur ta file ov tut, ke taunt est colorie*. També trobem aquest adjectiu aplicat al rostre de la dame que Beuve troba quan s'escapa de la presó *Mult esteit bele e ben coloré* (1281), a la pròpia Josiane (el citat 401 i també 1417, 2054, 3001) i a la seva filla (3060).

'negre' (1162, 1751)... Cal destacar que, a l'exemple del vers 1162, es tradueix *neyr* ('negre') per *blême* ('pàl·lid') no pas per error, sinó perquè es tracta d'una manifestació de la ira de Bradmond (*Bradmond le oÿ, si est mult irascuz - Quand il entend ces mots, Bradmont entre en fureur*, 1161) i *blême* s'associa a la còlera en francès modern (p. ex. *Blême de colère, d'effroi, de rage*). També s'hagués pogut mantenir *noir* traduït *si est mult irascuz* per *il entra dans une colère noire*, que és perfectament idiomàtic en francès modern. Ara bé, s'hagués trencat la simetria entre L1 i L2, que exigia un comparatiu al vers 1162. Pel que fa a la col·locació, la traducció és correcta i és un bon exemple d'equivalència col·locacional que no correspon a una equivalència lèxica. En canvi, pel que fa a la base (el col·locador), el traductor opta per una equivalència (*carboun = cendre*) que, en aquest vers en concret, no és precisa. A més, es tracta de *carboun en fu* 'carbó encès', que significa aquí 'brasa', cf. *Aussi rouge comme ung charbon* (DMF: GRÉBAN, *Pass. J.*, c.1450, 30). Potser el que el fa decidir-se per aquesta traducció és el vers 693 (*La pucele l'entent, si taint cum carboun*) on sí que *carboun* correspon a 'cendra' (cf. *infra*).

Amb comparatiu d'igualtat aplicat a un adjectiu, tenim, per una banda:

*E large e corteis com un amiré
il est généreux et courtois comme un émir (748)*

Aquí cal conservar *émir* a la traducció, encara que no sigui idiomàtic en francès modern, perquè la menció d'aquest tipus de dignatari musulmà constitueix una referència directe al món en què transcórrer l'acció del *Beuve*.

Per altra banda, trobem tot un seguit de comparacions de caràcter intensiu⁶¹ que són pròpies al text del *Beuve* i que corresponen a la descripció de l'Escopart, un gegant que podríem posar en relació amb el Rainouart del cicle de Guillaume o amb el Robaste del Doon de Mayence. L'Escopart respon també a la figura de l'home salvatge (que no és ben bé la del gegant), com el *vilain* de *Le Chevalier au lion* (*Grans et hideus a desmesure*, 286) o el Maudras de *La Mort Aymeri de Narbonne* (*Toz fu veluz jusqu'as talons aval*, 647). La pròpia *accumulatio* d'intensius contribueix a marcar de manera especial el personatge:

*Le front out large com croupe de olifant
il avait le front large comme la croupe d'un éléphant (1750)*

*Lé chivels out longes com come de destrer
Ses cheveux étaient longs comme la crinière d'un cheval (1759)*

*E les oyls granz com .II. saucers
ses yeux avaient la taille de deux saucières (1760)*

*E les dens longes com un sengler
ses dents paraissaient des défenses de sanglier (1761)*

---

⁶¹ Precisem que aquestes comparacions són de caràcter intensiu perquè s'apliquen sobre adjectius qualificatius (és a dir, sobre predicats). En canvi, els adjectius són augmentatius respecte als substantius sobre els quals s'apliquen (que són substantius que designen entitats corresponents a parts del cos).

La combinació *large com croupe de olifant* és idiosincràtica del *Beuve*. No obstant això, és obvi que fa pensar en el famosíssim *vilain de l'Yvain ou le Chevalier au lion*, les orelles del qual es comparen al les d'un elefant: *Oroilles mossues et granz / Autiex com a uns olifanz* (297-298). La comparació del *Beuve* té un caràcter còmic, com tota la descripció de l'Escopart. Notem que els segon terme dels comparatius aplicats a l'Escopart acostumen a tenir caràcter animal, la qual cosa subratlla la condició de l'Escopart com a un ésser a mig camí entre l'home i la bèstia. El mateix ús de l'article definiti davant del seu nom (*l'Escopart*⁶² i no, senzillament *Escopart*) té sens dubte un pes important en la caracterització del personatge. D'una banda, és la traça del gentilici (ha nascut al país dels escoparts, regne africà que se situaria a l'actual Etiòpia, cf. *Aliscans (En sa compaigne .xxx.m. Açoupart, 6602)* o *Le Siège de Barbastre (que Turs que Achopart, 1214)*. D'altra banda, i potser especialment en la traducció, l'article definit davant el nom el marca com a servent.

Al *Fierabras* trobem també comparacions basades en animals considerats ferotges, com ara: *Cuntre Fierenbras vint com sengler arage* (337) o *Cil se contint un jour com lion arage* (422). Al *Couronnement de Louis*, el rei Corsolt, que s'enfronta a Guillaume en combat singular, és un gegant que se'ns descriu amb diverses comparacions i hipèrboles:

*On li ameine le rei Corsolt en piez,
Lait et anchais, hisdos come aversier;
Les uelz ot roges com charbon en brasier,
La teste lee et herupé le chief;
Entre dous uelz ot de lé demi pié,
Une grant teise de l'espalle al braier;
Plus hisdos om ne puet de pain mangier* (505-511)

Rainouart té la mirada de senglar (*Grant ot le cors et regart de sangler, 3150*). De tota manera, és molt significatiu que l'Escopart sigui descrit com a *lede bacheler* (*La boche grant : mult fu lede bacheler, 1762*), mentre que Rainouart és un *bel baceler* (*En toute France n'ot plus bel baceler, 3151*). Aquesta oposició i la comparació amb un senglar, present just al vers anterior dels dos textos (3150 per *Aliscans* i 1761 pel *Beuve*), fa pensar en una relació d'intertextualitat.

Una variant de l'estructura comparativa de superioritat és *N1 plus Adj que P* (on *P* correspon a una frase). Un exemple en català seria *El més Adj que m'he tirat a la cara*. Els casos que trobem al *Beuve* són:

*A le plus mauveis ke seit en ma tere trové !
au plus vil personnage qu'on trouvera dans mon pays* (509)

*Ceo fu la plus riche cité ke soit desuz ciel
C'était la plus riche cité qui fût au monde* (867)

Plus orgulos devint ke home ke fu né

---

⁶² Romaine Wolf-Bonvin (Wolf-Bonvin, 2000) posa en relació el nom del personatge amb *escoper* o *escopir*. El fet d'escopir és un acte simbòlic pel qual es renega de Déu (escopint sobre la creu), com es va escupir a Crist camí del Gòlgota. Aprofitem per assenyalar que, tot i que l'Escopart es bateja i rep el nom de Guy, se'l continua anomenant Escopart excepte en comptades excepcions.

et, plus fier qu'aucun homme au monde (1458)

*Plus vus ai amé ke ren que feït Deus !
Je vous aime bien plus qu'aucune créature de Dieu ! (2722)*

*Une rote prent, plus bele ne verrez
elle y prend la plus belle rote que vous verrez jamais (3100)*

En aquestes estructures, tenim més aviat locucions adverbials que intensius col·locacionals, perquè cadascuna d'aquests seqüències (*ke seit en ma tere trové, ke soit desuz ceïl, ke home ke fu né, ke ren que feït Deus*) es pot aplicar a una gamma relativament àmplia d'adjectius. A més, *desuz ciel* també el trobem com a reforç de la negació en combinació amb el verb *laiszier*, p. ex. a *La Chanson de Roland* (*Que ne lairat pur tut l'or desuz ciel, 2666*) o a *La Chanson de Guillaume* (*Jo ne larrai pur home desuz ciel, 2547*).

Respecte al vers 1458, cal precisar que es referix al cavall Arondel, que es llença al galop després d'haver reconegut que és el seu amo (*Beuve*) qui el munta. Cal, doncs, interpretar *orgulos* no com tant com 'orgullós', sinó com 'impetuós' (tal com indica el DMF s.v. **orgueilleux** referit a un animal: [*D'un animal*] *Impétueux*). La versió en galés mitjà del *Beuve* (on *plus orgulos* es tradueix per *ryfugus llamsachus* 'agosarat i àgil') és més encertada que la traducció al francès modern, ja que aquesta diu *plus fier qu'aucun homme au monde*. És cert que, també en francès modern, *fier* aplicat a un animal pot tenir un sentit pròxim a 'indòmit', 'salvatge', però és un ús rar. Molts lectors de la versió moderna poden interpretar malament el vers.

De vegades, en comptes del comparatiu de superioritat analític, en trobem un de sintètic (*meilleur*) en combinacions de caire negatiu:

*Meilour de lui ne fust en son tens trovez.
on n'aurait pu en ce temps-là en trouver un meilleur (12)*

*Unkes ne oïstes meyllur, si com jeo crai.
jamais vous n'en avez, je pense, entendu de meilleurs (6)*

*Unkes meillour cheval de li ne fu trové
jamais on ne trouva meilleur cheval (543)*

*Unkes meillour cheval chevaler ne porta
le meilleur des chevaux qui aient jamais porté un chevalier (1179)*

Com ja he dit abans, l'estructura comparativa es pot aplicar també a una base verbal. Al *Beuve*, trobem quatre casos de comparatiu d'igualtat amb sentit clarament intensiu aplicats a una base verbal. Tres d'ells contenen la forma *de(s)vé* ('boig'):

*La pucele l'entent, si taint cum carboun,
La jouvencelle, à entendre ces mots, devint pâle comme cendre (693)*

E Boves mange com il fust devé

Beuve dévore comme un furieux (1336)

Poynent ensemble com desvé

Ils éperonnent tous ensemble avec fureur (2912)

Chivachent ensemble com gent devé

Tous ensemble chevauchent avec fureur (3555)

Tot i que, en certs contextos, *carboun* s'oposa clarament a *cendres* (*Com li charbons dessous la cendre*, BFM: MACH., *R. Fort.*, c.1341, 69), al vers 693 (i a diferència del que succeïa al vers 1162, malgrat la traducció per *cendre*), es pot realment interpretar *carboun* com a 'cendres', sentit que tenia en antic francès ('restes de la combustió a una llar de foc'). Això és el que permet la comparació amb la lividesa, que sobtaria si es tractés de carbó negre. La trobem també a *Quant le contesse l'ot, si taint comme carbon* (DMF: *Bât. Bouillon C.*, c.1350, 218).

Al vers 1336, la presència del verb copulatiu ens mostra una fase menys lexicalitzada que si diguéssim, simplement, *com devé*. *Devé* ('boig') és un participi passat de *desver* en ús adjectival. En francès modern, *furieux* és un valor col·locacional fusionat intensiu de *fou*, que també es pot utilitzar en presència del col·locador: *fou furieux*. A 3555, tenim *com gent devé*. El comparatiu intensiu *com devé* és força recurrent i es combina amb bases diverses, que solen però correspondre a verbs de moviment⁶³, per exemple a *La chanson de Guillaume* (*Il sailli sus cum home desvé*, 2871), al *Roman de Thèbes* (*acort conme fame desvee*, 1872; *em piez sailli conme desvez*, 8842), a l'*Eneas* (*Elle vait errant comme dervee*, 2100), als *Miracles de Notre-Dame* de Gautier de Coinci (t.4, p. 50: *Comme desvee va courant*), al *Roman de la Rose* de Guillaume de Lorris (*Ele corut comme desvee*, 3530), a *Les Enfances de Doon de Mayence* (*et se boutent en eulz ainsi comme dervé*, 1023) o al *Buevon de Conmarchis* (*Lors s'en refuit arriere aussi conme dervés*, 1099).

El vers 1336 és peculiar per dos raons. L'intensiu *com il fust devé* no s'aplica a un verb de moviment, sinó a 'menjar', cosa gens comú. A més, resulta rar que s'apliqui aquest intensiu quan el subjecte de l'oració és un heroi, ja que malgrat que el significat és gramatical, continua tenint potencialment un matis pejoratiu, degut al component lèxic *devé* 'boig'.

També tenim les col·locacions corresponent a 'cridar com un boig' (amb la variant *comme beste dervee*) i 'riure com un boig'. Al *Roman de Thèbes* (*conme desvee crie et bret*, 5922), als *Miracles de Notre-Dame* de Gautier de Coinci (t.4, p. 50: *Comme desvee en haut s'escrize*), a l'*Ipomédon* (p. 437: *Cum fous set, cum fous rit e resve*), a *Les Enfances de Doon de Mayence* (*et ceulz desoubz críoient comme beste dervee*, 4147).

És interessant destacar que la traducció al anglès mitjà del *Beuve* (el *Sir Bevis of Hampton*) fa servir vuit vegades el comparatiu *as he wer wod* 'com si fos boig', directament pres del *Beuve*, amb verbs com 'cridar', 'plorar' o 'matar':

Brademond cride ase he we wod (1012)

[*Pai*] *slowe Sarsins as hii wer wod* (1125)

[*Brademond*] *cride alse he hadde be wod* (1817)

---

⁶³ Quan es combina amb verbs de paraula no és un intensiu, sinó un antilaudatiu ('parlar sense seny'), p. ex a *La chanson de Guillaume*: *Car ele parole cum femme desvee!* (2631) o a l'*Eneas*: *ele parla come desvee* (1796).

As he were wood he fan to fyzt (3134)
[Beuves] leide on ase he wer wod (3612)
[Pe dragoun] flez awei ase he wer wod (3649)
Pai leide on ase hii were wode (4792)
[Yuor] fauzt ase he were wod þer-fore (5387)

Ivana Djordjević (Djordjevic, 2008: 72) assenyala diversos ecos molt interessants entre les versions en anglonormand i en anglès mitjà. El vers 1012 del *Bevis* respondria, des del punt de vista de l'acció, al vers 499 del *Beuve* (*Ke le roi Hermine fortement manasé unt*). Un intensiu adverbial en *-ment* passaria doncs a un intensiu amb estructura comparativa. El que crida l'atenció és que el poeta anglès torna a repetir la mateixa fórmula a 1817, quan Bradmont torna a cridar. De vegades, sembla que és la forma del col·locatiu intensiu el que es pot haver conservat, tot i que aplicat a un verb diferent: el vers 4792 podria, doncs, ser un eco de *poynent lur chevals com desvé* (2912).

El vers 1125 és, mol probablement, una traducció força lliure de *Ses compaignouns le oierent, si i vunt a baundoun* (587), perquè és el moment en què *Beuve* acaba d'arengar les tropes d'Hermin, a les que dirigeix contra l'atac de Bradmont, i aquestes comencen a colpejar, a "repartir llenya de valent" si ho volguessim dir de manera col·loquial. Veiem, doncs, com dos intensius diferents es poden fer servir com a equivalents (seguint el principi exposat a 3.2.) sense necessitat de passar per una regla sensible al context.

Tornant a les comparacions del *Beuve*, de vegades no corresponen a col·locacions, sinó que són realment comparacions de caire exemplar. Es poden considerar properes a l'antonomàsia, però requereixen d'una expressió explícita i es refereixen al subjecte d'una acció representat per un substantiu, no a una qualitat o a un estat representats per un adjectiu. Aquestes comparacions estan, doncs, menys lexicalitzades que les que tenen un caire intensiu, tot i que puguin també provenir o instaurar una llarga tradició⁶⁴. És el cas, per exemple, de les comparacions que trobem als versos 593-594, 600-601, 1735-1736 o 1756-1757. Observem que cadascuna d'aquestes comparació, que justament pel seu caràcter menys lexicalitzat presenten una expressió menys sintètica, s'extén a dos versos.

*Ensement [com] le alous va devaunt le faucouns
tout comme l'alouette fuit devant le faucon* (593)
*Gwenchent entur li ses enemis felouns
ses ennemis sans foi ni loi s'écartent devant lui* (594)

*Que quant il veient Boefs o le branc forbis
que, voyant le garçon et son épée fourbie* (600)
*Ensement li fuount com fet li mauviz
ils prirent la fuite, ainsi que fait la grive* (601)

*Le hauberc Boun ad il desiré
et déchire sa cotte de mailles* (1735)
*Com ceo fust un pelichun tut husé.
comme si elle n'était qu'une pelisse usée* (1736)

---

⁶⁴ En tenim, per exemple, de caire homèric (593). Sayce (2008) descriu la tradició d'un bon nombre d'aquestes comparacions.

*Kant il parla, il baia si vilement
Il émit pour parler de grossiers aboiements (1756)
Com ceo fust un vilen mastin baiant
pareils à ceux d'un vulgaire mâtin (1757)*

Insistim en què no tenim el mateix grau de lexicalització que si es tractés d'intensius del tipus **fugir com (una alosa, un tord...)* (*une alouette, une grive...*). Hi ha doncs una diferència lingüística que Jean-Pierre Martin (Martin, 2014: 398) sembla no tenir en compte.

Òbviament, no excloem en absolut que el text del *Beuve* pugui establir termes de comparació de manera gens lexicalitzada, que ja no corresponguin ni tan sols a la comparació gramatical, p. ex. *En son escu out depeint un lioun: Il y avait un lion peint sur son bouclier (564) / [...] / Ceo demonstra le ferté de baroun: qui du guerrier annonçait la vaillance (565)*. No les tractem aquí perquè (tot i que la fórmula intensiva pugui existir: *être courageux comme un lion*), ja no es tracta d'un mecanisme d'expressió de la intensitat o, en qualsevol cas, es tracta d'una expressió de la intensitat molt indirecte. Tampoc no hi ha una comparació d'intensitat al vers 1316, on *com* té un valor més atributiu ('com a home enfadat que era en aquell moment'):

*Sur la teste ly fert com hom irré
sur la tête il le frappe avec colère (1316)*

Amb comparatiu de superioritat aplicat a un adverbi, trobem el cas *plus tost que* (630 i 1755), tots dos referits a un ocell (cf. *infra* 2510-2511). Tenim la mateixa col·locació al *Roman d'Alexandre* (Branche 2, p. 106: *Revint assés plus tost d'un esprevier ramage*), dos cops a la *Deuxième continuation de Perceval* de Wauchier de Denain (a l'episodi 26, p. 349: *Plus tost que esprevier ne vait / S'an vole la nef de randon* i a l'episodi 28, p. 356: *Plus tost s'an vet qu'esmerillons / Ne qu'espervier quant il oiselle*) i, molt més tard, a Christine de Pizan: *Qui plus tost vola qu'espervier* (DMF: CHR. PIZ., M.F., II, 1400-1403, 142)⁶⁵.

*Plus tost li fet coure ke ne vole esperver
et le fait galoper plus vite qu'un épervier ne vole (630)*

*Plu tost corust ke oysel volant
mais qui courait plus vite que ne vole un oiseau (1755)*

Tenim també un comparatiu de superioritat sobre base verbal que s'acosta ja molt al reforç de negació:

*Ke plus ne les doterent ke homme ne fet berbiz
qu'ils ne les redoutèrent pas plus qu'une brebis (604)*

Al següent exemple, el comparatiu de superioritat, que s'extén dos versos, es fa amb l'adverbi *meus* ('més'):

---

⁶⁵ *Espervier* també entra en d'altres comparacions (*Plus prest que n'est ung espervier, gai comme un espervier, Fuir qqn comme l'aloue l'espervier...*).

*Meus vous eim en vostre cote, par mun dieu Mahun,
par mon dieu Mahomet, je vous aime bien plus dans votre modeste tunique
(689)*

*Ke jeo ne frei un roi ovekes dis regiouns
qu'un roi regnant sur dix royaumes (690)*

Respecte al conjunt de les comparacions intensives, és important constatar que els substantius que constitueixen el segon terme de la comparació tot sovint no estan actualitzats (ni porten article, ni presenten flexió de cas subjecte). Si considerem, per exemple, el cas 1755, constatem que normalment hauríem de tenir *ke uns oysels* (amb article i declinat en cas subjecte), de la mateixa manera que a 593 i 601, que són comparacions *stricto sensu*, tenim *com le alous* i *com li mauviz*. A les comparacions de tipus intensiu, el substantiu no acostuma a comportar cap determinant i, a més, presenta el cas no marcat (el cas objecte).

Pierre Guiraud (Guiraud, 1962: 99) (Guiraud, 1968: 118) feia observar aquest fet en relació amb la *Chanson de Roland*, que comporta vint-i-dues comparacions intensives i vuit comparacions no intensives⁶⁶. Amb només una excepció clara (*Karles de France chevalchet cume fols*, 3234, on esperaríem trobar *cume fol*), es constata que la comparació intensiva comporta el cas objecte. De vegades, els editors ho consideren una falta de flexió (que és veritat que són molt freqüents, especialment en els textos anglonormands), però en aquest cas en concret no es tracta d'incorreccions o de pèrdua progressiva del cas subjecte, sinó d'una utilització del cas objecte que les gramàtiques d'antic francès no recullen perquè, senzillament, no contempen la existència de col·locacions intensives com a mecanisme gramatical. És, doncs, un dèficit de les gramàtiques descriptives del francès antic que encara avui no està resolt. Més recentment, La relació entre lectura intensiva i predicat no actualitzat ha estat posada de manifest a (Combettes and Kuyumcuyan, 2007: 80).

Finalment, cal senyalar que pot haver-hi comparacions implícites, com ara els versos següents referits a Arondel:

*Unkes ne fu oysel ke seit a li ajusté
Il n'y a pas un oiseau qui, s'il se mesurait à lui (2510)*

*Ke a li se tent un arpent mesuré
parviendrait à le suivre sur la distance d'un arpent (2511)*

Arondel (recordem 'oreneta') seria, doncs, més ràpid que qualsevol ocell.

4.1.3. Intensius col·locacionals verbals

Tractarem aquí els col·locatius intensius de tipus verbal. El primer subapartat estarà dedicat als verbs suports (4.1.3.1.) i el segon a les estructures consecutives (4.1.3.2.).

---

⁶⁶ Les «veritables» comparacions no són gaire freqüents a les cançons de gesta.

4.1.3.1. Intensius col·locacionals verbals de tipus verb suport

Una classe important d'intensius de tipus verbal són els verbs suports intensius. Recordem (cf. apartat 3.3.) que els verbs suports són verbs que aporten a un nom predicatiu (el seu col·locador) diferents continguts de semàntica gramatical, però cap contingut de semàntica lèxica. Els verbs suports són, doncs, col·locatius que «conjuguen» els predicats nominals. Un verb suport estàndard aporta al seu nom predicatiu sentits vinculats al temps absolut ('present', 'passat', 'futur', 'acrònic'), al temps relatiu ('anterioritat', 'simultaneïtat', 'posterioritat'), a la distància temporal ('pròxim', 'llunyà'), a la resultativitat ('resultatiu', 'no resultatiu'), a diferents tipus d'aspecte ('imperfectiu', 'duratiu', etc.) o al mode ('indicatiu', 'subjuntiu', 'irreal...'). Però, a més, hi ha variants, que poden aportar d'altres significats (sempre de tipus gramatical, no lèxic), com per exemple la intensitat. En una frase com *Es moria de pena perquè se li havia mort el gos*, el verb *moria* aporta al nom predicatiu *pena* no sols informació respecte al temps gramatical, sinó també el sentit 'intensiu', que no aporta el verb suport estàndard *sentir*: *Sentia pena perquè se li havia mort el gos*. *Morir* es, doncs, respecte a *pena*, un verb suport intensiu.

Considerem aquest exemple del *Beuve*:

Hermine le oi, a poi de ire ne fount
De rage, en entendant cela, Hermin manque s'évanouir (502)

El vers 502 conté la única ocurrència de *ire* a tot *Beuve*, on trobem, però, amb la mateixa arrel, el verb *irer* (1723) (2535) i l'adverbi *irement* (2334)⁶⁷.

La combinació de *fondre* amb *ire* correspon a un verb suport intensiu, perquè suposa 'estar molt enrabiat, encoleritzat' (respecte a *estre a ire* que significa només 'estar enrabiat, encoleritzat'). *Fondre* és, doncs, un verb suport intensiu. Aporta al nom predicatiu amb el qual es combina tots els significats gramaticals que aportaria *estre a*, com ara 'passat' a 502, però a més li aporta el significat 'intensiu'.

A la seva monografia sobre la paraula *ire*, Georges Kleiber fa un estudi minuciós del coocorrents d'*ire* i, a més, de l'associació intensiva *fondre d'ire*, de la qual presenta els següents exemples: *Gérars l'oi, a poi d'ire ne fent* (*Aspremont*, 1189), *Voi le Guillaumes, a poi d'ire ne fent* (*Mon. Guill.* II, 351), *Dunc ad tel doel pur poi d'ire ne fent* (*Chans. Roland*, 303-304), *A poi que il d'ire ne fent* (*La Male Honte*, 115-116), presenta també els intensius següents (Kleiber, 1978: 303-304):

Quant Fierabras le voit, si est d'ire noirchis (*Fierabras*, 905)
D'ire devint vermeilz plus que carbuns sur cendre (Sainte-Maxence, 1851-1852)
Mais l'evesque, qui toz boliti / De mautalent, d'ardeur et d'ire (Coinci, 244-245)
L'amirant en amaine, qui d'ire, s'embrasa (*Fierabras*, 5895)

---

⁶⁷ És important no confondre *ire* 'ira, còlera, ràbia', amb *ire* 'pena, tristor' (2654) (2803) (3157). Al nostre parer, Jean-Pierre Martin ho fa a la seva traducció del vers 2654 (*Puis s'en torne dolent e irez: puis il s'en va triste et fâché*), ja que L1 conté una reduplicació sinonímica típicament medieval ('trist i apenat'). Cf. també, p. ex. *Lui rois estoit veuz homme e de grant age: Le roi était un vieillard très âgé* (370). Tampoc s'han de confondre, òbviament, els homònims *irez* (del verb *irer*, 'enfadar-se, encoleritzar-se') i *irez* (del verb *ire* 'anar') (3299) (3523).

L'emperere quant ce entent / De grant ire son cuer esprent (Eustache, 1853-1854)
Ensi trestuit d'ire eschaufé / par mi la sale le queroient (Lion, 1132-1133)
En l'autre chambre avant s'en est li reis alez / De maltalent e d'ire e tainz e tressuez (Sainte-Maxence, 1476-1477)
D'ire et de mautalent cuide vis erragier (Fierabras, 3854-3855)
D'ire et de honte forssenez (Charrette, 3814-3815)
Et muir de mautalent et d'ire (Saint-Nicolas, 144-145)
Li devins tranble et fremist d'ire (Coinci, 612-613)

En alguns contextos, no resulta senzill dirimir si estem davant d'un verb suport intensiu o d'una descripció factual. Considerem els següents exemples del *Beuve*:

*De doel me covent morer e afiner
la douleur causera ma fin et me fera mourir* (676)

*De doel ke ele out si chaï en paumisoun
et de douleur tomba évanouie* (694)

*Ke jeo murrai tost, sachez de verité
au point de bientôt en mourir, sachez-le bien* (790)

*De doel ke il out en chaï paumé
et de douleur il tombe évanoui* (849)

*Ja vostre amour me fra tut [de] duel finer !
L'amour que j'ai pour vous va me faire mourir de chagrin !* (983)

A 676, Josiane afirma que morirà de dolor (*doel*) si es refusada per Beuve. A 790, el rei Hermin diu que moriria de dolor si hagués de fer executar Beuve. A 983, de nou Josiane declara que l'amor de Beuve la farà morir de dolor. Morir literalment de dolor no es pot excloure dins l'univers de la literatura medieval (Aude mor de dolor a l'anunci de la mort de Rotllan). Això no obstant, pensem que, en la majoria dels casos, cal interpretar aquesta combinació com a verb suport intensiu ('sentir un immens dolor'). El mateix podríem dir de 694 i 849 respecte a la combinació *choir paumé de doel* ('desmaiar-se de dolor', 'perdre el coneixement a causa del dolor'). Josiane es desmaia de dolor davant el refús de Beuve (694) i el peregrí davant el fals anunci de la mort de Beuve. Aquí, però, la interpretació literal pren més força, perquè en tots dos casos segueix *Kaunt ele leve [...]* (695), *Quant il releve [...]* (850), és a dir, que es marca un breu temps de parada abans de continuar la narració. Amb tot, al lector contemporani de literatura medieval es sorprèn de la tendència a la lipotímia (de vegades en grup, de vegades, repetidament (*Gormont et Isembart, Treis feiz se pasme sur le cors*, 425) que tants personatges semblen presentar davant les males notícies o els fets dolorosos. Caldria preguntar-se, doncs, fins a quin punt la interpretació d'alguns o potser de molts d'aquests contextos no seria simplement la intensiva ('sentir un dolor molt fort') o la intensiva reforçada ('sentir un dolor intolerable').

Una raó per la qual es inclinem a veure expressió de la intensitat en aquestes expressions és que tot sovint trobem combinacions similars (també amb verbs) mitigades per la locució adverbial *a poi* ('per poc', 'gairebé'), que, de fet, semblen aportar el mateix significat, una intensificació del predicat central de la frase: 'plorar molt' (213), 'entristir-se molt' (3812)⁶⁸. Abans, hem comentat també el vers 502 amb la locució adverbial *a poi* :

*[S]i durement plure le enfant, a poi ke il chauncele
L'enfant pleure si fort qu'il manque s'évanouir (213)*

*Kant l'entent le roi a poi n'est desvant
Quand il entend ces mots, le roi est près de perdre la raison (3812)*

Als versos 716-717, es diu de Josiane, en primer lloc, que està a punt de morir a l'enterar-se que Beuve vol partir; en segon lloc, que perd el coneixement del disgust. En cap moment l'autor es preocupa de dir-nos que s'ha refet. Al vers 722, la veiem prendre disposicions per recuperar Beuve. De fet, els versos 716-717 s'han d'interpretar molt probablement com una marca d'intensitat del disgust de Josiane, més que no pas com una síndrome coronària aguda seguit d'una síncope cerebral.

*La pucele le oï, a poi son quer est crevé
La jouvencelle, à entendre ces mots, fut près de rendre l'âme (716)*

*Paumé jus chai, ceo fu graunt pité
elle tomba évanoui, cel fit peine à voir (717)*

Un altre tipus de contextos intensius es basen en una manifestació física (més o menys hiperbòlica) del sentiment. Els dos exemples següents es poden interpretar de manera intensiva ('tenir molta por' i 'estar molt enrabiat'):

*Un mult hardi home freit de pour trembler
il aurait fait trembler de peur l'homme le plus vaillant (1806)*

*Boves vist l'amperur, de mautalent rojoie
Beuve voit l'empereur et rougit de colère (2318)*

És interessant constatar que, de vegades, és la traducció la que introdueix un verb suport intensiu, com a 1490, on L1 presenta el verb suport *demener* associat a *joie* i l'expressió de la intensitat va a càrrec de l'adjectiu *grant* ('sentir una gran joia'), mentre que a L2 el verb suport intensiu acumula l'aportació semàntica gramatical de *demener* i de *grant* (*exulter de joie* és intensiu respecte a *ressentir de la joie* ou *éprouver de la joie*).

A 3429, tenim un cas molt semblant, però aplicat al nom predicatiu *orgueil* 'orgull'. L1 presenta un **Oper**₁(*fiertez*) = *demener*. Fixem-nos que traduir per un suport intensiu era opcional, el traductor podia molt bé haver optat per procedir com a 2397, amb *grant* aplicat al nom predicatiu i un verb suport: **Oper**₁(*malheur*)

---

⁶⁸ Pensem també en versos com *Tel angoisse ot a pou qu'il ne se pasme* (930) de *Le Couronnement de Louis*.

= *subir* [ART ~] i haver traduït 1490 per **Oper**₁(*joie*) = *ressentir* [ART ~] més un adjectiu intensiu no col·locacional: *Ils ressentiaient une grande joie...* De la mateixa manera que, per traduir 2397, hagués pogut optar per un verb suport intensiu: *...ils ont été accablés par les malheurs, assaillis de malheurs*, **Magn+Func**₁(*malheur*) = *accabler* [*N_x*], *assaillir* [*N_x*].

Grant joie demement, ceo poom ben saver
Ils exultent de joie, nous pouvons bien le croire (1490)

Mes grant peyne unt pus enduré
Mais par la suite ils durent subir de grands malheurs (2397)

E le roi demene grant fiertez
Yvori exulte d'orgueil (3429)

El sentiment també es pot intensificar mitjançant un suport físic metafòric del sentiment (com ara 'cor'). A 1403, només L2 és intensiu. A L1 la intensitat queda implícita, ja que *en qer* és més aviat un confirmador (**Ver**), tot i que podem suposar que la joia de Josiane a l'enterar-se que el pelegrí amb qui parla és anglès (com Beuve; de fet, es tracta del propi Beuve) és molt gran. Notem que la grafia *eyté*, que no és gens comuna, correspon a l'adjectiu *heitié* ('content').

Kant se oyt Josian, en qer fu eyté
Quand Josiane entendit ces mots, son coeur d'emplit de joie (1403)

També hi ha verbs suports que no disposen de cap valor col·locacional per a una configuració de tipus **Magn+Oper**_i. Per exemple a:

Le mal lui prent, si getta un grant cris
Les douleurs la reprennent, et elle pousse de grands cris (2696)

No es pot reemplaçar *pousser* per un altre verb suport que, al mateix temps, expressi un sentit intensiu. En canvi, sí que es podria haver optat per una derivació semàntica com: *elle se met à hurler*, que correspondria a **Magn+V**₀(*cri*) = *hurler*.

També tenim el vers 2252 on, a falta d'un verb suport intensiu, es repeteix el verb suport *avoir* dins el mateix vers (cosa molt poc freqüent) adjuntant-li l'adjectiu *grant* que queda, a més, reforçat per l'adverbi d'intensitat *si*:

Kar ore ad il bosoyne, unkes n'out si grant
parce qu'il en avait plus que jamais besoin (2252)

4.1.3.2. Intensius col·locacionals verbals de tipus consecutiu

Les locucions conjuntives de tipus consecutiu *tant... que* i *si... que* resulten idònies per a l'expressió de la intensitat perquè es disposa d'una frase sencera per expressar la component intensiva. En canvi, no acostumen a presentar un caràcter

marcadament col·locacional, justament perquè permeten una gran llibertat d'expressió⁶⁹.

Els exemples que trobem al *Beuve* són:

[oïst ceo ke l'empereur ad dist.] Taunt avoit grant ire que tut le sanc li fremist et tout son sang en frémit de colère (304)

[un coup li va doner] Que de ci ke a tere le fet tut plein voler qu'il le fait voler jusqu'à terre (633)

[doune si grant clarté...]Ke ja ne serra si oscur ke l'em ne puse aler qu'il ne fera jamais si sombre qu'on ne puisse se déplacer (874)

[tel coup ne li doune] Ke jammés après ne parlera od homme qui à jamais l'empêchera de parler à quiconque ! (959)

[Un tel cop li doune...] Ke tretut freit mort le ad geté a sun pé Il lui rend un tel coup de son bâton massif (1065)

[Tant de testes me verrez couper] Ke tuz lé cheinis del país averunt a manger que tous les chiens dans le pays en auront à manger ! (1617)

[avey si grant hunte...] Ke ne purray endurer tant ne kant que je n'aurais pas pu les souffrir plus longtemps (1789)

[tel coup li doune] Issy ke le escu fendi e resoune qu'il fend son bouclier avec fracas (1198)

[tel coup ly doune] Ke il ly coupe tretut la couroune qu'il lui coupe tout le haut du crâne (1201)

[li ad tel coup doné] Ke un quarter li abatit de helme gemmé qu'il abattit un grand morceau du heaume orné de pierreries (1206)

[comença donc a crier] Ke tretut le boys fet a resoner qu'il fait retentir tout le bois (1832)

L'amperur fert si ke a terre l'estent et frappe si fort l'empereur qu'il l'étend sur le sol (2328)

[Si fert l'enfant...] Les oyls de la teste sont hors alé que ses yeux sortent de sa tête (2557)

---

⁶⁹ És una estructura que es presta bé als jocs verbals de diversa índole: *Era tan baixet que les comes no li arribaven a terra; Era tan pobre que només tenia diners...* Mencionem aquí, com a petit homenatge a Georges Wolinski: *Il était si con que lorsqu'il disait quelque chose d'intelligent, il se retournait pour voir si ce n'était pas un autre.*

Com podem observar, les construccions consecutives de valor intensiu es combinen sovint amb *coup* ('cop') (633, 959, 1198, 1201, 1206), i encara hauríem d'afegir les combinacions amb *ferir* ('colpejar') (2328, 2557), que també és un predicat de cop. Les fórmules canvien, però l'esquema sintàctico-semàntic de base es repeteix (predicat de cop, locució conjuntiva consecutiva i frase de caràcter intensiu, organitzada en torn a un nucli verbal). A l'èpica es poden trobar molts casos semblants on un predicat de cop queda intensificat per una frase consecutiva el nucli de la qual és un verb anticausatiu aplicat a un verb de realització apropiat a les armes defensives ('desmallar una cota de malles', 'perforar un escut', etc.). Formalment, es tracta de **LiquFact**₀, per exemple **LiquFact**₀(*escu*) = *percer*; **LiquFact**₀(*hauberc*) = *decirer* [ART ~], *fauser* [ART ~], *rumpre* [ART ~]; **LiquFact**₀(*escu*) = *percer*. Tot i que el Beuve no abunda en descripcions de combat, trobem ocurrencies d'aquests verbs (fora dels contextos amb oració consecutiva):

*Le hauberc Boun ad il desiré
et déchire sa cotte de mailles* (1735)

*L'escu li perse, le hauberc ad fausé
perce son bouclier, défonce sa cotte de mailles* (2926)

*Le hauberc rompe meyntenant
il déchire aussitôt les mailles du haubert* (3497)

Dos altres esquemes formularis propis de la cançó de gesta corresponen al cop que fa caure del cavall (causant o no la mort) (2328) i al cop que mutila (2557).

L'estructura consecutiva també resulta adient per intensificar noms de sentiment, com ara 'ira' (304), que, a més, presenta l'intensiu adjectival no col·locacional *grant* ~ o 'vergonya' (1789).

És important precisar que, per descomptat, no totes les estructures consecutives tenen una interpretació intensiva. D'altra banda, hi ha un altre tipus d'interpretació de l'estructura consecutiva que és pròpia de la llengua medieval (i tot sovint es dona a la cançó de gesta). Considerem els exemples següents:

*Tant ad chevaché par un chemin vené
Il a tant chevauché sur un mauvais chemin* (1276)

*E par la mer les Sarazins taunt de tens siglerent
Ils ont sur mer fait voile si longtemps* (361)

Es tracta d'una estructura consecutiva aplicada a un verb de moviment amb l'intensiu *tant* que permet d'especificar el punt d'arribada. No s'ha d'interpretar necessàriament com a intensiva respecte a la distància recorreguda (tot i que tampoc no exclou aquesta interpretació): 'van cabalgar fins arribar a' o 'van cabalgar tant que van arribar a'. El vers 1277 continua així: *Ke il vint a un chastel de marbre entailé: qu'il est venu à un château aux blocs de marbre bien taillés* (el traductor arcaïtza amb *il est venu à*, en comptes de dir: *il est arrivé à*). El vers 362 diu: *Que en Egipte lur nef arriverent: qu'ils ont abordé en Égypte*. No hi ha cap raó per pensar que els comerçants sarraïns van trigar més temps del normal en arribar

a Egipte. Es podria, doncs, escriure simplement per *Ils ont fait voile jusqu'à Égypte* si s'estigués traduït en prosa.

4.1.4. Intensius de durada

Tenim tot un seguit d'expressions intensives (en general, adverbis i locucions adverbials aplicats a verbs) que es refereixen al desenvolupament temporal de l'acció expressada pel predicat (duració, rapidesa, velocitat). Qualsevol fet té una dimensió temporal (de la mateixa manera que qualsevol entitat, real o imaginària, té certes dimensions espacials), per tant fets pertanyents a classes semàntiques molt variades podran rebre intensius que s'apliquin a la seva durada.

Evidentment, hi ha un cert nombre d'ocurrències d'adverbis de temps de caràcter molt general (*tost, longes, jammés...*) que no tractem perquè no aporten cap data estilomètrica qualitativa, només, en tot cas, quantitativa.

abrivé:

*Jeo vey l'Escopart venant abrivé
voilà l'Escopart qui arrive à toute allure (1852)*

*Sabaoth vist Boun venant abrivé
Soibaut vit Beuve qui arrivait à toute allure (2042)*

Abrivé (participi d'*abriver*) s'aplica sobretot a un cavall, amb el significat de 'ràpid', 'fogós' (*La Chanson de Guillaume: Dunc point e broche le destrer abrivé*, 2274; *Roman d'Alexandre*, p. 94: *Emenidus laist corre le cheval abrivé*), tot i que també el trobem aplicat a éssers humans (*Deuxième continuation de Perceval de Wauchier de Denain*, p. 401: *Quatre vallet i sont venu / Anmi la cort tot abrivé*).

L'AND dona la subentrada *venir abrivé* (s.v. **abrivé**), que tradueix per *to come quickly, rush forward* i fa servir justament com a exemple el vers 1852 del *Beuve*. No es combina, però, de manera exclusiva amb *venir*, també el trobem amb 'seguir', o 'cavalgar'.

Al DECT s.v. **abriver** llegim: Part. passé en empl. adj. *Tot abrivé*. "Lancé à toute allure": *Lors le sivent tuit abrivé, De mautalant tuit airé De celui c'onques mes ne virent. (Er 3531). Si vindrent d'une grant jornee Tot environ de la contree Et li estrange et li privé; Tuit chevalchoient abrivé Tote la nuit anjusqu'au jor. (La 3496).*

a pé:

*Boves saut a pé e tret le blanc asceré
Beuve s'est relevé d'un bond, il tire son épée d'acier (1313)*

L'ús que es fa al vers 1313 de la locució adverbial *a pé* és particularment interessant perquè, en principi, el significat d'aquesta locució és '(anar) a peu', no pas 'd'un salt', 'd'un bot', que és el significat que la locució sembla presentar al vers 1313, però que no té en cap altre cas que coneixem, on sempre correspon a 'a peu'

(com en aquest context prou explícit de la *Folie Tristan d'Oxford: Nent a cheval, mais tut a pé*, 33 o en aquest altre de *La Chanson de Guillaume*, cançó que conté quatre ocurrències de la locució: *Gui vit sun uncle el champ a pé errer*, 1866). Al propi *Beuve*, es fa servir també la locució amb el seu sentit habitual (*E coure cum coursseler vileinement a pé*, 702). La forma esperada hagués estat *en pés*, *en pieds*; *sauter*, *saillir* o *sourdre en pieds* sí són combinacions on trobem el sentit 'd'un bot' (*Le Couronnement de Louis*, p. 33: *Li cuens Guillelmes salt en piez contre mont*; p. 41: *Li cuens Guillelmes est resailliz en piez*; *Le Roman de Brut: Quant Artur est en piez sailliz*, 10066; *Le Roman d'Eneas: Eneas est sailliz en piez*, 5982).

a tant:

*A tant sunt lur garnemens venuz
Aussitôt leurs équipements leur furent apportés (3210)*

*Sabaoth dist a mesager : "Arere va a tant
qui dit aux messagers : "Retournez immédiatement (3708)*

La locució adverbial *a tant* ('de seguida') és freqüent en francès antic. Es combina, en general, però no de manera exclusiva, amb verbs de moviment, com a 3210 i 3708. També la trobem al vers 3488 (on es combina amb *s'adouber* 'armarse'), però amb el significat de 'aleshores' (*Bien .XV. mil se dobbent a tant : Ils sont bien quinze mille à prendre alors les armes*). Trobem també una ocurrència de *a tant sunt* al *Roman de Brut* (p. 353): *A tant sunt en la chambre entré*.

corant:

*Corant vindrent a Bonefey l'esquier
Ils accoururent vers Bonnefoy (1654)*

*A la dame vint corant un messenger
Un messenger se rend chez la dame au plus vite (2368)*

*Miles e Gui sont corant venus
Miles et Guy accoururent vers lui (3205)*

*E vener vit Sabaoth sur Arundel corant
et voit venir Soibaut sur Arondel à toute allure (3482)*

*Li enfes Boun apele e il vint corant
L'enfant l'appelle, et il accourt (3832)*

El participi present *corant* ('corrent') combinat amb verbs de moviment té un sentit intensiu obvi referit a la velocitat del desplaçament. Al *Beuve* encara no presenta el sentit adverbial ('corrents'), sentit que justament en francès modern no s'ha acabat lexicalitzant, com sí ho ha fet en català, on tenim una diferència clara entre *vinc corrent* i *vinc corrents* (amb la -s adverbial: 'de pressa', però no

necessàriament a la carrera). A 3832, Beuve (el fill de Thierry) acudeix corrents i corrent. A 2368, en canvi, el missatger s'ha donat pressa, però no ha vingut necessàriament corrent tota l'estona (ni a peu ni a cavall).

És important també tenir present que *corant* es fa servir sovint en francès antic com a adjectiu ('veloç'), sovint com a epítet d'un cavall. Al mateix *Beuve* tenim: *Arundel monte, le [destrer] corant* (1742); *.II. chivals averent corant e brevez* (2475); *Puis montent lur corant destrés* (2725); *Plus ai hui conquis o mun corant destrer* (2527); *Pur reposer Arundel le corant* (3500). Només un cop el trobem aplicat a un altre animal: *Si jeo pus trover un cerf corant* (1645). Precisem que a 3482 *corant* no es un epítet de *Arondel*, sinó un adverbí aplicat a *vener*.

deskes a journée:

*La nuit ly veilerent deskes a jornez
On le veille toute la nuit, jusqu'au lever du jour* (3781)

*Cel nuit veilerent checun a l'endemain
Cette nuit-là tous veillent jusqu'au lendemain* (3837)

Una manera usual d'intensificar la duració del verb *veiller* és mitjançant l'afegitó del complement adverbial *toute la nuit*: *Toute la nuit mout souvent veille* (GAUTIER DE COINCI, *Miracles de Notre Dame*, t.3, 1218-1227, p. 451); *Cele nuit demora laienz Lancelot et fist toute la nuit / veillier le vaslet au mostier* (*La Queste del Saint Graal*, 1220, p. 3); *Toute la nuit veilla et se dementa moult durement* (*La suite du Roman de Merlin*, c.1235-1240, p. 545); *Toute la nuit la fist veillier* (LE MARCHANT Jean, *Miracles de Notre-Dame de Chartres*, 1262, p. 1).

Al *Beuve*, però, trobem *La nuit* o *Cel nuit* com a adverbial de frase i l'intensiu és *deskes a journée* (3781) (o l'expressió sinònima: *a l'endemain*, 3837). Precisem que, al vers 672, no tenim el mateix cas, ja que no s'especifica (tot i que tampoc no s'exclou) que s'estigui vetllant tota la nit, sinó que s'ha vetllat moltes nits (tenim, doncs, quantificació forta, però no forzosament intensitat):

*E meint nuit me ad fet sovent trop veiller
et bien des nuits m'a tenue éveillée* (672)

És important destacar que no trobem altres ocurrències de *a l'endemain* (amb el significat de 'fins l'endemà') que no estiguin precedides de la preposició *jusques*. També resulta significatiu que tres de les vuit ocurrències de *jusques a l'endemain* que podem trobar als textos de la base textual FRANTEXT i de la BMF (*Base de Français Médiéval*) 2016 corresponguin a *La suite du Roman de Merlin*, c.1235-1240 i es combinin amb el mateix significat de base: *dormir, s'endormir* o *ne s'esveiller* (*si dormirent jusques a l'endemain*, p. 104; *et s'endorment jusques a l'endemain*, p. 262; *que oncques ne s'esveillerent jusqu'a l'endemain*, p. 463), mentre que, als altres textos, *jusques a l'endemain* s'aplica a d'altres significats (*espier, garder...*). Això ens mostra, un cop més, que la combinatòria teòrica es veu molt restringida a la pràctica del discurs i que, per tant, tot sovint seria possible utilitzar la combinatòria lèxica (fins i tot la no restringida) per a la caracterització i la identificació de textos.

en ma vie:

*Kant en ma vie li durrai relefz !
si de toute ma vie je lui paye un relief! (2432)*

*Ja en ma vie ne serai joiant
aucun jour de ma vie je ne connaîtrai plus de joie (2625)*

*Ja en ma vie ne vus averai le plus vil
sans jamais de ma vie vous en estimer moins (2701)*

La locució adverbial *en ma vie* ('mai de la vida') es fa servir amb una gran varietat de predicats, tant d'acció com d'estat (*Roman de Thèbes*: 6099 *ja n'avrai mes joie en ma vie*, 6099), cf. *infra en tot son vivaunt*. Té un ús particular de caràcter intensiu amb els adverbis que signifiquen 'mai', com *ja*, *ainc*, *unkes*, *mai* etc. (*Moniage Guillaume. Seconde Rédaction: Ja en ma vie mes cuers joie n'avra*, 5259; *Ainc en ma vie ne vi si esgaré*, 5755; *Roman d'Alexandre*, p. 315: *Que ja mais en ma vie n'en avrai treüage*; *Miracles de Notre-Dame de Gautier de Coinci*, p. 60: *Ne servirai mais en ma vie*). Cf. *tb jor de (son age, sa vie)*.

en poy de tens:

*En poy de tens se est Boefs regardé
Mais bientôt Beuve, regardant devant lui (1235)*

*En un poi de oure les ad trespasé
en un instant il les a dépassés (2496)*

*Que en poi de hure fust l'estur abaudi
qu'en peu de temps l'intensité de la bataille fut à son comble (3620)*

Una fórmula gairebé transparent per intensificar temporalment un verb és *en poy de tens* (1235), amb la variant *en poi de oure* (2496, 3620). Malgrat tot, no es tracta de seqüències molt comuns i només trobem un altre exemple de la primera al *Roman d'Eneas* (*je le verray en poy de tens*, 3309). Això contrasta amb la major freqüència i traçabilitat d'altres locucions adverbials menys composicionals (cf. *ore endreit*). A *poca d'ora estant* i *En poca d'hora* les trobem en català medieval (DCVB: *E a poca d'ora estant feren-los uenir X uaques*, Jaume I, Cròn. 120).

errant:

*E il si fet mult errant
Le roi tout aussitôt les lui confie (2672)*

*A Abreford turne son chemin errant
il prit bien vite le chemin d'Abreford (3182)*

*.I. mesager mande a Civile errant
Aussitôt à Civile il envoya un messenger (3185)*

*La porte coliz avalent errant
vite, ils font retomber la porte coulissante (3639)*

*Son eveske fet apeler errant
Il fait bien vite appeler son évêque (3818)*

*Et Boves e son fiz venent errant
Beuve et son fils repartent aussitôt (3805)*

Al *Beuve*, trobem sis ocurrencies de l'adjectiu en ús adverbial *errant*, que presentava el sentit 'de seguida' tant en francès antic com en francès mitjà (p. ex. DMF: *Quant il entendi ce que les Compagnes voloient par force entrer en son pays, si fu durement courouciés et escri si errant tout le fait au prince*, FROISS., *Chron. L.*, VII, c.1375-1400, 3), però que no té aquest sentit en francès contemporani. La traducció correspon a *aussitôt* o a *bien vite*. Per això,ensem que no és correcte la remissió que fa el DMF des del seu article **errant** a l'article **erratique** de l'AND, ja que *erratique* té ja en anglonormand un sentit diferent: 'erràtic', 'intermitent' (p. ex. AND: *Fievres erratique[s] si sont celes qui ne vienent ne ne departent en certain hore n'en certain tens A-N Med i 167*).

Pel que fa a l'adverbi *erramment* ('ràpidament', 'immediatament') apareix només una vegada al *Beuve*, però és molt freqüent a altres textos: fins a vuit ocurrencies a l'*Ipomédon* (p. ex. p. 265: *En sun lit se cuche erraument* o p. 391: *Vers sun seigneur veit erraument*), i dotzenes de vegades a obres com *Li Quatre Livre des Reis*, *Vengeance Raguidel* o *La suite du Roman de Merlin* (sobretot a aquest últim) combinat amb una gran varietat de verbs:

*Hauce la paume, si le feert eraument
Elle lève la main et le frappe aussitôt (221)*

en tot son vivaunt:

*K'ainz ne vout femme prendre en tot son vivaunt
jamais de toute sa vie il n'avait voulu prendre femme (16)*

*Ne li crerom mie en tut nostre vivant
Plus un seul jour de notre vie nous ne croirons en lui (3673)*

La seqüència adverbial *en tot son vivaunt* ('en tota la seva vida') estaria al límit entre el que podria ser una locució adverbial i un sintagma preposicional de caràcter temporal. Només en trobem dues ocurrencies al *Beuve*. L'AND dona el vers 16 del *Beuve* com a exemple s.v. **ainz ne, ne** [*·*·] *ainz* (*never: ainz ne vout femme prendre en tot son vivaunt Boeve 16. unc ainz → unc*). Cal notar que el sentit de la locució al vers 16 sembla força literal. En el transcurs de la seva llarga vida, el que hauria d'esdevenir el pare de Beuve, el comte Guioun (diminutiu de Guy, Guiu en català) no havia volgut casar-se. En canvi, al vers 3673 estem més a prop d'un

sentit global idiomàtic: 'mai'. Cf. *en ma vie* i *jour de (son age, sa vie)*. Aquesta última entrada comprèn la variant *jour de son vivaunt* (998).

hastivement:

*E hastivement se est Boefs redrescé
Beuve s'est redressé en hâte* (1054)

L'adverbi *hastivement* ('ràpidament', 'de pressa') es combina amb un espectre molt ampli de verbs (sovint de moviment, però també d'altres) i no és, per tant, col·locacional. Això no obstant, sembla necessari mencionar-lo aquí perquè el seu significat és ben bé el d'intensitat respecte a la velocitat amb què té lloc l'acció denotada pel predicat. En trobem una sola ocurrència al *Beuve*.

ignelement:

*Le bref prist e s'en va toust e igneement
Il prit la lettre et s'en alla tout aussitôt* (818)

*Il descent de le cheval toust e igneement
Il met aussitôt pied à terre* (832)

*Le bref prent en poin toust e igneement
Il saisit la missive tout aussitôt* (904)

*Ceo chevalers le pernent toust e igneement
Les chevaliers se saisissent de lui tout aussitôt* (912)

L'adverbi *ignelement* ('ràpidament') es pot aplicar a qualsevol predicat d'acció, però té òbviament una coocurrència més elevada amb verbs de moviment. En trobem vint-i-una ocurrències al *Beuve*. Ultra els verbs de moviment, també trobem *armer* i *desarmer* (sempre referint-se a un cavaller: *Ignement se sont armé*, 3581; *Ignement Josiane desarme le chevalier*, 663).

Destaca la seqüència *toust e igneement*, que suposa una intensitat afegida a *ignelement*. En tenim quatre exemples al *Beuve*, tres d'ells referits a l'episodi de la carta d'Hermin que el protagonista ha de dur a Bradmont i que suposa la seva condemna (és el motiu de la carta d'Uries, cf. apartat 2.4.2.). En tots quatre casos, J.-P. Martin opta per la traducció cumulativa per *aussitôt* ('de seguida', 'immediatament'):

En els altres contextos, que no transcriurem aquí perquè no presenten un interès particular, la traducció també pot emfatitzar la rapidesa amb *à l'instant* (2990), *aussitôt* (2993, 3559) o fins i tot amb *tout aussitôt* (3361), però acostuma a traduir-se simplement per *vite* ('ràpid') (234, 1790, 2719, 2430, 2812, 3567, 3824). Això no obstant, en dos casos, el traductor opta per formes pròpiament col·locacionals:

*E Sabaoth s'en fuist igneusement
Mais Soibaut fuit au grand galop (3478)*

*E le roi Gui après igneusement
suivi de près par le roi Guy (3635)*

A 3478, Sabaoth fuig a cavall i la rapidesa ve donada per l'adverbial apropiat al sentit 'cavalgar' *au grand galop* i a 3635 *igneusement* no es refereix tant a la rapidesa de l'acció, sinó a la seva immediatesa respecte a l'acció precedent (el rei Gui entra a Monbrant immediatament després de l'emir⁷⁰). *De près* és un adverbial intensiu col·locacional respecte a *suivre*. No correspond a L1 perquè el traductor modula *entre après* ('entra després de') per *suivre* ('el segueix'), però globalment la traducció és perfectament correcta.

jor de (son age, sa vie):

*Jour de vostre vie jammés ne me verrez
et jamais jour de votre vie vous ne me reverrez (712)*

*Unkes ne fu si dolent jour de son vivaunt
jamais jour de sa vie elle n'avait été si malheureuse (998)*

*Ke il entre ma meson jur de mon ayé
qu'il pénètre jamais chez moi ma vie durant ! (1925)*

*Ke ne li faudra jor de son héé
de ne jamais lui faire défaut un seul jour de sa vie (3793)*

*Ne se verunt mes en tretut lur héé
Jamais il ne se reverront un seul jour de sa vie (3799)*

Jor de sa vie pot intensificar un adverbi com *jammés* ('mai'), *mes* ('més') o emprar-se en solitari amb valor intensiu cumulatiu ('mai més'). Té la variant *jour de son vivaunt* (998). Les locucions adverbials sinònimes *jur de mon ayé* (1925), *jor de son héé* (3793) són molt poc freqüents. No estan recollides als diccionaris de francès antic. La primera es troba en francès mitjà (DMF: *...c'est le lieu (...) Dont jamais vous ne puez ystre Jour de vostre aage*, Mir. st J. Cris., c.1344, 275). La segona presenta la variant *en tretut lur héé* (3799). Resulta significatiu que només la trobem al *Beuve* i a l'*Ipomédon* (p. 124: *A touz les jours de lor héé / Avra entre eux grant loialté*), que també sembla l'únic en fer servir, com el *Beuve, jur de sa vie* (p. 487: *Kar ne quidout jur de sa vie / Par esforz de chevalerie*). Sí que trobem una ocurrència de la variant *a nul jur de sa vie* en un altre text en francès antic, la *Chronique concernant la guerre d'Écosse* (escrita en anglonormand l'any 1174 o

---

⁷⁰ El vers 3634 diu així: *L'amaçour entre primes en Monbrant: l'amaçour entre en tête dans Monbrant*. *Amaçour* apareix dos cops més al *Beuve* (3625 i 3629). En tots tres casos, la traducció és la mateixa (*amaçour*). En anglonormand *almazor*, *almazur*; *almaçor*, *amaçur* o *aumazor* significava 'emir' o 'cap', suposem que de l'àrab *al-Manşūr* (المنصور), «el Victoriós». En canvi, no ens consta que es faci servir en francès contemporani la forma *amaçour*.

1175) de Jordan Fantosme (BFM2016: *Ne fud issi haitiez a nul jur de sa vie*, 1819), però no vol dir ben bé el mateix. El significat d'aquesta última locució és 'mai' no 'mai més'. Cf. també les locucions *en ma vie* i *en tot son vivaunt*.

En francès mitjà, en canvi, sí trobem altres exemples de *jour de sa vie* (DMF: *Ne jamais jour de sa vie Dira il de vous villenie, Ce vous promet et vous affie*, Myst. Pass. Amb. R., c.1474-1500, 54) i de *oncques jour de la vie* (DMF: *Depuis lequel temps il a gagné sa vie à labourer vignes et mener chevaux à Paris et ès villes voisines, sans ce que oncques jour de sa vie il feust accusé ou reprins de meffait quelconques*, Reg. crim. Chât., II, 1389-1392, 31).

Destaquem la traducció arcaïtzant (*jour de sa vie*) de 712 i 998⁷¹.

maintenant:

*Par le destre poin prist Boefs meintenaunt
Il prit à l'instant Beuve par la main droite* (906)

*La lance al duc brise meyntenant
Le duc brise aussitôt sa lance* (2942)

*Cil si fierent tut meyntenant
Et tous de frapper aussitôt* (3506)

L'adverbi *maintenant* en francès antic té el sentit de 'immediatament', proper a la seva etimologia, que encara es pot percebre en la composició de *main-tenant* (*manu tenendo*, en el moment en què es té alguna cosa a la mà, amb promptitud, amb immediatesa). És un sentit que encara es conserva en francès contemporani en la locució *séance tenante* (en el transcurs de la sessió, és a dir, en sentit figurat 'de seguida'). *Maintenant* és d'ús general i l'anem trobant al llarg dels segles XII i XIII. TLFi: BENOÎT DE STE-MAURE, *Troie*, 22345 ds T.-L.; 1165-70 *maintenant* «aussitôt, dans un moment», CHR. DE TROYES, *Erec et Enide*, éd. M. Roques, 260; b) 1176-81 *maintenant que* «aussitôt que» ID., *Chevalier Lion*, éd. M. Roques, 815; ca 1200 *maintenant* «à présent» (*1re Continuation de Perceval*, I, 178, 6554 ds T.-L.). No forma col·locacions, però val la pena destacar aquí les tres ocurrencies que trobem al *Beuve*.

ne voit arester:

*Va a Hampton, ja n'ert arestu
va à Hamptone sans t'arrêter* (2198)

*Jeskes a Lundres ne voit arester
et va d'un seul trait jusqu'à Londres* (2524)

---

⁷¹ J.-P. Martin no té inconvenient en dotar la seva traducció d'algun toc arcaïtzant, fins i tot en contextos on no seria en absolut indispensable, cf. p. ex. la utilització de *messire* a: *Dire a sire Boefs ke il venge a moi parler: dire à messire Beuve de venir me parler* (772).

*Jeskes a Civile ne sont aresté
Ils sont allés sans s'arrêter jusqu'à Civile (2818)*

*Jeskes a Civile ne sont aresté
sans s'arrêter avant Civile (2913)*

*Jeskes a Abreford ne sunt aresté
et avant Abreford ils ne s'arrêtent pas (3556)*

Ne voit arester ('detenir-se', 'parar-se') és una forma paral·lela a *ne voit demorer*, que veurem a l'entrada *sans demorer*, amb la diferència que al *Beuve* no tenim *sanz arester*, que sí podem trobar a d'altres textos: fins a quatorze vegades a la *Deuxième continuation de Perceval* (p. ex.: p. 96: *Mon hernois faites aprester, Et mon cheval sans arester*) o dues vegades a l'*Yvain* de Chrétien de Troyes (*Sanz arester et sanz seoir, / Verssa sor le perron de plain / De l'eve le bacin tot plain, 800-802; Et li vaslez sanz arester / Fist tantost son comandement, 2038-2039*).

En canvi, sí tenim al *Beuve* altres possibilitats com *ja n'ert arestu* (2198) o l'estructura *V jeskes a N* (cf. *sans demorer* pels exemples amb aquest verb). Dos d'aquest casos constitueixen, de fet, la repetició d'un mateix vers (2818 i 2913, que presenten exactament la mateixa forma a uns mil versos de distància). La traducció varia lleugerament, perquè el vers anterior, el 2912, conté el verb de moviment *poynent* ('esperonar')⁷², mentre que, al context immediat de 2818, no hi ha cap verb de moviment.

Trobem igualment dos exemples amb la mateixa estructura i el verb *targer*, *atarger* 'trigar' (3689, 3741), un altre amb el verb *finer* 'parar-se' (3807) i un exemple on en comptes de verb tenim un substantiu (*recetement*, 3511). També tenim una estructura semblant, però sense negació i amb el verb *haster* (2658) ('afanyar-se').

*Jeskes a Monbrant ne sont targez
jusqu'à Monbrant, sans s'attarder (3689)*

*Jekes a Londres ne sont atargez
jusqu'à Londres sans s'attarder (3741)*

*Unkes ne finerent jekes a Monbrant
sans s'arrêter avant d'être à Monbrant (3807)*

*Jeskes a Abreford n'out recetement
et rentre à Abreford sans prendre de repos (3511)*

*Jeskes a Monbrant est mult hastez
et en toute hâte est allé jusqu'à Montbrant (2658)*

---

⁷² Encara que el seu sentit lèxic sigui 'punyir (el cavall) amb els esperons', *poindre* funciona en francès antic i mitjà com un verb de moviment que sovint pren un actant locatiu, p. ex. *et quant il point par la riviere (Roman de Thèbes, 6754); Adont esperonnèrent il l'un contre l'autre et abaissièrent les glaves et se consieurent en venant l'un sus l'autre moult roidement (DMF: FROISS., Chron. R., X, c.1375-1400, 197); Contre lui esperonne (DMF: Cip. Vigneaux W., p. 1400, 58)*.

longement:

*Que tu ne me lesez ci longement demurer
de ne pas plus longtemps m'abandonner ici (1043)*

*Ja ne purai durer gueres longement
je ne pourrai plus guère tenir longtemps (1641)*

*Sire, mult sui malades, ne dorrai longement
Sire, je suis très gravement malade, il ne me reste guère à vivre (3811)*

L'adverbi *longement* es pot combinar amb nombrosíssims verbs d'acció, d'activitat, de procés, etc., sempre que siguin atèlics (és a dir, que no tendeixin intrínsecament cap a un punt culminant). Això no obstant, al *Beuve* el trobem sempre combinat amb verbs continuatius (*demurer, durer*). A 3353, trobem una variant *longes* (aplicada a *vivre*) que no està recollida als diccionaris (ni a l'AND, ni al GODEFROY, ni al DMF). En general, l'ús adverbial de *long* es basava en la forma masculina singular de l'adjectiu (p. ex. s.v. **long** de l'AND : *Si voil aver, m'estut long quere Ipom BFR 1061*). També cal destacar la hipòclage *le fist long jour juner per le fist longement juner (650)*.

*S'il vivent longes, il atenderunt lur per
et s'ils vivent longtemps, ils vaudront bien leur père (3353)*

*Ke pus le fist Bradmund meint long jour juner
car par la suite Bradmont le fit jeûner de très longs jours (650)*

ore endreit:

*Si jeo ne seie de li ore endreit vengé
si à l'instant je ne me venge pas de lui (1063)*

Aquesta seqüència, en certa manera pleonàstica, ja que totes dues components lèxiques (*ore* i *endreit*) signifiquen 'ara' (tot i que *endreit* té també un ús locatiu), es pot interpretar de manera doblement intensiva; d'una banda és un intensiu del propi sentit adverbial 'ara' ('ara mateix'), i de l'altra, intensifica el verb (en aquest cas *venger*) des del punt de vista temporal.

La trobem també a *Li Quatre Livre des Reis* (p. 183: *ore endreit vindrent á lui dui bacheler del munt de Effraïm*), dos cops a l'*Ipomédon* (p. 374: *Si vus volez ci ore endreit*; p. 423: *Od mei revendrez ore endreit*) i a la *Folie Tristan d'Oxford* (*Certes ore endreit le verrez*, 900).

Una variant seria *ore en present*:

*Mes jeo irrai garder ore en present
mais je m'en vais tout de suite aller voir (1644)*

par matin:

*Boves li sire se est levé par matin
Et sire Beuve de bon matin se lève (2675)*

*Un jur par matin se leva Boves sus
Beuve un jour se leva dès le petit matin (2193)*

*Boves de Hampton par matin est levé
Dès le petit matin s'est levé Beuve de Hamptone (2915)*

*Les vallés Boun sont par matin levez
Les serviteurs de Beuve se lèvent au petit matin (3432)*

La locució adverbial *par matin* ('de bon matí') es combina de manera privilegiada amb *se lever* ('llevar-se'), formant una col·locació que intensifica el component 'matí' de l'acepció de *se lever* ('quitter le lit au matin'). Fixem-nos que la traducció al francès contemporani fa palesa aquesta intensitat al traduir per *de bon matin* ou *dès le petit matin* ('molt d'hora', 'a l'alba'). Quan es combina amb altres verbs, aquesta locució adverbial ja no és intensiva, sinó purament temporal (*Roman de Thèbes: et li autres qui remeindront / par matin les armes prendront*, 8213-8214), per intensificar-la, cal afegir un adverbi (*Roman de Thèbes: 3699 A l'endemein bien par matin / se met li rois en son chemin*, 3699-3700). Només a l'*Ipomédon* ens trobem amb què s'intensifica la locució adverbial també en la seva coocurrència amb *se lever* (*Ipomédon*, p. 311: *Asez est levez par matin*; p. 314: *Li dux tres par matin leva*).

sans demorer:

*Lisez moi ceo bref toust saunz demorrer
Lisez-moi cette lettre sans nul retard (899)*

*Dunc vendrés a Monbrant sanz demorer
vous parviendrez ainsi à Montbrant sans tarder (1378)*

*En Engleterre irrom sanz demorer
et sans tarder nous partirons pour l'Angleterre (1557)*

*Mangee le usen sanz plus demorer
Ils l'auraient dévorée sans plus tarder (1667)*

- *Volunters, dist il, tost sanz demorer*
- *Volontiers, sans perdre un instant (2072)*

*E mandez l'amirail sanz demorer
pour appeler à l'aide sans retard l'empereur des païens (3162)*

La locució adverbial *sanz demorer* ('sens tardança', 'de seguida') s'aplica a verbs d'acció, el més sovint a verbs de moviment ('arribar' a 1378, 'anar' a 1557, 'fer venir' a 3162), però no de manera exclusiva (a 899 es combina amb 'llegir' i a 1667 amb 'devorar'). La ocurrència del vers 2072 s'aplica al verb *mener* ('portar alguna cosa a algú'), que apareix al vers 2071, i també és un verb de moviment. Les traduccions varien, però corresponen a locucions adverbials sinònimes entre si: *sans (nul) retard, sans (plus) tarder, sans perdre un instant*.

Sanz demorer presenta variants adverbials com *sanz demorison* (2007) o *saunz aucun demeure* (203) que es basen en la nominalització del verb. També tenim la locució sinònima *saunz (point, nul) delaier* (351 i 631) (cf. *infra* la entrada *sanz delaier*).

*Ke il venge sa a moi saunz acun demeure
de me rejoindre ici sans le moindre retard* (203)

*E vindrent a Hampton sanz demorison
et sans perdre de temps arrivent à Hamptone* (2007)

A més, trobem variants de tipus verbal en un *continuum* que va des de l'ús del verb *demorer* com a verb principal de l'oració fins a la locució adverbial que, aplicada a un verb de moviment, n'intensifica el component semàntica 'velocitat', passant per una oració juxtaposada. Podríem representar la gradació així (donem els exemples tot seguit en l'ordre de la gradació):

Ne demorer jeskes a N (2570, 3066, 3447) > *ne voit demorer* (2041, 2375) > *n'i est demorez* (3423) > *ne demorent (nent)* (3654), *ne (plus, ren) demorer* (2514, 2523, 3526, 3711) > *sanz demorer* > *sanz (aucun) demeure* > *sanz demorison*

En gramàtica sincrònica, no se sol posar en relació l'ús d'un verb com a nucli oracional amb el substantiu nucli d'una locució adverbial. La relació resulta difícil d'establir, perquè la fixació lèxica converteix progressivament lexemes i locucions amb una mena d'illes lèxiques. La flexibilitat que encara permeten els estadis intermitjos es va perdent. La llengua medieval, en canvi, conserva almenys en part aquesta flexibilitat que permet resseguir el procés de fixació.

*Jeskes a l'ostel n'est Sabaoth demoré
Soibaut sans s'attarder va jusqu'à sa demeure* (2570)

*Jeskes a Abreford ne sont demorez
Ils sont allés jusqu'à Abreford sans retard* (3066)

*Jeskes a Abreford ne s'est demoré
et jusqu'à Abreford il ne s'attarde pas* (3447)

*De ci ka a le chastel Sabaoth ne voit demorer
car ils veulent atteindre sans s'attarder le château de Soibaut* (2041)

A sa curt chivacha, ne voit demorer

Jusqu'à son palais sans retard il chevaucha (2375)

*E vint a l'estable, n'i est demorez
et sans perdre de temps se rend à l'écurie (3423)*

*E cil sont venu, ne demorent nent
qui viennent sans tarder (3654)*

*De ci ke a la curs n'est ren demorez
et sans perdre de temps il atteint l'arrivée (2514)*

*Le mesagers s'en torne, n'est demoré
Le messenger part sans attendre (3526)*

*Lé mesager s'en tornent, ne sont demorant
Les messagers repartent sans retard (3711)*

*Il se repeyre, ne fist plus demorer
Sans plus attendre il s'en retourne (2523)*

Resulta interessant observar com la traducció pot optar, a partir de la mateixa estructura en L1, per qualsevol de les solucions: des del verb nucli de la oració principal (*et jusqu'à Abreford il ne s'attarde pas*, 3447), fins a la locució adverbial (*Ils sont allés jusqu'à Abreford sans retard*, 3066), la qual cosa demostra que són semànticament intercanviables.

Com a variants lèxiques, tenim també dos versos amb el verb *targer* ('trigar') i un amb l'adjectiu *tardi* ('triganer', 'tard'). Amb l'estructura *ne V jeskes a N*, trobem diversos exemples (cf. l'entrada *ne voit arester*).

*Boefs iloks s'en va, ne se vout targer
il s'y rend sans tarder (1107)*

*Alom a Monbrant, ne targom plus
Rendons-nous à Monbrant sans plus attendre (3208)*

*E pensunt de ferir, ne sont mie tardis
qui sans perdre de temps s'appliquent à frapper (2311)*

sans deleer:

*Que il le vendent saunz point delaier
qu'ils le leur vendent sans tarder (351)*

*Bradmund tost atint saunz nul delaier
Il rejoint Bradmont aussitôt (631)*

Podríem considerar *sans deleer* 'sense dilació' (recordem que per lematitzar seguim la grafia del diccionari GODEFROY) com una variant sinonímica *de sanz*

demorer (cf. la entrada corresponent a aquesta locució). És força menys freqüent i la trobem únicament amb les variants *saunz point delaier* (351) i *saunz nul delaier* (631).

seir e matin:

Yvori le gueré seyer e matins
Yvori guerroyait Hermin soir et matin (3048)

Par jor e par nuit se sont hasté tant
Ils ont fait route nuit et jour en se hâtant si fort (3190)

Una manera d'intensificar temporalment el sentit del verb és afegir-li, com a complement adverbial, alguna variant formal del significat 'nit i dia'. El DMF lematitza aquesta seqüència com a *matin et soir* ('à tout moment, constamment, toujours'), però també contempla la forma *soirs et mains* (*En deus oisiaus mua leurs corps humains Qui sus la mer volettent soirs et mains*, MACH., *F. am.*, c.1361, 168).

Tot i que no coincideix en cap forma, em inclòs aquí el cas 3190 que presenta una expressió sinònima: *par jor e par nuit* (3190). En canvi, a l'exemple 2867, tenim un altre cas, ja que el significat és oposat ('mai') (lematitzat *soir ne matin* al DMF):

Vener ne deynastes par seyr ne par matin
vous n'avez pas daigné venir le soir ni le matin (2867)

vistement:

Füez de ci, fiz a putein, truaunt, vistement !
Fiche le camp d'ici, coquin, fils de putain, et vite ! (275)

Bonefey les mena a la kave vistement
Bonnefoy les y mena vite (1629)

Tut .I. miler s'adubent vistement
Ils sont bien un millier à s'équiper en hâte (3474)

L'adverbi *vistement* ('ràpidament') es combina de manera natural amb verbs d'acció i, en particular, de moviment. Tot i que el seu significat és prou extensiu com per a permetre combinacions amb predicats molt variats, destaca el fet que s'empra de manera recurrent amb *aller* ('anar-se'n') (*Les enfances de Doon de Mayence: puis s'en va vistement à ung mur adousser*, 652; *Lors s'en vont vistement, n'y ont plus arrestu*, 683) o *monter* ('muntar a cavall') i amb comminacions a abandonar un lloc fetes en estil directe, com ara a l'exemple 275 del *Beuve* o a *La suite du Roman de Merlin* (p. 73: *Ore wuidiés ma court vistement et ales fors*; p. 300: *dame, montés vistement et vous en alés grant oirre*; p. 305: *Montés vistement et en alés deviers la mer pour entrer es nes*; p. 556: *Laissés ester le parler, fait Gaheriet, et montés vistement, ou autrement je vous occiray*).

4.2. Intensius no col·locacionals

En aquest apartat, presentarem els mitjans d'expressió lèxics que són clarament no col·locacionals (*mult, grant...*) i que expressen intensitat al *Beuve*. Tot i que, justament degut a la seva generalitat, no són específics a aquesta cançó, ni es poden resseguir possibles fonts o influències, resulta interessant estudiar-los perquè això ens permetra, de retruc, posar de relleu que el francès antic presenta molta menys varietat en els col·locatius que el francès modern.

Respecte al francès antic, una expressió natural en francès contemporani exigeix, fins i tot en una traducció de tipus juxtalineal on el text original està present i on la traducció respecta la unitat del vers de L1, una presència molt més abundant de col·locatius d'intensitat. Per tant, combinacions de nom i adjectiu o de verb i adverbi de caràcter clarament intensiu, però amb adjectius o adverbis de molt llarg espectre combinatori, tendiran a traduir-se, en francès contemporani, per formes amb una combinatòria més restringida o, fins i tot, per col·locacions estrictes. Resulta interessant constatar com el traductor (al cap i a la fi un lector privilegiat de l'obra) entén el text original i el verteix mitjançant col·locacions, de vegades ben marcades. També és important veure com hi ha hagut necessàriament un procés de creació i sedimentació de col·locacions específiques entre el francès antic i el francès contemporani.

Comencem per l'adverbi *mult*. Trobem diversos casos on *mult V* (el verb pot correspondre a un participi) és traduït per un col·locatiu apropiat a la base del francès contemporani, *amèrement* amb *regretter*, *vivement* amb *irriter* o *remercier* i *sévèrement* amb *blessar*:

*Puis avint cel jur que mult eniré fu
mais vint un jour où il le regretta amèrement* (22)

*Mult en fust corucé Boefs de Hamtone
Et Beuve de Hamptone, vivement irrité* (1199)

*Mes ne lessent, mult l'unt fet blescer
Ils ne la lâchent pourtant pas, et la blessent sévèrement* (1669)

*E la pucele les ad mult mercié
la demoiselle les a vivement remerciés* (2856)

També les seqüències *mult N* i *mult Adj* donen lloc a traduccions amb col·locatius, *violente* amb *douleur*, *forte* (anteposat) amb *colère*, *gravement* amb *malade*:

*Josian out mult dolent le qer
Josiane ressentit au coeur une douleur violente* (1423)

*L'enfant oÿ, mult est irez
Le garçon à ces mots conçut une forte colère* (2535)

"Sire, mult sui malades, ne dorrai longement"

"Sire, je suis très gravement malade, il ne me reste guère à vivre" (3811)

Quan L2 presenta un substantiu en lloc de l'adjectiu de L1, trobem l'ús de verbs suports intensius (cf. 4.1.3.1.) per traduir la seqüència *mult Adj (éclater de amb rire, s'emplir de i remplir de amb joie, saisir de amb inquiétude i couvrir de amb gloire)*:

*Boefs si jetta un mult grant ris
Beuve alors éclata de rire (609)⁷³*

*Quant il out veu le bref, mult out le quer joiaunt
mais après l'avoir vue son coeur s'emplit de joie (905)*

*Kant Josian le veit, mult ot le qer dolent
Josiane, quand elle vit cela, eut le coeur saisi d'inquiétude (1495)*

*E dist a Boun : "Mult estes alosé."
qui lui a dit : "Vous vous couvrez de gloire." (3152)*

*Kant l'entent la dame, mult [fu] joiant
Quand elle l'entendit, la dame fut remplie de joie (3397)*

Destaca també l'ús, a L2, de *plein de N* amb substantius d'estats psíquics⁷⁴:

*[I]ssi dist la pucele, mult out le quer dolent
Ainsi parla la jeune fille, le coeur plein de douleur (989)*

*Li lions venent ver Boun mult irez
Les lions s'avancent pleins de rage vers Beuve (1723)*

*Pus vint l'autre ke mult fu iré
L'autre arrive alors, plein de rage (1734)*

*Mult fu la curt cele jor haitez
La cour était, ce jour-là, pleine d'allégresse (3118)*

De vegades, el traductor opta fins i tot per solucions molt més específiques a les bases lèxiques de L2 (com ara *frappé de* amb *stupeur* i *accablée de* amb *tristesse* pel que fa als verbs suports intensius, o la locució adjectival *sans égale* aplicada a *joie*):

*Quant Boefs le veyt, mult fut esbayz
Beuve, voyant cela, fut frappé de stupeur (1242)*

---

⁷³ Aquest *grant ris* fa pensar òbviament en Guillaume, però cal tenir present que el riure esclatant no és una característica de Beuve.

⁷⁴ Resulta curiós el vers següent, on és L1 la que intensifica amb *plein de*, mentre que L2 tradueix per *grand*: *A Hauttone fu li quens plein de bontez; À Hamptone, il était un comte d'une grande bonté (10)*.

*Mult en fu dolent e desheyté
en fut accablée de tristesse (1540)*

*Sabaoth la veit, si est mult joiez
Soibaut, quand il la voit, éprouve une joie sans égale (2753)*

La traducció cumulativa (un substantiu col·locador i un adjectiu col·locatiu traduïts per un substantiu que inclou un significat intensiu) es troba també en alguns casos (per exemple, *mult lede* traduït per *horrible* o *mult grant* traduït per *colossal*):

*Les pez longes e plaz : mult fu lede sergant
et ses pieds longs et plats : c'était un horrible garçon (1754)*

*Le veleyn estoit mult grant e mult fers
Le rustre était colossal et sauvage (1758)*

*La boche grant : mult fu lede bachelor
et il avait une bouche très grande : c'était un horrible garçon (1762)*

També trobem, com a traducció de la intensitat, la seqüència exclamativa:

*"Ha ! Dieus ! dist il, mult sui enfeblé !
"Ah, mon Dieu ! a-t-il dit, que je suis affaibli ! (1056)*

En francès antic la delimitació entre l'ús de *très* i de *moult* (reemplaçat per *beaucoup*⁷⁵ en francès contemporani) era fluctuant i fins i tot en trobem un ús cumulatiu (que es manté en francès mitjà : DMF: *Mout tres bonne chiere li fit* (MACH., *L. dames*, 1377, 170).

*Li autre li respount : "Mult tres volunters !
L'autre répond : "Bien volontiers ! (1076)*

El francès antic fa servir *grant* per a expressar la intensitat en combinació amb substantius d'acció o d'estat de caràcter negatiu, com ara *damage* ('crim'), *desturber* ('problema'), *encombrer* ('inconvenient'), *duel* ('pena'), mentre que el traductor opta per *grave* i *profond*, que són col·locatius apropiats a aquest tipus de substantius:

*Que a paens fu vendu, ceo fu damage grant
qui fut vendu aux mécréants, ce qui fut un grave méfait (843)*

Quant y fust jour, ly vynt grant desturber

---

⁷⁵ Ja al s. XIII es troba *biau cop* « grande et belle chose », TLFi: JOINVILLE, 221 dans LITTRÉ : *Nos engins getoient aus leurs; et les leurs aus nostres; mès onques n'oy dire que les nostres feissent biau cop. I*, amb valor de substantiu i el significat 'gran quantitat' al 1379, TLFi: J. DE BRIE, *Bon Berger*, éd. Lacroix, 109 dans T.-L., s.v. *coup* : *Et n'est force que les brebis menge[nt] beaucoup au mois de juing*).

Le jour venu, il connut de graves ennuis (1127)

*Ke Sabaoth mey ad fet mult grant encombrer
que Soibaut m'a causé de très graves ennuis (2260)*

*Il fet tiel duel unkes ne vi si grant
jamais je n'ai vu un chagrin si profond que le sien (3830)*

De la mateixa manera, el traductor utilitza formes intensives específiques per a noms predicatius com:

- *vilté*, 'escàndol', al qual associa *honteux* ('vergonyós');
- *eyre*, 'velocitat', al qual associa *vive* ('viva', 'alta');
- *coupe* ('cop'), al qual associa *violent* ('violent');
- *penance*, 'penitència', al qual associa *sévère* ('severa');
- *perte*, 'pèrdua', al qual associa *lourde* ('pesada'), combinació completament fixada per l'ús en francès modern i que s'utilitza sovint per referir-se a un combat que ha produït una gran quantitat de baixes o per referir-se a pèrdues econòmiques.

*Purjuwe ad vostre file, ci ad grant vilté
couche avec votre fille : c'est un honteux scandale (780)*

*Treis mil chevalers vunt après eus grant eyre
trois mille chevaliers vont derrière eux à vive allure (1183)*

*Grant coupe li doune sur l'escu floriz
il donne sur son bouclier orné de fleurs un coup violent (3250)*

*A Rome a l'apostoile prent il penance grant
Le pape, à Rome, lui impose une sévère pénitence (3380)*

*Grant ert la perte s'il soint ajustez
les pertes seront lourdes s'ils doivent s'affronter (3572)*

De vegades, l'adjectiu que utilitza el traductor no correspon ben bé a un col·locatiu perquè tampoc no arriba a ser tant específic respecte a la base nominal. És el cas d'adjectius com *terrible*, *énergique* o *énorme*. Tot i això, el seu ús és força més restringit que *grant*:

*Grant est la bataille e l'estur pesant
Terrible est la bataille, douloureux le combat (2933)*

*Si la medlé fu grant, ne la quidez
vous pouvez être sûrs que la mêlée fut énergique (3034)*

*Grant est la noise ke il ont comencé
Énorme est le vacarme qu'ils se mettent à faire (3131)*

El que hem vist amb *mult* i amb *grant* ho podem constatar igualment amb d'altres formes intensives de caire molt general, com l'adverbi *assez* (precisem que l'ús intensiu d'*assez* 'molt' és més freqüent en francès antic que en francès contemporani, on domina el sentit 'de manera suficient', 'bastant'). Quan *assez* és un quantitatiu, se'l tradueix per formes també de llarg espectre combinatori (*en quantité*, 1564, 2986, 3418; *en abondance*, 2981). En canvi, quan es tracta d'un intensiu, s'acostuma a traduir per una col·locació, que pot ser un intensiu **Magn** o pot ser un confirmatiu **Ver**, p. ex. **Ver**(*savoir*) = *bien*, com a 2945. Amb *manger*, trobem que el traductor utilitza les formes clarament col·locacionals *tout votre saoul* i *à satiété* (abans hem tingut ocasió de comentar altres intensius amb *manger*, versos 833, 1333, 1336 i 2854).

Amb *peine*, el traductor opta per l'adjectiu *dure*, que també constitueix una col·locació. Fins i tot quan es tradueix per una forma de tipus general, com *grand*, se'n fa un ús col·locacional. És el cas de 1950, on *être d'un grand secours* forma una col·locació, com es pot veure per l'anteposició i pel fet que la utilització d'*être d'un* amb *secours* exigeix la presència d'un modificador, que resulta gairebé sempre intensiu: *être d'un grand/immense/précieux/puissant secours*. El fet que totes les ocurrences d'*assez*⁷⁶ intensiu del *Beuve* respectin un mateix patró de traducció mostra bé com el traductor (malgrat no haver-ne potser fet una anàlisi lingüística explícita o conscient) percep perfectament el caràcter de vegades quantitatiu i de vegades intensiu de l'adverbi i aplica estratègies de traducció ben diferenciades.

*Mes jeo vus frai assez peine nekeden
Mais vous subirez néanmoins une peine très dure* (919)

*A manger averez assez saunz plus une fiez
vous aurez à manger tout votre saoul, mais une seule fois, pas plus* (929)

- *Sire, ceo dist ele, vus averés assez [... a manger me donez.]
- Seigneur, lui répond-elle, vous en aurez à satiété [... donnez-moi à manger]*
(1331)

*Ben pöez saver il vus eydrunt assez
croyez-le bien, ils vous seront d'un grand secours* (1950)

*E il lur dist, kar il sest ascez.
et Soibaut leur en donne, car il sait bien ce qu'il en est* (2995)

L'adverbi *bien*, que és el melioratiu per excel·lència, presenta també un ús intensiu en alguns casos. Com a tal, es tradueix de vegades per col·locatius intensius (per exemple, *pleine* anteposat a *confiança* a 159). Ara bé, com que es tracta d'un adverbi que té un espectre combinatori molt general, se sol traduir per d'altres adverbis o locucions verbals o adverbials de caire també general (per exemple, *fort* a 778, *avoir tout d'un N* a 215 o *tout à fait* a 3749). Donat que el sentit de base de *bien* és melioratiu, es combina sovint amb un intensiu de reforç (com ara *très*, per donar *trebien*, per exemple a 1176):

---

⁷⁶ Tenim també una ocurrència d'*asez* amb el sentit de 'bastant': *Ke jeo le ai en bataille asez cher achatez; car je l'ai payée assez cher dans la bataille* (714). No hi ha doncs inconvenient en conservar *assez* ('car ho he pagat prou car a la batalla').

*Mes jeo me afie bien en seint Espirist
Mais je fais pleine confiance au Saint-Esprit (159)*

*Bien resemblez puteine ke deit tener bordele !
Vous avez tout d'une putain, vous pourriez tenir un bordel ! (215)*

*Sire roi, funt il, bien devez estre iré
Sire, ont-ils dit, vous avez lieu d'être fort en colère (778)*

*E ly roi Bradmund trebien se arma
Le roi Bradmont s'arme fort bien (1176)*

*Dient les contes : "S'est bien grantez."
Les comtes lui répondent : "Nous y consentons tout à fait." (3749)*

Resulta força interessant l'exemple següent (915), on *bien* a L1 té l'apariència d'un constatatiu ('realment pesa X'), mentre que L2 opta per una comparació de superioritat que té un clar valor hiperbòlic d'intensitat. El tractarem amb més detall a l'apartat 4.4.2., que dediquem a les hipèrboles amb quantificació explícita.

*Que bien peise quinze quarters de forment
plus pesant que cinq cents boisseaux de blé (915)*

Tut i *Tretut*, en el seu ús adverbial, són igualment intensius no específics, que poden ser traduïts literalment, com en el vers següent:

*Tut dolent sont arere tornez
sont repartis tout tristes en arriere (1270)*

Això no obstant, també els trobem traduïts per un col·locatiu (*entière* anteposat a *convenance* a 1114) o, més sovint, reemplaçats de manera cumulativa, juntament amb l'adjectiu o el participi al que acompanyen, per una col·locació (per exemple, *tretut enlessé* traduït per *à toute allure* 'a tota velocitat' aplicat a *arriver*, o bé per *à bride abattue* 'a regna solta' aplicat a *s'en aller*)⁷⁷:

*Kaunt il fust armé tretut a aon voler
Et une fois armé à son entière convenance (1114)*

*Adonk vynt Graunder tretut enleessé
Arrive alors Grandier à toute allure (1213)*

*Devaunt les autres s'en va tretut enlessé
et à bride abattue s'en va devant les autres (1232)*

També es poden traduir aquestes formes (*tut*, *tretut*) per un verb o una locució verbal de L2 que sigui un intensiu de tipus cumulatiu respecte a l'adjectiu

---

⁷⁷ També trobem *à bride abattue* a la traducció del vers següent: *Ore se va Boves a cop d'esperon: Beuve part à bride abattue (2004)*.

de L1 (*trestut las: épuiser* 'esgotat, exhaust' a 1191 o *tretut derumpu: mettre en morceaux* 'fer miques' a 1165), o fins i tot per un adverbi: *tut meyntenant: aussitôt* 'de seguida' a 3506.

*Pur poy ke il ne le ad tretut derumpu
que c'est tout juste s'il ne l'a pas mis en morceaux* (1165)

*Jeo [sui] trestut las de veyler e de juner
Les veilles et le jeûne m'ont épuisé* (1191)

*Cil si fierent tut meyntenant
Et tous de frapper aussitôt* (3506)

O, simplement, ometre l'intensiu:

*A paleis venent tut desarmé
Il se désarment et viennent au palais* (3153)

Tut apareix també com a intensiu aplicat a l'adverbi *certeynement* en un vers hipomètric, que probablement obeeix a un error de copista:

*E li dira tut certeynement
et lui dira comme chose certaine* (1504)

Pel que fa a la forma *gros*, en sentit intensiu, només en trobem dues ocurrències, totes dues en combinació amb el sentit 'cop'. Una d'elles està traduïda per l'inespecífic *grand* i l'altre pel col·locatiu *violemment* (després de transposició de nom a verb):

*E vist li gros coupes Boun li sené
elle voit les grands coups assenés par Beuve le sage* (2849)

*Gros cops doununt as escuz devant
ils frappent violemment leurs boucliers* (2941)

Finalment, tenim l'adverbi *trop* ('massa'), que en francès antic tot sovint presentava el sentit de 'molt', sense indicar l'excès, p. ex.:

– *Païen, dist Boves, trop alez avantant*
– *Mécréant, répond Beuve, tu te vantes beaucoup* (1794)

Es interessant examinar el vers següent per veure fins a quin punt una ocurrència d'un adverbi que pot semblar anodina pot arribar a tenir el seu pes dins un text. Un cop dins la pila baptismal, l'Escopart troba que l'aigua és molt freda i vol sortir de seguida (el bateig, però, ja s'ha produït i l'Escopart ha rebut el nom cristià de Guy: *Si fu en la funte Guy nomez*, 1967):

*Trop su jeo crestien, lesez moi aler
Me voilà bien assez chrétien, laissez-moi donc sortir !* (1973)

A la versió en anglès mitjà, però, l'Escopart no s'arriba a batejar (Furrow, 2008: 151), perquè diu que és massa gran per entrar a la pila: *Icham to meche to be cristine!* (2596), que podríem traduir per 'sóc massa gran per ésser cristià'. Cabria preguntar-se per què aquest canvi. Potser en podríem trobar la clau en la interpretació de l'intensiu. A *Beuve* 1973 s'aplica al mateix fet de ser cristià ('deixeu-me estar, que prou m'he batejat ja'), mentre que a *Bevis* 2596 s'aplica al tamany de l'Escopart, que, recordem, ha estat una dificultat també a *Beuve* per fer-lo entrar a la pila, però no pas un impediment.

Tant, Taunt també es fa servir en ús no correlatiu com a adverbi intensiu no col·locacional:

*De le paumer departe ke il dut taunt amer
il laisse là le pèlerin qui méritait de lui tant d'affection* (864)

*De mi sire Sabaath ke me est tant cher
messire Soibaut qui m'est si cher* (2614)

La utilització que se'n fa al vers 982 és semblant, però no idèntica, ja que la prosòdia juga aquí el paper de correlat de *taunt*:

*Ha, sire Boefs, taunt vus soleie amer !
Ah, seigneur Beuve ! moi qui vous aimais tant !* (982)

4.3. Augmentatius

La intensitat s'aplica necessàriament a una base predicativa, a un fet. Les entitats presenten una categoria semàntica gramatical similar que és la mesurativitat. Amb aquesta categoria semàntica s'indica el tamany d'alguna de les dimensions de l'entitat sobre la qual s'aplica, ja sigui per indicar-ne una talla superior (augmentatiu) o inferior (diminutiu) a la normal. En aquest apartat tractarem l'augmentativitat. Tot i que no es tracta ja d'intensitat, és una categoria gramatical que li és molt propera i que sovint utilitza els mateixos mitjans d'expressió. Per això, com farem també amb certs quantitius (cf. apartat 4.4.), ens ha semblat adient incloure-la dins aquest treball.

Els predicats de tipus augmentatiu, siguin col·locacionals o no, poden referir-se a diverses dimensions de l'entitat o només a una dimensió en concret. Entre els primers tenim casos com:

*Boefs est ja passé la graunt mer
Beuve a déjà passé la mer immense* (977)

*E le vilen estoit grant et metailez
Le rustre était colossal et difforme* (1763)

*Passe la terre par ample païs
traverse de vastes contrées* (2746)

*Mesagers manderum par ample païs !
Nous allons envoyer des messagers à travers de vastes pays !* (3051)

*Que quergent la dame par ample regnez
pour rechercher la dame à travers de vastes contrées (2727)*

*Querant lur seynur par ample regnez
alors qu'ils cherchaient Beuve à travers de vastes contrées (2967)*

*Passent lé tere e lé ample regné
Ils traversèrent bien des terres et de vastes contrées (3539)*

*E venent li barons par ample contrez
Arrivent alors de barons qui viennent de lointains pays (2786)*

Mer es qualifica de gran i al vilein (que és l'Escopart) se'l qualifica també de grant (a més de 'deforme'). De la mateixa manera, unes cadenes es poden qualificar, simplement, de grans (O trey grant cheinis ad son chival fermé: et de trois grosses chaînes attache son cheval, 2541).

Notem que a l'exemple següent:

*Ben sai lé veys e lé chimins grans
Je connais bien les routes comme les grands chemins (2670)*

no tenim el mateix cas, ja que *chimin gran* és aquí una locució nominal feble que significa 'via principal'. No seria correcte traduir per *chemin grand*, però sí que ho és traduir per *grand chemin*.

A certs locatius, com *païs, regnez, contrez* se'ls qualifica d'*ample*. Tan *ample* com *grant* són adjectius no col·locacionals que admeten una gran varietat de combinacions. De tota manera, combinacions con *grant mer* o *ample país* no són tan comuns com podria pensar-se, trobem la primera al *Roman de Brut: Mainte grant mer out trespassee* (p. 6) i *ample país* només a un text ja de francès mitjà (DMF: *Seigneurs, bien vray est que Le Roux du Pin vostre frere fut envoyé, luy vingtiesme de chevaliers dont je fus l'un, pour garder les entrees de la forest par devers l'ample pays que nul n'y entrast ne yssist*, Percef. I, T., c.1450 [c.1340], 210). Es troben, però, nombroses ocurrencies d'*ample* amb altres locatius ja en antic francès, p. ex. amb *terre* (*ja sont espars par me terre ample*, Jehan Bodel - *Le jeu de saint Nicolas*).

Ample és, per altre banda, un adjectiu que entra en combinacions col·locacionals intensives, amb predicats com BFM2016: *ample poissance* (ChronSMichelBo, v. 30), *ample fiance* (SBernCant, p. 18), *ample grasce* (SBernCant, p. 17), *ample argumentation* (JAntRec, p. HERII30-1), *ample mention* (monstre, p. 76), etc.

És interessant constatar que es va desenvolupar la locució adverbial *par ample* amb el significat, justament, de 'per tota la regió', cf. DMF s.v. **ample**: *Or chevauche Tristan par ample la contree, Droitement vers Nanteul, celle cité fermee. Ne sçay que vous en feust la chançon devisee* (Tristan Nant. S., c.1350, 358). *Et les coureurs aloient par ample le payés, Il ardent les maisons et les hamiaux de pris* (Huon Bordeaux B., c.1400-1450, 170).

Altres combinacions com *palais plener*, que apareix també a la versió franco-italiana de la *Bataille d'Aliscans* (*Grant fu la joie sus el palais plener*, 3238), a *Simon*

de Pouille (*Li conte les esgardent del grant palais plener*, 1295) o a Girart de Vienne (*Por adober el grant palais plener*) resulten més específiques.

*Ke vos herbejastes en ceo paleis plener
que vous avez reçu dans ce vaste palais (2664)*

Plener té també sentit intensiu (cf. *plener* a l'apartat 4.1.1.1.). Precisem que, malgrat que seqüències freqüents, com *cour plenièr* o *bataille plenièr*, no són pròpiament augmentatives (la primera és una col·locació no estàndard, el tipus de cort que es convocava en ocasions solemnes⁷⁸; la segona, on *bataille* té el sentit de 'cos d'exèrcit', 'batalló' és més aviat quantitativa). Al *Beuve* tenim, amb sentit quantitatiu clar, *oste* ('exèrcit') *plener* (*Grantment eurent de gent, le oste estoit plener: Ils avaient beaucoup d'hommes, l'armée était puissante*, 2283). L'adjectiu *plenièr* té sentit augmentatiu amb diversos locatius, com ara *palais*, *chastel* o *cité*. En trobem nombrosos exemples fins al francès mitjà: DMF: *Vous veniez avoecq moy sus ou palais plainnier, Et après le disner, je vous dy sans cuidier, Manderay mon conseil pour che fait anonchier.* (Flor. Rome W., c.1330-1400, 143). *De Moncorentin tint le bon chastel planier* (Flor. Octav. L., t.1, c.1356, 81). ...*la cité noble et plainiere* (CHR. PIZ., M.F., III, 1400-1403, 137). Destaquem, perquè és una combinació molt menys usual, la *forest plenièr*: *De l'une part ert la riviere, De l'autre la forest plenièr. Wace Le Roman de Brut*, p. 536.

És important tenir en compte també els valors cumulatius. Certs substantius són, per si mateixos, augmentatius d'altres substantius en el pla paradigmàtic. En francès antic és el cas de *mastin*, que, a més, pot ser un fals amic. Considerem el següent exemple:

*Une ruge mastin s'et torné fuant.
aussitôt s'en échappe un gros chien roux (3667)*

La traducció *gros chien* ('gos gran') podria semblar, a primera vista, aproximada, ja que un 'mastí' és certament un gos gran, però no tots els gossos grans són mastins. Cal saber, no obstant, que en francès antic *mastin*, *mâtin* es feia servir per designar qualsevol gos guardià gran, encara que no pertanyés al grup de races que avui en dia anomenem *mastins*.

La mesurativitat pot referir-se igualment a una sola dimensió de l'entitat, com ara la longitud (*long*). Es pot reforçar amb adjectius més específics (*enforcez* 'forts' per a 'braços') o, fins i tot amb descripcions extenses (ungles amb les que l'Escopart podria enderrocar qualsevol mur de la cristiandat):

*La launce porta dreit o un long gonfainoun
et portait droit sa lance à la longue bannière (573)*

*Le brace our longes e enforcez
Il avait deux longs bras puissants (1764)*

*Les ungles si longes, ben le sachez /
Ke il n'ad mure en cristientez /*

---

⁷⁸ També trobem, però, contextos on encara no s'ha lexicalitzat: *la cort estoit grant et plenièr*, *Roman de Renart*, branche 7, p. 18).

*Ke, [si] il fust entur un jur, pur veritez /
Ke le mur [ne] ust tost acravantez (1765-1768)*

També el pes correspon a una dimensió física. La simple adjonció de l'adjectiu *pesant* de 1746 es completa a 1747 amb una hipèrbole (cf. apartat 4.4.2.). S'utilitza amb noms d'artefactes:

*E al col li ferment un pesaunt carcaunt
et lui fixent au cou un lourd carcan (914)*

*En sa main tint un mace pesant
Il tenait à la main une lourde massue (1746)*

*En sa main tint un mace pesant /
Que .X. homes a peine ne portassent
Il tenait à la main une lourde massue /
que dix hommes auraient à peine pu porter (1746-1747)*

Tenim també algun exemple amb alçada (*haut*):

*A sa haut tur va la dame monter
Puis elle monte sur sa plus haute tour (2372)*

Finalment, cal assenyalar que un conjunt de béns es pot qualificar de 'gran' o de 'ric', la qual cosa suposa un augmentatiu sobre el paràmetre 'valor':

*E jeo vus ai rendu vus riche heritez
et je vous ai rendu votre riche héritage (2445)*

*Grant est l'eschec ke Boves od conquesté
Très gros est le butin dont il s'est emparé (3150)*

En general, com podem veure, la mesurativitat pràcticament no introdueix valors col·locacionals, ja que les combinacions (que són sempre de nom més adjectiu, ja que a diferència dels fets, les entitats presenten bàsicament una expressió nominal) no arriben a ser prou específiques. Ara bé, la mesurativitat té un efecte comunicativament molt potent. Com no recordar el cèlebre quiasme *Halt sunt li pui et li val tenebrus* (814), *Halt sunt li pui e tenebrus e grant* (1830), *Halt sunt li pui e mult halt les arbres* (2271) amb els augmentatis *halt* i *grant* aplicats a *pui*.

Recordem, abans d'acabar aquest apartat, que la mesurativitat no sols comprèn els augmentatius, sinó també els diminutius (cf. 4.5.).

4.4. Quantificadors

En aquest apartat estudiarem la quantificació no numèrica (4.4.1.), bàsicament l'expressió de la gran quantitat i la quantificació numèrica (4.4.2.) quan

presenta un mecanisme d'hipèrbole que la converteix, de fet, en una manera d'expressar gran quantitat.

4.4.1. Quantificació numèrica

Tot un seguit d'expressions adverbials són de tipus quantitatiu. Cal distingir entre quantificació no numèrica (amb els valors 'singular', 'plural', i eventualment 'dual' i 'paucal') i quantificació numèrica (cf. 4.4.2.).

No es tracta *stricto sensu* d'expressió de la intensitat, però pensem que és convenient parlar també de la quantificació en el marc d'aquest treball, ja que es tracta d'una categoria gramatical estretament vinculada a la intensitat. El raonament de base és senzill i es basa en la paràfrasi: 'tenir molts diners' es pot parafrasejar de manera acceptable, en molts contextos, per 'ésser molt ric'. O, si es prefereix, amb mitjans col·locacionals: *tenir (una pila, un munt) de diners : ser ric com Cresus*. A més, la quantificació no numèrica, en el seu significat de 'plural', es pot intensificar per expressar una pluralitat molt elevada amb quantificadors forts i quantificadors universals.

És important destacar que la veritable diferència entre la intensitat i la quantificació és de tipus semàntic, no merament gramatical, ni de mitjans d'expressió. La intensitat s'aplica a fets, mentre que la quantificació que tractem en aquest apartat s'aplica a entitats. Podem tenir gramaticalment un quantificador aplicat a un nom de fet, però continua tractant-se de l'expressió de la intensitat. El vers 1984 i la seva traducció il·lustren bé això:

*Ele vint a Boun : "Mult estes a blamer
et vient auprès de Beuve : "Vous méritez bien des reproches (1984)*

A L1, tenim un adverbi intensiu no col·locacional *mult*. Es tracta d'una combinació verb adverbi amb sentit intensiu, de fet, és la fórmula més bàsica de la intensitat. A la traducció, formalment, tenim un quantificador (*bien de*) aplicat a un substantiu *reproche*. Però el sentit continua sent clarament intensiu, no quantitatiu, ja que *reproche* és un nom de fet, no d'entitat. La paràfrasi entre una estructura Verb + Adverbi i una estructura Determinant adverbial + Nom predicatiu és corrent.

No s'ha de confondre tampoc la quantificació d'entitats amb l'aspecte multiplicatiu. L'aspecte multiplicatiu s'aplica a fets. Tampoc no es confon amb la intensitat, ja que es refereix a la repetició d'una acció (no a la seva intensitat), *assidus à frapper* vol dir que donen molts cops:

*A l'estor viennent, si pensunt de fraper
Ils reviennent dans la mêlée, assidus à frapper (2339)*

A 2339, la traducció al francès modern es refereix al nombre de cops donats (han colpejat moltes vegades). És una traducció amb un cert caràcter interpretatiu respecte a L1, però molt acceptable. *Pensez de* més un verb de cop s'utilitza com a arenga, pràcticament com a ordre adreçada als homes que estan a punt d'entrar en combat. (*Enfances Renier : Frans chevaliers, pensez de bien fraper, 869; Seigneurs, dist il, pensez de bien ferir!, 3610*).

Si la repetició es dona només una vegada, no parlem de ‘multiplicatiu’, sinó de ‘iteratiu’. Un exemple d’iteratiu aplicat a un verb support el trobem a la traducció de 130:

*Ben purrai, ceo quid, ma saunté aver
je crois que je pourrais recouvrer la santé (130)*

La versió en L1 no presenta un iteratiu explícit, però és evident pel context que es tracta de ‘recuperar’ la salut. És el que deixa palès la traducció.

Cal observar també que hi ha adjectius que impliquen quantitat indirectament, p. ex. *la ost banie* implica que el senyor ha cridat a armes a tots els qui estan sota el seu servei mitjançant un ban (una proclamació pública). Però, a més, el *ban* és també el territori sobre el qual un determinant senyor té jurisdicció (d’aquí *bannir* ‘expulsar’, *banlieu* o *banal*). En francès modern, encara es fa servir l’expressió *convoquer le ban et l’arrière-ban*, amb el sentit de ‘demanar ajut o col·laboració a tothom que es pugui’. A 2296, el traductor justament opta per la quantificació universal en comptes de procedir a una traducció de caire més explicatiu, que probablement li hagués exigint més espai o hagués suposat una versió més obscura pel lector actual.

*Encontre Sabaoth vint o sa hoste banie
il s’avance contre Soibaut avec tous ses vassaux (2296)*

Donarem ara un seguit de contextos del *Beuve* que presenten quantificació d’entitats corresponent a la significació gramatical ‘plural’ amb afegitó d’intensitat sobre la pluralitat (‘molts’):

*En cele prisoun out vermine a plentez
Il y avait dans la prison quantité de vermines (945)*

*Vostre pere me ad fet meynt jur enprisoner
votre père m’a fait garder de longs jours en prison (1473)*

*Al roi largement frai doner
j’en ferai apporter au roi en quantité (1551)*

*Al roi e a les suns assez dona
puis il en donne en quantité au roi et à ses gens (1564)*

*Jeo averai richez tut a voler
j’aurais tous les trésors que je voudrais (1576)*

*Mester averai de grant ben gayner
J’ai besoin de gagner quantité de richesses (2017)*

*Grant masses de tresur li unt mustré
lui offrant des trésors en grandes quantités (2382)*

De ment angusse me ad le chival getez

ce cheval m'a tiré de multiples dangers (2488)

*Jeo vus durrai viande assez
je m'en vais vous donner des vivres en quantité* (2986)

*Assés lur doune d'or esmerez
et de l'or pur en quantité* (3041)

*E kant il vist le barnage si grant
Quand il vit des barons en si grand nombre* (3181)

*E Terri l'amene .I. grant mace de gent
Celui-ci amena des guerriers en grand nombre* (3187)

*Assez vus dorrai chateus e richetez
je vous donnerai des châteaux et des richesses en quantité* (3418)

*Vus avez grant barnage en la cité
Vous avez beaucoup de guerriers dans la cité* (3570)

*Mult fu la joie e le barnage grant
La liesse était extrême, les barons très nombreux* (3712)

*Sabaoth li veil e ment chevaler vailant
avec le vieux Soibaut et quantité de vaillants chevaliers* (3726)

Com a mitjans d'expressió col·locacionals de la quantificació, tenim *largement* aplicat a *doner* (1551). Tot i que *largement* no presenta una gran intensió semàntica, la seva associació amb *doner* amb el sentit de 'donar riqueses' és molt estable. Fixem-nos que *doner*, tot i ser un verb de caràcter molt general, té aquí un sentit especialitzat dins l'àmbit feudal. El senyor dona (reparteix béns, en general obtinguts de l'enemic) com a mitjà de consolidar la relació amb els seus vassalls o amb aquells que serveixen a les seves ordres. Donar generosament és una de les virtuts del senyor, però també un mitjà de control, una manera d'assegurar-se la fidelitat de les tropes.

Com a mitjans no col·locacionals d'expressió de la quantitat, tenim: *grant* (2017, 3181, 3712), *assez* (lat. *ad satis*), que té en francès antic més aviat el significat de 'molt' que el significat de 'suficientment', 'bastant' que presenta tot sovint en francès contemporani (1564, 2986, 3041, 3418), *maint* ('en gran quantitat', d'origen germànic, pensem a l'anglès *many*) (1473, 2488 i 3726). També tenim *a plentez* aplicat a *vermine* (945) (cf. *Le Roman d'Eneas: Celles rendronz tout a lor chois, car a plenté avons du bois*, p. 416); *tut a voler* aplicat a *richez* (1576) i *masse* aplicat a *tresur* i a *gent* (2382, 3187) (cf. *Cligès: Et contre lui an ra grant masse*, 1213; *Érec et Énide: Avuec aus grant masse venuz*, 1093).

Mencionem també les formes *kanke*, *kaun* (GODEFROY: *quant*, AND: *quanque*), *tut*, que funcionen com a quantificadors universals:

*Jeo en frai certes kanke ly vent a greez
sans mentir, je ferai tout de qui lui plaira* (68)

*E tu fras pur moi kaun ke jeo voil comaunder
et pour moi tu feras tout ce que je t'ordonnerai (645)*

*Il put saver kanke voleit demander
on pouvait en apprendre tout ce qu'on desirait (1595)*

*Le roi ad jurré tut ke li ad quis
Il a juré tout ce que Beuve demandait (3282)*

4.4.2. Quantificació numèrica de tipus hiperbòlic

Com a quantificació numèrica, tractarem només aquells casos en què la quantificació tingui un valor hiperbòlic, ja que la quantificació numèrica *stricto sensu* no presenta un gran interès des del punt de vista dels mitjans d'expressió literaris, encara que pugui resultar important des d'altres punts de vista (històric, antropològic, etc.).

Moltes de les expressions que hem vist fins ara es poden interpretar com hiperbòliques. François Suard considera que el llenguatge èpic presenta, com una de les seves característiques destacades, el fet de posar-se al servei de la hipèrbole (Suard, 1993: 38) mitjançant una estilització del discurs que redueix al mínim els elements presents a les diferents escenes, per tal de donar el màxim de rellevància possible al tret central de cada escena.

D'altra banda, la hipèrbole és un dels mecanismes a partir dels quals es creen moltes col·locacions intensives, com ara certs verbs suports intensius (p. ex. *morir-se de por*, cf. 4.1.3.1.). En aquest apartat, però, tractem només els casos d'hipèrbole que es basen en una quantificació numèrica explícita que resulta molt poc probable o senzillament impossible i que exigeix, doncs, una segona lectura (en català modern tenim, per exemple: *t'ho he dit mil vegades*). Aquestes exageracions quantificades presenten diferents tipus de lexicalització.

A l'apartat 4.2. ja n'hem trobat un cas:

*Que bien peise quinze quarters de forment
plus pesant que cinq cents boisseaux de blé (915)*

El traductor dedica una nota al vers 915, on diu que fa servir la unitat *boisseau* acompanyada d'una xifra alta per suggerir "l'énormité du poids" (Martin, 2014: 403), tot i que *boisseau* no equival a *quarter*, una mesura de capacitat que val un quart de *muid*, mesura que, al seu torn, podia variar significativament segons la zona i la mercaderia. És significatiu (J.-P. Martin no ho fa notar de manera explícita però sens dubte ho té en compte alhora de triar la traducció) que la forma *boisseaux* formi part d'un adverbial intensiu (TLFi: *des diamants de famille à boisseaux*). Ara bé, 'cinc cents' és, en anglonormand (però no en francès modern), una quantitat sovint associada a una interpretació hiperbòlica (cf. més a baix els exemples 1982, 2427 i 3515). El traductor introdueix, doncs, un arcaisme difícilment detectable per un lector contemporani; probablement, hagués estat més reeixit parlar de *mil boisseaux de blé*. De tota manera s'està parlant del pes d'un cep de fusta (també anomenat *carcan*, una mena de canaula) amb què

Bradmond fa immobilitzar parcialment Beuve per portar-lo cap a la presó i que de cap manera no podia pesar realment les quantitats suggerides. Fent un càlcul, encara que sigui molt aproximat, tindríem entre 35 i 36 litres de capacitat per a cada *boisseau*. El volum corresponent a un litre de blat pot pesar uns 400 grams. Cinc-cents *boisseaux* de blat suposarien, doncs, un pes al voltant de set tones. Un cep com el que es posa a Beuve (que no és l'instrument de tortura fixe a terra, sinó un instrument destinat a immobilitzar-li els braços fixant-los a una taula de fusta que també bloqueja el cap) no podia pesar més que alguns kilograms. Es faci com es faci el càlcul, es tracta d'una clara hipèrbole. No hi ha inconvenient, doncs, ans el contrari, en fer servir 'mil' a la traducció per suggerir una quantitat desmesurada, ja que al emprar 'cinc-cents' es podria justament portar a pensar al lector que s'està parlant d'un pes que pretén certa versemblança.

Una altra indicació de longitud hiperbòlica seria:

Demy lue out le ewe de lee
L'eau était large bien d'une demi-lieue (1237)

La llegua a la que es refereix el text és, sens dubte, l'anomenada llegua francesa, de quatre kilòmetres. Beuve arriba doncs a un riu que tindria dos kilòmetres d'amplada, cosa més que considerable si tenim en compte que no sembla tractar-se d'un curs d'aigua conegut i que Beuve es troba, en aquell moment, no gaire lluny de Damasc.

El bisbe Morant, a la cerimònia de bateig del rei de Monbrant i del seu poble, els adreça una sèrie de sermons durant... quatre mesos! És interessant que Stimming, a la seva edició, inverteix els versos 3680 i 3681 i precisa (Stimming, 1899: 169) que aquest és el bon ordre (el que segueixen la versió W i N, que són la gal·lesa i la noruega, respectivament). Veiem la diferència (numerem cada vers perquè es pugui apreciar millor el canvi d'ordre):

A Stimming (1899: 123) podem llegir:

mult est merveyle la grant baptesment; (3679)
*bien dure quatre moys ke ne fist fenaut.*⁷⁹ (3680)
Bien les sermonne l'eveske Morant, (3681)
tant les sermone ke tuz sont plorant (3682)

Mentre que a l'edició de J.-P. Martin (2014: 374) tenim:

Mult est merveyle la grant baptesment. (3679)
Bien les sermonne l'eveske Morant, (3680)
Bien dure .III. mois ke ne fist fenant (3681)
Tant les sermone ke tuz sont plorant (3682)

El fet que tant 3680 com 3681 comencin per *bien* podria provocar fàcilment un homoioteleuton (o salt d'igual a igual), però, de fet, no hi ha supressió de vers, sinó inversió de l'ordre. Resulta molt més plausible que batejar a tota una població requereixi un temps de quatre mesos que no pas imaginar un bisbe adreçant sermons durant quatre mesos a una població batejada. Especialment si tenim en

---

⁷⁹ *fenaut* (sic.). Sens dubte una errata per *fenant*, ja que a la seva pròpia nota sobre aquest vers Stimming (1899: 169) es refereix a *fenant* com a gerundi i no menciona en absolut la grafia *fenaut*.

compte que, dins l'univers del *Beuve*, el sol fet de convertir-se a la religió cristiana sembla suprimir qualsevol altra diferència entre dos móns que, ben mirat, es presenten com a molt similars. Quan Josiane es converteix, la compatibilitat entre ella i Beuve és total, i en cap moment no es menciona cap diferència de tipus racial o cultural (cf. 2.4.). Ja hem vist que, a part d'adorar Mahomet (tret inexacte que, per altra banda, mostra l'antropocentrisme del poeta), els musulmans segueixen en tot els costums i usos de la societat cristiana. Tampoc el fet de ser cristià sembla cap barrera cultural per a Beuve que, al cap i a la fi, no té cap problema per fer carrera al món musulmà⁸⁰. I, deixant de banda, els personatges de tipus gegantí (Escopart), els patrons de bellesa física també semblen coincidir. Per tant, no sembla que després del bateig calgui una iniciació especial al món cristià en forma de sermó de quatre mesos. Malgrat tot, Martin defensa l'ordre del manuscrit anglonormand B, perquè allò que realment el preocupa és la inserció de la oració consecutiva del vers 3682 i sembla passar per alt que l'ordre adoptat suposa que els sermons es prolonguessin quatre mesos.

L'Escopart, amb la seva maça, aixafa els enemics de deu en deu:

*Par .X. e par .X. les [va] cravanter
et dix par dix il écrase les ennemis (2342)*

Certes hipèrboles varien, a més, segons les versions del *Beuve*. L'Escopart anglonormand mesura nou peus d'alt (gairebé tres metres), mentre que l'Escopart de la versió continental III en fa quinze (gairebé cinc metres). Deixant de banda les importants diferències que podien existir entre unitats de mesura com el peu, sembla que el veritable objecte de la hipèrbole és marcar que l'Escopart era 'molt' alt, sense que la precisió de l'alçada tingui una gran importància, especialment si tenim en compte que, com en la majoria de casos de gegantisme literari, les proporcions varien segons les necessitats narratives. La hipèrbole queda reforçada, a més, pel fet que es digui que l'Escopart era un nan al seu país, víctima d'un veritable *bullying* (*Kant fu en mun país l'em me alerent gabant / E neym me apelerent petiz e granz*, 1785-1786).

A la coronació de Guy assisteixen dotze abats, nombre potser no necessàriament hiperbòlic, però sí de forta càrrega simbòlica. El nombre de bisbes, en canvi, no es precisa. Aprofitem per assenyalar que l'edició de J.-P. Martin (Martin, 2014) conté una errata en la traducció d'aquest vers (*ansi per ainsi*).

*La furent eveskes e .XII. abbez,
Il y avait là des évêques ansi que douze abbés (3338)*

Tenim altres casos amb el nombre 'quinze', 'vint' i 'trenta':

*De joie saili en haut .XV. pez mesurez
de joie il fit un saut à quinze pieds de haut (1092)*

*Treis amirals e .XV. rois unt pris
ils ont capturé trois émirs et quinze rois (3623)*

---

⁸⁰ Sobre la permeabilitat dels móns cristià i musulmà en referència al *Bevis de Hampton* (la versió en anglès mitjà), cf. (Bly-Calkin, 2008). Les observacions que es fan a l'article de Bly-Calkin es poden aplicar perfectament al *Beuve* anglonormand.

*.XV. amirals e .XV. rois ad mandé,
il a fait appeler quinze rois et autant d'émirs (3553)*

*Fert sey en le ewe trente pez mesurez
et se jette dans l'eau d'un bond de trente pieds (1257)*

*.XX. homes il furent pur li sus lever
Ils s'y prirent à vingt pour le porter (1960)*

*A trente teises de parfound, ceo sachez vereiment
à cent quatre-vingts pieds sous terre, sachez-le bien (921)*

*Trent teises de parfund, ben le sachez
à cent quatre-vingts pieds sous terre, sachez-le bien (931)*

Notem que les traduccions de 921 i 931 són idèntiques, encara que l'original difereixi lleugerament per presentar dos valors diferents del confirmador **Ver**(savoir) = *bien, vereiment*.

Curiosament, els tres emirs del vers 3623 es converteixen en quatre al vers 3672 (*Djënt les rois e li .III. amirant: Les rois et les quatre émirs disent*), tot i que es tracta del mateix grup de presoners. No sembla doncs que l'exactitud de les xifres sigui particularment important per al desenvolupament de la narració.

Tot i que les unitats de mesura medievals poden estar subjectes a variacions importants, tenint en compte que el peu anglo-normand equivalia a uns 30 centímetres, el vers 1092 suposa un salt vertical sense impuls previ de quatre metres i mig, certament hiperbòlic. Al vers 1257, es tracta d'un salt de longitud (fet a cavall) i suposa cobrir nou metres, gairebé quatre vegades la longitud d'un cavall adult. El vers 921, calculant que la *teise* equival a un sis peus, implica que Beuve estaria tancat a una cel·la situada a uns 1.620 metres de fondària. És, aproximadament, el mateix càlcul que fa el traductor, que proposa *cent quatre-vingts pieds sous terre*. Ara bé, justament no es tracta de calcular la distància equivalent, sinó d'apreciar fins a quin punt la hipèrbole està o no estereotipada respecte a l'estat de llengua del moment. Quan més estereotipada resulti la expressió de la hipèrbole, més convenient serà traduir-la per una hipèrbole també estereotipada en L2, altrament estarem suggerint al lector que la distància es considera plausible. Dins l'univers de ficció, no hi ha cap inconvenient major a acceptar que tenim un heroi capaç de saltar quatre metres i mig o que un malvat rei pagà disposava de masmorres situades a més d'un kilòmetre i mig de fondària; la qüestió radica en saber si l'autor del text original volia transmetre aquestes idees precises o simplement volia suggerir que el salt va ser molt gran i que la tàvega es trobava a una gran fondària.

Al vers 1960, vint homes intenten posar l'Escopart a la pila baptismal, però ni tan sols entre vint ho aconsegueixen, ja que és massa pesat.

La xifra 'cent' es presta a un ús hiperbòlic, al *Beuve* en trobem quatre casos, el primer quan Beuve afirma que no seria a la presó si hagués tingut la seva espasa, ja que s'hauria vist amb cor de fer front a cent sarraïns a la vegada. A d'altres obres, trobem diverses vegades la imatge del cavaller que s'enfronta a cent enemics: *Cent chevaliers toz fervestus / Ne prisa mie deus festus* (Gautier de Coinci, *Miracles de*

Notre-Dame, t.4 p. 19); *Cent chevaliers m'i ont mis a destrucion* (Adenet Le Roi, *Buevon de Conmarchis*, p. 46); també, és clar, a la literatura espanyola (*el Cavallero de la Espera era el que los matava a todos, que más de cien caballeros avía llagado, delante de los suyos*, Feliciano de Silva, *Lisuarte de Grecia*, párrafo 16). I, tot i tractar-se ja del segle XIX i d'un registre completament diferent, és inevitable pensar amb el Cyrano de Rostand enfrontant-se victoriosament a cent espases per permetre al seu amic Lignière d'arribar a casa seva una nit: *Cent hommes, m'as-tu dis ? Tu coucheras chez toi !*):

*E cent Sarazins me usent defié,
cent Sarrasins auraient pu me défier* (1059)

El segon cas el trobem al vers següent:

*E jeo vus durrai .C. chevalers menbrez
Moi, je vous donnerai cent chevaliers robustes* (1949)

Albert Stimming corregeix .C. per .VC. en aquest vers, basant-se en les versions gal·lesa i noruega. Ara bé, donat que a la versió en anglès mitjà es llegeix *An hondred men ich yeve thee wighte* (2923), no sembla que es pugui decidir quina de les dues lliçons és millor.

El tercer cas d'ús hiperbòlic de 'cent', es refereix als petons que Beuve fa als sesu fills quan els retroba:

*Plus de .C. fiez les ad il baisez
Ils les embrasse plus de cent fois* (3020)

Segons (Martin, 2017: 268), el vers 3289 forma part del motiu de oferiment de regals o *offres de présent*. Es tracta, però, d'un rescat, no d'un regal. Tenim tot un seguit de versos amb xifres referides al nombre de béns que es pagaran i que es poden interpretar fàcilment com a hiperbòliques (tenen com a objecte mostrar el poder i la riquesa del rei Yvori, que es manifesten per l'enormitat del rescat que està disposat a pagar). És important destacar que *urces* (no llegible al ms D, l'únic text en anglonormand que conté aquest vers) és una hipòtesi de Stimming a partir de la versió en galès del *Beuve*. L'escriu *urs*, com a la *Chanson de Roland*, però Martin normalitza per *urces* (Martin, 2014: 437), que també apareix al v. 1494. Les version anglesa i noruega no inclouen aquest vers.

*.C. leüns e .C. [urces] chaenez,
cent lions et cent ours enchainés* (3289)

No ja cent, sinó centenars d'enemics poden perseguir al coadjuvant de l'heroi:

*Sabaoth enchacent Arabi par cent
Des centaines d'Arabes courent après Soibaut* (3485)

J.-P. Martin fa notar que, en aquest vers, podria haver-hi un error de transcripció i potser caldria llegir *Persant* en comptes de *par cent* (Martin, 2014: 439). Podria ser, perquè trobem *Arabi et Persant* a *La Chanson d'Antioche* (*En sa*

compaigne furent Arabi et Persant; Plus de quarante mil Arabis et Persant). No obstant, no trobem cap ocurrència de *Persant* al *Beuve*, mentre que sí tenim una altra ocurrència de *par cent*: *Durement li chacent par mil e par cent / et ils le chassent furieusement par centaines et par milliers* (3479).

Amb 'tres-cents' tenim un sol cas:

Moun seignur ne le freit pur treis cent citez
Mon seigneur pour trois cents cités n'agirait pas ainsi (861)

Aquest cas es una hipèrbole clara que, a més, s'insereix en una estructura *ne le freit pur...* on adquireix el sentit 'per res'. *Treis cent* és una xifra recurrent a la *Chanson de Guillaume*, on no té una interpretació necessàriament hiperbòlica (*Jo vinc en la terre od treis cent de mes homes*, 639; *Sur li corent treis cent a espees*, 2076; *A treis cent Franceis par desure lur testes*, 3471). A la primera ocurrència, no ho sembla, ja que el fet que Girard arribi amb tres-cents homes a la batalla de Saragossa no és en absolut exagerat. En canvi, la segona ocurrència sí és hiperbòlica, ja que no resulta versemblant que tres-cents enemics es precipitin a la vegada sobre un adversari que acaba de caure del cavall (en aquest cas, Guiot, el petit Guy). La tercera ocurrència també presenta un caràcter hiperbòlic, ja que tenim al gegant Rainouart llençant el seu tronc per sobre el cap de tres-cents francesos, a quatorze *arpens* de distància (és a dir, entre 20 i 98 km de distància segons considerem el màxim o el mínim a que pot correspondre aquesta unitat). També trobem la xifra tres-cents a l'*Ipomédon* (*Treis cent chevalers de grant pris*, p. 218).

Amb 'cinc-cents'⁸¹ (xifra de nou hiperbòlica tenint en compte els contextos) tenim:

L'eveske li doune .V.C. chevalers
Alors l'évêque lui donne cinq cents chevaliers (1982)

A desarmer courent .V. cent
Cinq cents personnes courent désarmer les vainqueurs (3515)

Ja ens hem referit abans a cinc-cents a propòsit del vers 915. És important destacar que cinc-cents és una xifra recurrent en francès antic per expressar un gran nombre. A Chrétien de Troyes, per exemple, hi trobem diversos casos: *lors ot il conpaignie viaxde .v.c. chevaliers noviax* (*Perceval*, 8914); *Et la reïne autresimant adeu, qui de mal le desfande, plus de .vc. foiz le comande* (*Erec*, 274); *.v.c. tables i ot et plus* (*Erec*, 6859); *Li randissent .v.c. merciz* (*Charrette*, 947). Per tant, potser seria millor traduir per *mille*, com el propi J.-P. Martin fa a 2427 i 2808, ja que *cinq cents* no és, en francès contemporani, una xifra que suggereixi la gran quantitat:

E Boves li rent V.C. mercis e grez
Et Beuve lui en rend mille remerciements (2427)

---

⁸¹ Existeix una *facécie* medieval (*Les facécies de Poge, Florentin, traitant de plusieurs nouvelles choses morales*, p. 273) que explica que un sacerdot es va equivocar i va dir que Jesucrist va donar de menjar fins a la sacietat a cinc cents homes amb cinc pans, en comptes de a cinc mil homes; es refereix a la primera multiplicació dels pans (Mateu 14, 19:21) (Marc 6, 38:44). Això mostra que cinc cents podia ser una xifra que suggerís una quantitat molt gran.

*E Boves li rent .V.C. mercis e grez
Beuve le remercie mille fois avec gratitude (2808)*

Diversos casos d'hipèrbole al *Beuve* es recolzen en *mil*, *miller*. *La Chanson de Roland* marca la pauta (*mil chevaler*, 2442, 3677; *mil Franceis*, 808; *quinze milie de Francs*, 3019, 3196; *vint milie Francs* (587, 789, 827), *plus de .XX. mil humes* (13, 2578), *plus de cent milie* (3000, 3402), *.IIIC. milie* 'quatre-cents mil' (715, 851).

*Prestres de lur lei i out plus de un miller
Plus de mille prêtres de leur foi se trouvaient là (879)*

*Encontre un del chastel avoit un miler
ils étaient mille contre un seul de château (2284)*

*Tut .I. miler s'adubent vistement
Ils sont bien un millier à s'équiper en hâte (3474)*

El cas 879 es refereix a l'arribada de l'heroi a la ciutat de Damasc, on entra dins d'un temple en el qual més de mil sacerdots estarien adorant Mahomet. Deixant de banda la visió etnocentrista (els musulmans no tenen sacerdots i no adoren Mahomet) que trobem a moltes cançons de gesta, la xifra de mil sacerdots dins un temple al que Beuve entra de passada, només perquè hi sent cantar, resulta no estrictament impossible, però sí exagerada (fins i tot si suposem que Beuve podia confondre a tots els creients amb sacerdots).

El vers 2284 es refereix a l'atac llençat per Doon de Magúncia contra la plaça fortificada defensada per Beuve i els seus seguidors. Per nombroses que fossin les tropes atacants, la proporció de mil contra ú ('n'hi havia mil per cada un del castell' ens precisa el text) no es pot interpretar sinó com a hiperbòlica, especialment perquè pocs versos després (2292) ens enterem que Soibaut, que era un dels defensors del castell, fa una sortida amb deu mil cavallers.

*.X. mil chevalers out en sa compaynie
dix mille chevaliers l'accompagnent (2292)*

Aquesta xifra per si mateixa és ja clarament exagerada. Però si, a més, els atacants eren mil vegades més nombrosos, això suposa almenys deu milions d'homes respecte al primer cos de batalla, que és el que Soibaut dirigeix (i que és només un dels tres amb què compten els defensors; el segon està comandat per Beuve i el tercer per l'Escopart). Els atacants havien d'ésser, doncs, molts milions. La interpretació literal és òviament inversemblant.

També és hiperbòlica la xifra del vers 3474, ja que es tracta dels cavallers que s'armarien de manera espontània en reacció a un simple crit de Yvori (a l'adonar-se que Soibaut s'endú el cavall Arondel). En cap cas resulta versemblant que, de manera imprevista, algú disposi de mil cavallers al seu voltant que puguin agafar les armes de manera immediata.

Val la pena aturar-se a considerar el vers 3479, perquè il·lustra molt bé una tendència del francès medieval consistent a situar en segon lloc d'una coordinació o d'una juxtaposició un terme que comporta una menor intensitat que el primer (ja

sigui quantitativa o qualitativa). De la mateixa manera que en català hem de dir, per exemple, *En va abatre a centenars, a milers* i no resultaria acceptable escriure **En va abatre a milers, a centenars*, el francès modern ha de traduir necessàriament *par mil e par cent per par centaines et par milliers*. i no pas **par milliers et par centaines*. Tenim un exemple semblant a: *e jo ferrai e mil colps e .VII. cens* (*Ch. Rol.*, 1078)⁸².

*Durement li chacent par mil e par cent
et ils le chassent furieusement par centaines et par milliers* (3479)

Amb diversos milers tenim:

*E Boves le fiz Terri, e altre .II. miler
avec le fils de Thierry, Beuve, et deux mille autres* (3335)

*E plus de treis mil chasteus e donjouns
et des châteaux et des donjons, plus de trois mille* (640)

*Treis mil chevalers vunt après eus grant eyre
trois mille chevaliers vont derrière eux à vive allure* (1183)

*E .III. mil hanapes de fin or naylés
et trois mille hanaps d'or fin niellé* (3288)

*E .III. mil esqueles od les saucerez
trois mille écuelles avec saucières assorties* (3291)

*.VII. mil paiens unt le tresor amené
Sept mille mécréants apportent les richesses* (3313)

El vers 3335 es refereix a que han estat armats cavallers, juntament amb Guy, Miles i Beuve (el fill de Thierry), dos mil cavallers més. Tot i que es podia armar cavallers en grans grups en cas de necessitat (l'exemple més famós és, sens dubte, el de Balian d'Ibelin, que l'any 1187 armà simultàniament a una seixantena de cavallers per a la defensa de Jerusalem), la xifra de dos mil resulta òbviament exagerada. La xifra tres mil apareix en quatre casos. També tenim un cas amb set mil. En tots els casos, la xifra serveix per a suggerir un gran nombre, sense que es pugui considerar realment plausible.

La xifra 'deu mil' apareix només en tres versos i 'quinze mil' en nou versos. De vegades, podem acceptar-les com a versemblants (un senyor feudal pot presentar-se a una batalla acompanyat de deu mil homes, sempre acceptant que

---

⁸² Cabria preguntar-se perquè aquí *.VII. cens*. El set (com el quaranta) és més una xifra simbòlica que hiperbòlica. Per exemple, Beuve passa set anys (*.VII. ans sont ensemble conversis: Sept ans durant ils ont vécu ensemble*, 2954) visquent amb la dame de Civile. Al vers 3365, tenim: *Sire, dist Sabaoth, .VII. [ans] o vus ai estez: Seigneur, dit-il, je suis resté sept ans auprès de vous / Ke n'i vy ma femme ne mon heritez: sans revoir ma femme ni mes domaines* (3365-3366). Cal interpretar-ho de manera simbòlica; ha d'haver passat bastant més temps, ja que els fills de Beuve ja són grans en el moment que parla Soibaut i van néixer quan ell va abandonar els seus dominis.

s'arrodoneixen les xifres). Sovint, però, s'imposa una interpretació hiperbòlica. També apareix la xifra de vint-mil, però només dos cops (3641 i 3764). No sembla que l'alternança de xifres obeeixi a cap consideració quantitativa realista. De fet, fins i tot pot succeir que s'afirmi que un determinat rei arriba al combat amb quinze mil homes (3636) i, en canvi, només cinc versos després, aconseguix forçar l'entrada a la ciutat amb vint mil homes (3641) a través d'una única porta (*E le roi Gui après igneement / O li .XV. mil ke li vunt suant*, 3635-3636 vs *E le roi Gui s'est dedens entrant / O li .XX. mil chevalers vailant*, 3640-3641)⁸³. De nou, és obvi que es fan servir aquestes xifres simplement per suggerir un gran nombre.

*O .X. mil felons Arabiz
avec dix mille Arabes malfaisants (3243)*

*En lur compaignie checun .X. mil armé
chacun accompagné de dix mille guerriers (3534)*

*Oveske li venent .XV. mil armé
avec lui viennent quinze mille hommes d'armes (2923)*

*Ensemblent .XV. mil chevalers hardis
Quinze mille hardis chevaliers sont ainsi rassemblés (3052)*

*Oveske eus unt .XV. mil armez
quinze mille guerriers les accompagnent (3065)*

*Ke il amene .XV. mil armez
il vous amène quinze mil guerriers (3077)*

*E checun roi .XV. mil armé
et chaque roi quinze mille guerriers (3169)*

*Ben .XV. mil a vers helmes lusant
quinze mille guerriers au moins sous leurs heaumes aux reflets verts (3188)*

*.XV. mil de blanc haubers saffrés
quinze mille cottes de mailles blanches à garniture d'or (3294)*

*Bien .XV. mil se dobbent a tant
Ils sont bien quinze mille à prendre alors les armes (3488)*

*O li .XV. mil ke li vunt suant
et les quinze mille hommes qui l'accompagnent (3636)*

*O li .XX. mil chevalers vailant
avec vingt mille valeureux chevaliers (3641)*

---

⁸³ A la laisse 4 de la *Prise d'Orange*, Guillaume té seixante cavallers i a la 5, en la mateixa situació (l'acció no ha avançat) en té més de cent: *Ot fu Guillelmes as fenestres au vent/ Et de François tieus seissante en estant (74-75) vs Or fu Guillelmes as fenestres del mur / Et des François ot o lui cent et plus (105-106)*.

*Ke ne seient par nombre .XX. mil armés
qu'il ne soit escorté de vingt mille guerriers (3764)*

La xifra 'quaranta mil' també s'empra sovint. 'Trenta mil', en canvi, apareix en una sola ocasió (3230). Notem que, en general, es fa servir la numeració romana, però no sempre (566).

*E quaraunte mil out de compainoun
quarante mille combattants le suivaient (566)*

*Ou ils sont bien .XL. mil armés
il y avait bien là quarante mille hommes en armes (2826)*

*En lur hoste ert .XL. mil armé
avec dans leur armée quarante mille hommes en armes (2911)*

*E vunt a Abreford od .XL. mil armé
et sur Abreford marche accompagné de quarante mille guerriers (3129)*

*O li amene .XL. mil chevalers vailant
et emmène avec lui quarante mille chevaliers valeureux (3723)*

*Lors vint Boves od .XXX. mil compaygnons
mais alors survient Beuve avec trente mille compagnons (3230)*

La xifra 'cent mil' és recurrent per referir-se a exèrcits de gran tamany⁸⁴. Hem d'interpretar-la sempre com a una hipèrbole. Per bé que, segons fonts medievals, existiren xocs amb la participació d'exèrcits de 100.000 combatents o més, les estimacions modernes sempre acostumen a corregir a la baixa aquestes quantitats (en poquíssims casos haurien estat reals, p. ex. a la caiguda de Constantinopla el 1453 l'exèrcit otomà podria haver estat realment format per 100.000 homes o més, però es tracta d'un cas realment excepcional i ja a mitjans del s. XV).

*Bien furent .C. mil fort e combataunt
bien cent mille hommes aguerris et robustes (494)*

*E .C. mil paens ke oveske lui sunt
avec cent mille mécréants (498)*

*Ove lui .C. mil de Sarazins felouns
avec cent mille Sarrasins malfaisants (568)*

També resulta significatiu, respecte a l'ús de les xifres, que a la cançó de gesta *Aspremont* (ed. de F. Suard, 2008, a *Champion Classiques*, p. 346) trobem un mateix grup d'homes que al vers 4967 del ms. C estaria format per *.c. millier* (*Et Bués et Claires et plus de .c. millier*), al vers 4981 del mateix ms. C per *.x. millier* i al vers

---

⁸⁴ A *Aspremont* es parla fins i tot d'un exèrcit de set-cents mil homes: *Par .vii. fooies .c.m. Turs a baillier* (5128).

5602 del ms W per *cinc mellier*. Sembla evident que cal interpretar ‘una gran quantitat de guerrers’.

4.5. Atenuatius, diminutius i quantificadors febles o nuls

Fins ara hem tractat la intensitat, la mesurativitat i la quantificació pel que fa als sentits d'intensitat forta, augmentatiu i quantificació forta o universal. En aquest apartat tornarem a abordar les categories esmentades, però considerant els sentits d'intensitat feble, diminutiu i quantificació feble o nul·la. Reagrupem aquests significats perquè els mitjans d'expressió que presenten són menys nombrosos que les contrapartides marcades positivament i, sobretot, perquè són molt menys freqüents dins un tipus de discurs com és el *Beuve*.

Comencem fent remarcar que l'adjectiu atenuatiu no col·locacional per excel·lència és *petit*, però al *Beuve* només en trobem dos casos, tots dos amb *coup* ('cop'). Hi ha, doncs, un ús restringit d'un adjectiu la combinatòria del qual permetria una coocurrència molt més variada. El tercer cas d'ús adjectival de *petit* (2035) correspon a un diminutiu:

*E pur un petit coup ke cesti me ad doné
et un seul petit coup donné par celui-ci* (1061)

*Si jeo vus pusse un petit coup doner
si j'ai la force de vous donner un petit coup* (1194)

*Boves dit ke petit chose requer
Beuve répond qu'il ne désire pas grand-chose* (2035)

Cal precisar, però, que *petit* admet un ús adverbial (que no té en francès contemporani):

*Mult ama son seignour Guioun petit
Guy, son mari, elle ne l'aimait guère* (34)

*Vostre fere manace preciserei petit
je me moquerais bien de tes menaces de brute* (158)

Un altre ús adverbial és el de la locució *un petit* (o *un petitet*) aplicada a un verb. Es tracta d'una locució que no s'ha mantingut en francès contemporani, però que obeeiria al tipus PDETC (Gross, 1990: 165). No és col·locacional. Al *Beuve* es limita a dues ocurrencies amb *parler* i *attendre* i una amb *faire* i *regarder*:

*Un petit ai a fere, covent ke jeo li die
J'ai un petit travail à faire et je dois le lui dire* (271)

*Que vus veignez a li un petitet parler
de venir lui dire quelques mots* (734)

Un petitet vodrai a vus ore parler

Je voudrais vous dire quelques mots (757)

*Il se regarde un petit avant
Regardant un peu devant lui (1743)*

*- Sire, dist ele, attendiz un petit
- Seigneur, répondit-elle, écoutez-moi un peu (2739)*

*Sire duc Boves, un petit attendez !
Seigneur duc de Beuve, écoutez un instant ! (3569)*

Com a alternativa a *un petit*, tenim *aukes* (de *alīquīd*, com l'espanyol *algo* de *alīquod*), que només apareix un cop. L'AND selecciona justament aquest vers com a únic exemple s.v. **aukes** com a pronom indefinit (transcrivim aquesta part de l'entrada de l'AND):

*Ele out appris aukes de enchaument
Ayant appris quelque peu de magie (999)*

aukes

pr.indef.

something:

Ele out appris aukes de enchaument. Boeve 999 (AND)

Ja dins l'expressió de tipus col·locacional de l'atenuatiu, trobem tot un seguit de sintagmes nominals (sovint emprats com a quantificadors i segon component d'un comparatiu d'inferioritat, explícit o implícit) que es refereixen a entitats que es consideren d'escassa rellevància, valor o poder respecte al predicat central de la frase. Per exemple, 'no posseir ni mig peu de terra' (com a mesura de longitud equivalent a uns 16 centímetres) (506), 'no tenir més poder que el de una formiga' (403), 'no témer més que a una perdiu' (424) o 'que a un xai' (604):

*Ne de vostre tere ne mie demi pez
ni même un demi-pied de votre terre (506)*

*Mahun ne put taunt fere con la formie
Mahomet n'a pas même le pouvoir d'une fourmi (403)*

*Ne les creindereit il plus de un pertriz
il ne les aurait craints pas plus qu'une perdrix (424)*

*Ke plus ne les doterent ke homme ne fet berbiz
qu'ils ne les redoutèrent pas plus qu'une brebis (604)*

Al *Fierabras*, trobem: *Ca nount plus power qe un chien tues (348)*, 'no tenen més poder que un gos mort'.

Un cas diferent, tot i que pogués semblar similar, és 1275. Beuve es declara disposat a donar les seves armes i el cavall que montava en aquell moment (que no és, però, Arondel, al qual Beuve no renunciaria mai per res) per la meitat d'un pa

blanc de blat. D'una banda, demana poca quantitat, és cert, però demana qualitat. D'altra banda, no es tracta d'una expressió que denoti *per se* poca importància o quantitat. Beuve es mor literalment de gana i, en aquell instant, prefereix realment el pa a l'equipament.

*Por la meyté de un pain de forment bulté
pour la moitié d'un pain fait de froment bluté (1275)*

Alguns dels sintagmes que inicialment reforcen la negació, poden arribar a gramaticalitzar-se (o entrar en procés de gramaticalització, encara que no es culmini). Com a exemples ja totalment gramaticalitzats en francès antic, tenim *pas* ('pas') i *mie* ('molla'), que procedeixen de 'no caminar ni un pas', 'no menjar ni una molla (de pa)'. Ens limitarem a donar un sol exemple de cada cas, simplement per observar com l'ús d'aquests substantius és ja totalment adverbial (absència de qualsevol possibilitat d'adjunció de determinant o modificador) i es pot combinar amb verbs que no tenen un significat apropiat a aquest substantius (és a dir, amb verbs que no siguin ni de moviment, ni d'alimentació):

- *Par fei, dist li paumer, vus ne estes pas senez*
- *Ma foi, vous n'êtes pas raisonnable (858)*

*Le espeie ne averez mie, sachez de veritez
Mais l'épée, vous ne l'aurez pas, sachez-le bien (712)*

Amb alguns antics substantius, el francès antic havia assolit doncs, ja a finals del s. XII, la penúltima etapa del cicle de la negació descrit per Otto Jespersen, i que seria propi de l'indoeuropeu: *Ne dico* > *Non dico* > *Jeo ne di* > *Je ne dis pas* > *Je dis pas* (Muller, 1991: 206).

A mig camí, però, en el procés de gramaticalització, tenim 'no sentir ni una paraula', que es pot fer servir amb determinant (797) o sense (*Se hui mes t'an oi mot soner*, Chrétien de Troyes, *Perceval*, 381e; *Mes Alixandres mot ne dist*, Cligès, p. 59b). Observem un ús progressivament adverbial: *Ne vos an mantirai de mot* (Yvain, p. 81a). En francès mitjà, es podia fer servir ja sense presència d'un verb apropiat (com ara 'sentir' o 'dir'): *Lupalois sont tel qu'il on fait Bien sçay quoy, mais mot de leur fait* (Pastor. B., c.1422-1425, 167).

*Ke vus de li ne oiez ja un mot soner
que jamais plus de lui vous n'entendiez parler (797)*

Notem que aquest últim ús (*mot de leur fait*) s'acosta molt al dels pronoms indefinits de sentit negatiu *rien* ('res', del llatí *rem* 'cosa') i *nent* (potser de *ne gentem*, menys probablement de *nec entem*). El primer s'ha conservat en francès contemporani, el segon no ha subsistit com a pronom indefinit (cf. l'espanyol *nada*), però sí com a substantiu: *néant*.

*Ke vus ne pöez en nule rien espleiter
qu'en rien vous n'avez pu obtenir gain de cause (736)*

En une voute saili, ne se est de rien dotez

et sans la moindre crainte bondit sous une voûte (1093)

*E com as non ? Ne me celez nent
Comment te nommes-tu ? Ne cache rien ! (1779)*

*Mes od li n'ad nent enparlez
mais sans lui dire rien (3378)*

*E dist la dame : "Ore ne faudrés nent."
La dame lui répond : "Rien ne vous manquera." (3389)*

*E cil sont venu, ne demorent nent
qui viennent sans tarder (3654)*

*Ke cristienté voit aver : n'est de reyn perdant
il veut se faire chrétien. Il ne perd aucun de ses biens (3656)*

*Le roi moi desherite, ne me let nent
Le roi me dépossède, il ne me laisse rien (3705)*

Podem tenir fórmules per intensificar 'res', com ara:

*Jeo ne purrai entrer pur tut [l'or de] Pavie
Je n'aurais pas pu y entrer pour tout l'or de Pavie (1524)*

A l'exemple 1779, tenim un cliché molt propi de la llengua medieval que s'utilitza quan es dona una informació per significar que es serà sincer i exhaustiu. Té diverses variants: *ne vus en quer celer* (2095), *celer ne vus quer* (2016), *ja ne vus ert celé* (2045) i expressions sinònimes: *sachez verement* (1643), *sachez de verité* (1899). També es pot fer servir quan es demana la informació.

Un altre tipus de negació forta ('gens ni mica') ve donada per la locució adverbial (*ne*) *tant ne kant*. Al *Beuve* només en tenim dues ocurrències i cap d'elles presenta la forma amb *ne* (com, per exemple, a AND: *Dimi an en la terre ne pluveit tant ne quant*. *S Aub* 1140).

*Ne forfestes mon mestre, dame, taunt ne kaunt !
Ne faites pas le moindre tort à mon maître, madame ! (345)*

*Ke lor soit dire tant ne kant
pour leur donner la moindre information (1633)*

Quan tenim un substantiu humà, cal l'equivalent a 'ningú'. Al *Beuve*, no tenim cap ocurrència de *personne*, que en francès antic és més comú com a substantiu que com a pronom indefinit, tot i que trobem casos que es situen a mig camí (*Damoiselle, or me dictes, pourDieu, pourquoi ces chevaliers m'ont pris en tel maniere. ja ne leur avoye je riens meffait ne personne qui avec moyfust, La suite du roman de Merlin*, p. 544). Tenim, però, *homme que soit en vie, homme vivaunt*,

*homme en secle*⁸⁵, *homme ke seit de mere nee, a home ne a femme*, que són formes encara no lexicalitzades de quantificació nul·la, equivalents a ‘ningú’:

*Ne le dirras a homme que soit en vie
tu ne devras les dire à nul homme vivant* (49)

*Treis jours chevacha, ne vist homme vivaunt
et chevaucha trois jours sans voir âme qui vive* (821)

*Il n'i out homme en secle ke le osast tocher
il n'y avait personne au monde qui osât le toucher* (1014)

*Ne dotereit il homme ke seit de mere nee
il n'aura plus à craindre le fils d'aucune mère* (1224)

*Mes il [ne] troverent home vivant
mais ni lui ni ses gens ne rencontrent âme qui vive* (1632)

*A home ne a femme ne voit esparnier
sans épargner homme ni femme* (2028)

*N'ert mes rescuz pur home ke seit viz
jamais homme vivant ne pourra plus venir à son secours* (3257)

Dos casos similars són:

*Tels .II. com vus estes ne pussent endurer
deux comme vous ne pourraient pas leur résister* (1621)

*Ke pur tuz les homes de cete cité [ne seront il dedenz lé fonce...]
Tous les hommes ensemble de cette ville [ne sauraient le porter...]* (1929)

que presenten també el significat ‘ningú’ o, en tot cas, ‘gairebé ningú’ pel que fa a 1621. El cas contrari estaria representat per locucions nominals que signifiquen ‘tothom’, com a:

*Unkes Deu ne fist home ke ne prist pité
aucune créature de Dieu ne put manquer d'avoir pitié* (2141)

*Encontre li venent li petit e li grant
À sa rencontre viennent petits et grands* (3691)

Una manera força estereotipada d'expressar una atenuació marcada és utilitzar el verb *valoir* (‘valer’) o el substantiu *vaillant* (‘valor’) i acompanyar-lo d'un objecte directe que denoti un preu baix, que pot tractar-se d'una moneda d'escàs valor (p. ex. *parsis*, és a dir un denari de París)⁸⁶ o d'un objecte poc costós

---

⁸⁵ Recordem que *segle* s'ha d'interpretar com a ‘món terrenal’, o simplement ‘el món’.

⁸⁶ El vers 1488 (*Nue en ma cote, sanz maile ou dener: vêtue de ma seule tunique et sans le moindre sou*) ens mostra bé que *dener* (‘denari’, que donarà lloc a *diners*) és considera moneda de poc valor i

(p. ex. *festu*, és a dir un bri de palla). Formalment, es tracta de valors de la configuració de funcions lèxiques **AntiMagn+S₁**. Introdueixen, òbviament, una tapinosi (hipèrbole contrària), però que queda estereotipada per l'ús. A l'èpica francesa, trobem molts casos d'aquest tipus i s'hi han dedicat estudis específics, com ara el de Frankwalt Möhren (Möhren, 1980).

Al *Beuve*, alguns d'aquest complements són *un bouton, un parsis, un oef pilé, un festu, un dener, un dener moné, un gant*:

*Ne le hauberk duble ne li vaut un botoun
et son haubert à mailles doubles qui résiste moins qu'un bouton (580)*

*Jammés ne averez de moi le vaillaunt d'un parsis
vous ne recevrez jamais plus de moi la valeur d'un denier (608)*

*N'en durrai jeo mie vailaunt un oef pilé
ils n'auraient pas valu plus cher contre moi qu'un œuf écalé (1060)*

*Jeo ne me preise mie un dener moné
je ne vaux plus même un denier (1064)*

*Jammés ne averez de mey vailaunt un festu
jamais plus vous n'aurez de ma part en offrande la valeur d'une paille ! (1169)*

*Le hauberk ne ly vaut un dener moné
et la cotte de mailles du mécréant est pour lui sans valeur (1227)*

*Jeo ne me preyse le vailant de un gant
je ne m'estime pas au prix d'un gant (1797)*

*Ke jeo ne vus preyse la value d'un boton!
je ne donnerais pas de vous la valeur d'un bouton ! (1888)*

*Ne requer de le ton le vailant [de] un dener
Mais je ne requiers pas de toi un seul denier vaillant (2441)*

*Ne voile de le vostre le vailant de un dener
Je ne veux pas de vous un seul denier vaillant (2806)*

*Jeo [n]'en averai le vailant de un dener moné
Moi, je n'ai pas à y gagner un seul denier vaillant (2840)*

---

es fa servir, en combinacions idiomàtiques, com a 'quantitat irrisòria', ja que justament *maille* ('moneda de mig denari') (que no s'ha de confondre amb l'homònim 'malla', el teixit format per anelles de metall entrallaçades) és l'arquetip de l'escàs valor. *Sans sou ni maille* (*sou* corresponia a una altre unitat monetària, una vintena part de la lliura) encara es pot fer servir en francès contemporani, tot i que resulta arcaitzant. Apareix, per exemple, a Balzac: *Charles ne nous est de rien, il n'a ni sou ni maille; son père a fait faillite* (BALZAC, *E. Grandet*, 1834, p. 110). En francès actual, sí que es fa servir, en canvi, i relativament sovint, la locució verbal *avoir maille à partir avec qqn* ('tenir un enfrontament, diferències amb algú'), justament perquè compartir una peça de moneda tan petita es considera inviable.

El cas 1797 és interessant perquè es tracta d'una expressió que va passar al gal·lès (*werth vn uanec*) a través de la traducció del *Beuve* (Poppe & Reck, 2008: 44).

Notem també que el cas 579 és diferent, tot i que formalment sembli idèntic, perquè aquí *penoun* ('ploma') no es menciona pel fet que sigui un objecte d'escàs valor, sinó perquè no ofereix cap protecció davant d'un cop. El traductor al francès contemporani ha entès i ha expressat bé la diferència:

*Que le escu de son col ne li vaut un penoun,
le bouclier suspendu à son cou, qui résiste moins qu'une plume (579)*

Tampoc tenim el mateix cas al vers 534, ja que el predicat que s'aplica a *deners demoné* no selecciona com a objecte directe el paràmetre 'preu', sinó el paràmetre 'pes' (es tracta d'una cota de malles molt lleugera):

*Ke ne peise mie .X. deners demoné,
qui pesait moins que dix pièces d'un denier (534)*

Acabem aquest apartat referint-nos als pocs casos de diminutiu que trobem al *Beuve*. L'adjectiu *petit* pràcticament no apareix com a diminutiu (trobem, però: *Mult estes petit e si estes fort truaunt: Tu as beau être bien petit, tu es déjà un grand coquin, 276*), però sí com atenuatiu, com hem vist abans. Tenim una curiosa forma diminutiva de tipus cumulatiu ('bosquet') al vers 3215. L'AND dona aquest vers del *Beuve* sota la seva entrada *brulet (broillet al Gdf, petit broil)* acompanyat de l'exemple *S. ont atteint dejuste un brulet rasmee (Dest Rome 864)*.

*Dehors Monbrant a un brulet foilluz
Près de Monbrant il y avait un petit bois couvert de feuilles (3215)*

5. CONCLUSIONS

*Si donc le procédé est traditionnel,
le style est ici tout à fait personnel* (Rychner, 1955: 151)

*Quién pudiera como tú,
a la vez quieto y en marcha,
cantar siempre el mismo verso
pero con distinta agua*
(Gerardo Diego, *Romance del Duero*)

Hem estudiat l'expressió lèxica de la categoria gramatical de la intensitat i diversos aspectes de les categories connexes de la mesurativitat i la quantificació per tal de posar de relleu com la utilització de determinats mitjans lèxics per a l'expressió de significats molt comuns pot arribar a caracteritzar un text i contribuir a situar-lo (i, fins a cert punt, a individualitzar-lo) dins una tradició literària donada.

Hem pogut veure com combinacions lèxiques que podrien passar perfectament desapercebudes si no se les considera a partir de un cert marc teòric i des d'una perspectiva comparada permeten, de fet, posar de manifest certes filiacions. Per exemple, combinacions adjectiu-nom com *fin maveis* (332) o *merveilleuse pité* (2433) mostren una proximitat important entre el *Beuve de Hamptone* anglonormand i l'*Ipomédon* d'Hue de Rotelande, d'una banda, i el *Roman d'Alexandre* d'altra banda. La forta relació entre el *Beuve* i l'*Ipomédon* es pot observar també en l'ús d'algunes locucions adverbials (p. ex. *jur de sa vie, ore endreit o par matin*) que, tot i la seva aparença anodina, caracteritzen no obstant, fins a cert punt, aquest dos textos.

També hem pogut constatar com, dins el que podríem denominar l'«ecosistema» del text, i encara més en la relació text original-traducció, no hi ha separacions estrictes entre categories gramaticals ni entre els seus respectius mitjans d'expressió. Un intensiu col·locacional es pot traduir, arribat el cas, per un intensiu no col·locacional, per un quantitatiu, per una expressió hiperbòlica o, fins i tot, quedar sense traducció expressa en determinats contextos sense pèrdua substancial d'informació.

Mitjançant l'anàlisi detallada de dotzenes de combinacions intensives corresponents a diferents estructures, hem pogut observar, igualment, com l'expressió col·locacional de la intensitat (i, de manera més general, tot el conjunt de significats expressables mitjançant col·locacions) es troba encara a les beceroles als textos en francès del s. XII⁸⁷. Per tant, la traducció a estats de llengua contemporanis suposen la introducció de tot un seguit de col·locatius necessaris per tal d'obtenir una expressió no marcada (p. ex. *mult* traduït successivament per *amèrement, vivement o sévèrement* entre d'altres adverbis, cf. 4.2.). Per valorar fins a quin punt el fet d'introduir aquests col·locatius (que banalitzen el text

---

⁸⁷ No sols hi trobem encara relativament pocs col·locatius, sinó que s'admeten sense problemes repeticions de formes intensives no col·locacionals (repeticions que serien poc acceptables en l'estat actual de la llengua, excepte per voluntat explícita de crear un efecte), p. ex. *Graunt joie e grant dedut e noise e grant feste* (206).

d'arribada) és o no una pràctica traductològica encertada, cal tenir en compte, per a cada cas i entre d'altres factors, la finalitat de la traducció, la presència o no del text original en l'edició que conté la traducció i la posició que el propi traductor hagi decidit adoptar respecte a la seva activitat, segons sigui partidari d'un punt de vista més *sourcier* (consistent en reflectir al màxim les característiques de la llengua i del text de partida) o més *cibliste* (consistent en centrar-se en la recepció), per reprendre la terminologia ja clàssica de Jean-René Ladmiral (Ladmiral, 2014).

En definitiva, l'estudi dels mitjans lèxics de l'expressió de la intensitat i de certes categories connexes permet d'observar com el fet, aparentment simple, de vehicular un significat primari (per exemple, 'molt') pot arribar a presentar una varietat molt considerable de formes i combinacions de formes. Òbviament, no és el fet que es diu 'molt', sinó la manera en què es diu 'molt' la que mostra la fibra literària d'un text. Un dels punts de contacte entre anàlisi lingüística i anàlisi literària radicaria, justament, en mostrar com el caràcter tradicional i aparentment repetitiu d'un text (tant intra- com intertextualment parlant) no elimina en absolut les diferències de talent entre els diferents creadors.

Certes col·locacions poden presentar una història traçable. Ja a Homer, la terra és vasta i el foc insaciable (Sayce, 2008). La combinació *gloire impérissable* 'glòria immortal' es pot resseguir fins al sànscrit vàedic *áksiti srávaḥ*, passant també pel grec homèric *ἄφθιτον κλέος* (Haudry, 1979: 113). En canvi, *glòria eterna* ens portaria a un context completament diferent, un context cristià, i, en molts contextos, ni tan sols podríem parlar de col·locació, sinó de locució nominal, ja que la 'glòria' concebuda com la residència dels benaventurats, el cel, té com a característica pròpia el fet d'ésser eterna.

Estirant d'aquest fil podríem arribar fins a la fossilització absoluta d'expressions intensives, com la que trobem a l'interior de la paraula *estruç*, provinent del provençal *estrutz*, del llatí *struthio* i el grec *στρουθίων*, per abreviació de *στρουθοκάμηλος* (*στρουθιο*, 'pardal' i *κάμηλος* 'camell'). És a dir, 'un pardal gran com un camell'. No cal dir que no hem tingut en compte aquest tipus de consideracions, però pensem que val la pena posar de relleu que la intensitat pot arribar a penetrar molt profundament el lèxic d'una llengua.

Hem mirat, doncs, de mostrar la traçabilitat de diverses de les expressions estudiades. Hem recollit així la observació de Rychner, que afirmava que les fórmules no es limiten als estereotips, sinó que es troben per tot arreu, gairebé a tots els versos, que "exprimant une idée simple, elles accompagnent cette idée dans toutes les combinaisons où elle entre, et plus l'idée est commune, plus les combinaisons sont nombreuses" (Rychner, 1955: 149). En efecte, hem pogut veure com els significats més generals revesteixen les més variades combinacions expressives. Aquest autor encara afegia: "ce caractère formulé n'apparaît qu'avec la multiplication des matériaux" (Rychner, 1955: 149). És una altra observació que ens sembla completament encertada i que pensem que es pot verificar en alguns punts del nostre treball, on la comparació de combinacions aparentment banals amb les bases textuais disponibles fa sorgir restriccions inesperades (cf. per exemple *parmi le cœur* vs *parmi le corps*, apartat 4.1.1.1. s.v. **dreyt**) o posa en evidència possibles fonts. Però hem volgut anar una mica més enllà del que proposava Rychner i fer un altra pas que ha consistit en algebritzar les observacions, formalitzant-les fins a un cert punt per poder comparar formes d'expressió semblants que, en superfície, no apareixien com a tals. Pensem que així

hem pogut observar alguns casos d'unitat dins la variació que és, tal vegada, una de les característiques destacades de l'èpica medieval.

També voldríem destacar que, al llarg d'aquest treball, hem procurat ser el més exhaustius possible en la recopilació dels exemples, mirant sempre de donar tots els casos de les combinacions que estudiàvem que es trobaven al text analitzat. Som conscients que això pot dificultar una mica la lectura del treball i que l'estil pot semblar prolix. Hem procedit així perquè la quantitat té sovint un aspecte qualitatiu, no sols la rellevància sinó també la freqüència de certes combinacions resulta important.

Alguns dels aspectes el treball ens ha permès remarcar (tot i que no haguem pogut aprofundir el seu tractament) són:

- quines combinacions creades en el marc del tipus de discurs que ens ocupa (cançó de gesta anglonormanda) han pogut passar a la llengua al anar-se allunyant del seu marc inicial de creació literària.
- per un bon nombre d'estructures de versos (o d'hemistiqui), es pot observar que la veritable fórmula és de caràcter col·locacional, no pròpiament gramatical ni lèxica; el que crea la fórmula èpica és, tot sovint, la repetició subjacent d'una estructura col·locacional amb variació lèxica i gramatical de superfície, per exemple el quiasme de *Le Moniage Guillaume: Grans fu li caples et mervillos li hus* (3902); *Grans fu l'assaus et ruistre la mellee* (4073).
- per traduir un text cal no sols entendre'l, sinó també estar en mesura de jutjar els "écarts", les desviacions estilístiques (deliberades o no) que el text presenta respecte a obres similars de la seva època. Per això, és necessari estar familiaritzat amb els usos col·locacionals del moment i del gènere. El col·locatiu lèxic expressa un significat gramatical. Però el significat no exhaurix la semàntica del col·locatiu, que s'enriqueix sovint de valors variats: diatòpics, diafàsics, diatècnics... Al no tenir significat lèxic, és un lloc privilegiat per a al·lusions, per a dobles sentits i, en definitiva, per tot allò que té a veure amb la funció poètica del llenguatge. Una part del talent de l'escriptor consistirà, doncs, en saber com i quan "carregar" els seus col·locatius d'aquests valors. Si el traductor els passa per alt, o no els sap reproduir, no estarà a l'alçada de la seva tasca.
- en part pel que acabem de mencionar, els col·locatius acostumen a canviar més sovint (a tenir diacronies més curtes) que el lèxic restant. Això és especialment cert amb l'expressió lèxica de 'molt'/'poc', 'bo'/'dolent'. Per tant, es requereix una observació més detallada en aquests casos que en el cas del lèxic general per tal de jutjar si, en un moment determinat, la utilització de cert adjectiu o adverbi podia ésser considerada innovadora o conservadora.
- certs col·locatius teixeixen una part de l'univers d'expectatives del lector d'un cert gènere. La menció de la base de la col·locació fa pensar gairebé automàticament en alguns col·locatius.

Naturalment, resten per explorar encara diverses vies. Una d'aquestes vies, com hem assenyalat a la introducció, ens portaria a resseguir certes combinacions dins la posteritat literària del *Beuve*. Caldria preguntar-se si es troben rastres (i quins) de la combinatòria lèxica restringida del *Beuve* a les successives versions i

traduccions d'aquest famós text. Això, però, va més enllà dels objectius del present treball. En qualsevol cas, la lectura de les versions continentals franceses i de la versió franco-vènetà ens fan pensar que sí, que existeix un rastre lingüístic que es pot resseguir i que, alhora, va engendrant noves possibilitats expressives. I probablement això és així perquè escriure és, en gran part recordar altres textos, tant de forma conscient com inconscient, però recordar-los gairebé sempre de manera imprecisa, al·lusiva, innovadora.

6. BIBLIOGRAFIA

6.1. Estudis i textos de base

- Ailes, Marianne. 2006. "Anglo-Norman Developments of the Chanson de Geste." *Olifant* 25 (1-2): 97-109.
- Ailes, Marianne. 2008. "The Anglo-Normand 'Boeve de Haumtone' as A 'chanson de Geste.'" In *Sir Bevis of Hampton in Literary Tradition*, edited by Jennifer Fellows and Ivana Djordjevic, 9-24. Woodbridge, UK; Rochester, NY: D. S. Brewer.
- Batioukof, Thomas. 1889. "Compte-rendu sur matériaux et recherches pour servir à l'histoire du roman et de la nouvelle." *Romania* XVIII: 302-14.
- Bly-Calkin, Siobhain. 2008. "Defining Christian Knighthood in a Saracen World: Changing Depictions of the Protagonist in 'Sir Bevis of Hampton.'" In *Sir Bevis of Hampton in Literary Tradition*, edited by D.S. Brewer, 127-44. Woodbridge, UK; Rochester, NY.
- Boje, Christian. 1908. *Die Überlieferung des altfranzösischen Romans von Beuve de Hamtone*. Halle a.S.: E. Karras.
- Boje, Christian. 1909. *Über Den Altfranzösischen Roman von Beuve de Hamtone*. Halle a.S.: Max Niemeyer.
- Boutet, Dominique. 1993. *La Chanson de geste*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Caluwé, Jacques De. 1976. "La 'prière épique' dans les plus anciennes chansons de geste française." *Olifant* 4 (1): 4-20.
- Combettes, Bernard & Annie Kuyumcuyan. 2007. "Intensité et comparaison : étude diachronique des corrélations en 'si' et 'aussi.'" *Travaux de Linguistique* 2 (55): 75-92.
- Dannenbaum, Susan. 1982. "Anglo-Norman Romances of English Heroes: 'Ancestral Romance'?" *Romance Philology* 35 (4): 601-8.
- Delcorno Branca, Daniela (ed.). 2008. *Buovo d'Antona*. Roma: Carocci editore.
- Dereza, Oksana. 2015. "Paired Adjectives in the Middle Welsh 'Ystorya Bown O Hamtwn.'" In *'Ynllaweniawn, Ynllawniaith': Proceedings of the 6th International Colloquium of Societas Celto-Slavica*, 281-82. Wales: University of Wales Centre for Advanced Welsh and Celtic Studies.

- Djordjevic, Ivana. 2005. "Versification and Translation in Sir Beves of Hampton." *Medium Aevum* 74 (1). Society for the Study of Medieval Languages and Literature [etc.]: 41.
- Djordjevic, Ivana. 2002. "Mapping Medieval Translation: Methodological Problems and a Case Study." McGill University, Montreal.
- Djordjevic, Ivana. 2008. "From Boeve to Bevis: The Translator at Work." In *Sir Bevis of Hampton in Literary Tradition*, edited by Jennifer Fellows and Ivana Djordjevic, 67–79. Woodbridge, UK; Rochester, NY: D. S. Brewer.
- Faral, Edmond. 1962. *Les Arts poétiques du XIIe et du XIIIe siècles*. Paris: Librairie Honoré Champion.
- Fellows, Jennifer & Ivana Djordjevic. 2008. *Sir Bevis of Hampton in Literary Tradition*. Woodbridge, UK; Rochester, NY: D.S. Brewer.
- Furrow, Melissa. 2008. "Ascopard's Betrayal: A Narrative Problem." In *Sir Bevis of Hampton in Literary Tradition*, edited by Ivana Djordjevic and Jennifer Fellows, 145–60. Woodbridge, UK; Rochester, NY: D. S. Brewer.
- Galent-Fasseur, Valérie. 2000. "La tentation sarrasine de Beuve de Hantone." In *La chrétienté au péril sarrasin. Actes du Colloque de la Société internationale Rencesvals (Section Française)*, 27–39. Aix-en-Provence: Publications de l'Université de Provence.
- Graal, Maître du. 1280. *Beuve de Hantone ; Élie de Saint-Gille ; Robert Le Diable*.
- Gracia, Paloma. 1997. "La leyenda de la Condesa traidora: Observaciones sobre su estructura y significación." In *Actas del VI Congreso internacional del Español de América*, edited by José Manuel Lucía Megias, 721–28. Alcalá de Henares: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Alcalá.
- Greimas, Algirdas J. 1968. *Dictionnaire de l'ancien français*. Paris: Larousse.
- Greve, Rita. 1956. *Studien über den Roman*. Berlin: Osteuropa-Institut an der Freien Universität Berlin.
- Gross, Maurice. 1990. *Grammaire transformationnelle du français: 3 - Syntaxe de l'adverbe*. Paris: ASSTRIL.
- Guerreau, Alain. 1980. *Le féodalisme, un horizon théorique*. Paris: Le Sycomore.
- Guerreau, Alain. 2001. *L'avenir d'un passé incertain. Quelle histoire du Moyen Âge au XXIe siècle ?* Paris: Seuil.
- Guiraud, Pierre. 1962. "L'expression du virtuel dans le Roland d'Oxford." *Romania* 83 (331): 289–302.

- Guiraud, Pierre. 1968. *L'ancien français*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Haudry, Jean. 1979. *L'indo-européen*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Hilka, Alfons. 1924. "Eine neue Version des Bueve de Hantone." *Zeitschrift Für Romanische Philologie* 44: 265–90.
- Holden, Anthony John. 1976a. "À propos du Vers 220 du Boeve de Haumtone." *Romania* 97 (386): 268–71.
- Holden, Anthony John. 1976b. "Ancien français 'tresoir', 'entendre mal' ou autre chose ?" *Romania* 97 (385): 107–15.
- Ival, Marie-Madeleine (éd.). 1984. *Beufves de Hantonne*. Aix-en-Provence / Marseille: Publications du CUER MA Université de Provence / Éditions Jeanne Lafitte.
- Jordan, Leo. 1908. "Über Boeve de Hanstone", *Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie*, 14. Heft.
- Kleiber, Georges. 1978. *Le Mot "ire" en ancien français (XIe-XIIIe siècles). Essai d'analyse sémantique*. Paris: Librairie C. Klincksieck.
- Ladmiral, Jean-René. 2014. *Sourcier ou cibliste. Les profondeurs de la traduction*. Paris: Les Belles Lettres, coll. « Traductologiques ».
- Legge, Dominica. 1963. *Anglo-Norman Literature and Its Background*. Oxford: Clarendon Press.
- Martin, Jean-Pierre. 1987. "Les motifs dans la chanson de geste. Définition et utilisation." *Cahiers de Civilisation Médiévale* 120: 315–29.
- Martin, Jean-Pierre. 2014. *Beuve de Hamptone : chanson de geste anglo-normande de la fin du XIIe siècle*. Paris: Honoré Champion.
- Martin, Jean-Pierre. 2017. *Les motifs dans la chanson de geste. Définition et utilisation*. Paris: Honoré Champion.
- Matzke, John E. 1912. "The Oldest Form of the Beves Legend." *Modern Philology* 10 (1): 19–54.
- Mel'čuk, Igor & Jasmina Milićević. 2014. *Introduction à la linguistique, Vol. 1*. Paris: Hermann.
- Mel'čuk, Igor. 1994. *Cours de morphologie générale, Vol. 2*. Montréal: Les Presses de l'Université de Montréal.

- Mel'čuk, Igor. 2003. "Collocations dans le dictionnaire." In *Les écarts culturels dans les dictionnaires bilingues*, edited by Thomas Szende, 19–64. Paris: Honoré Champion.
- Menéndez Pidal, Ramón. 1941. "Realismo de la epopeya española. Leyenda de la Condesa traidora." In *Idea imperial de Carlos V*, 37–72. Madrid: Espasa Calpe (Colección Austral).
- Möhren, Frankwalt. 1980. *Le renforcement affectif de la négation par l'expression d'une valeur minimale en ancien français*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Muller, Claude. 1991. *La négation en français. Syntaxe, sémantique et éléments de comparaison avec les autres langues romanes*. Genève: Librairie Droz.
- Nyrop, Kristoffer. 1883. *Den oldfranske Heltedigtning*. København: C. A. Reitzels Forlag.
- Paetz, Hermann. 1913. *Über das gegenseitige Verhältnis der venetianischen, der franko-Italienischen und der französischen gereimten Fassungen des Bueve de Hantone*. Halle: Niemeyer.
- Paris, Gaston. 1909. *La littérature française au Moyen Âge*. 4ème. Paris: Librairie Hachette et Cie.
- Polguère, Alain. 2003. "Collocations et fonctions lexicales: pour un modèle d'apprentissage." In *Les collocations: analyse et traitement*, edited by Francis Grossmann and Agnès Tutin, 117–33. Amsterdam: De Werelt.
- Polguère, Alain. 2016. *Lexicologie et sémantique lexicale*. 3ème. Montréal: Les Presses de l'Université de Montréal.
- Ponchon, Thierry. 1994. *Sémantique lexicale et sémantique grammaticale: Le verbe "faire" en français médiéval*. Genève: Droz.
- Poppe, Erich & Regine Reck. 2008. "Rewriting Bevis in Wales and Ireland." In *Sir Bevis of Hampton in Literary Tradition*, 37–50. Woodbridge, UK; Rochester, NY: D. S. Brewer.
- Rajna, Pio. 1884. *Le origini dell'epopea francese*. Firenze: G.C. Sansoni.
- Reinhold, J. 1911. "Die franko-Italienische Version des Bovo d'Antone." *Zeitschrift Für Romanische Philologie* XXXV: 555–683.
- Riquer, Martín de. 1950. "El trovador Giraut del Luc y sus poesías contra Alfonso II de Aragón." *Boletín de La Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* 23: 209–48.
- Riquer, Martín de. 1996. *Les poesies del trobador Guillem de Berguedà*. Barcelona: Quaderns Crema.

- Riquer, Martín de. 2009. *Los cantares de gesta franceses*. Madrid : Gredos.
- Romero, Clara. 2017. *L'intensité et son expression en français*. Paris: Éditions Ophrys.
- Rosellini, Aldo. 1986. *La "Geste Francor" di Venezia. Edizione integrale del Codice XIII del fondo francese della Marciana*. Brescia: La Scuola.
- Rychner, Jean. 1955. *La chanson de geste. Essai sur l'art épique des jongleurs*. Genève / Lille: Librairie Droz / Librairie Giard.
- Sakai, Shigeo. 2010. "Bueve de Hanstone et l'Anglo-Norman Dictionary." *Language and Information Sciences* 9: 269–80.
- Sayce, Olive. 2008. *Exemplary Comparison from Homer to Petrarch*. Cambridge: D. S. Brewer.
- Slettengren, Emrik. 1912. "Contributions to the Study of Aphaeretic Words in English." Lund University.
- Stimming, Albert, ed. 1899. *Der anglonormannische Boeve de Haumtone*. Halle: Max Niemeyer.
- Stimming, Albert, ed. 1911. *Der festländische Bueve de Hantone, Fassung I*. Dresden / Halle: Gesellschaft für romanische Literatur / Niemeyer.
- Stimming, Albert, ed. 1912. *Der festländische Bueve de Hantone, Fassung II, Vol. 1*. Dresden / Halle: Gesellschaft für romanische Literatur / Niemeyer.
- Stimming, Albert, ed. 1914. *Der festländische Bueve de Hantone, Fassung III, Vol. 1*. Dresden / Halle: Gesellschaft für romanische Literatur / Niemeyer.
- Stimming, Albert, ed. 1918. *Der festländische Bueve de Hantone, Fassung II, Vol. 2*. Dresden / Halle: Gesellschaft für romanische Literatur / Niemeyer.
- Stimming, Albert, ed. 1920. *Der festländische Bueve de Hantone, Fassung III, Vol. 2*. Dresden / Halle: Gesellschaft für romanische Literatur / Niemeyer.
- Suard, François. 1993. *La Chanson de geste*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Suard, François. 1994. "Le 'Beuves de Hanntone' en prose: importance et expression du sentiment amoureux." In *Chanson de geste et tradition épique en France au Moyen Âge*, 399–414. Caen: Paradigme.
- Sunderland, Luke. 2012. "Bueve d'Hantone/Bovo d'Antona: Exile, Translation and the History of the Chanson de Geste." In *Rethinking Medieval Translation: Ethics, Politics, Theory*, edited by Campbell Emma and Robert Mills, 226–42. Cambridge: Brewer.

- Vising, Johan. 1923. *Anglo-Norman Language & Literature*. London: Oxford University Press.
- Weiss, Judith. 1986. "The Date of the Anglo-Norman 'Boeve de Haumtone.'" *Medium Aevum* 55 (2): 237–41.
- Weiss, Judith. 2000. "The Anglo-Norman Boeve de Haumtone: A Fragment of a New Manuscript." *Modern Language Review* 95: 305–10.
- Weiss, Judith. 2008. *Boeve de Haumtone and Gui de Warewic. Two Anglo-Norman Romances*. Tempe, Arizona: Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies.
- Wierzbicka, Anna. 1993. "La quête des primitifs sémantiques", *Langue française* 98: 9-23.
- Wolf-Bonvin, Romaine. 2000. "Escopart, Le géant dépérissant de Beuve de Hantone." In *La chrétienté au péril sarrasin. Actes du Colloque de la Société internationale Rencesvals (Section Française)*, 249–65. CUER MA, Université de Provence.
- Zenker, Rudolf. 1905. *Boeve-Amlethus. Das altfranzösische Epos von Boeve de Hamtone und der Ursprung der Hamletsage*. Edited by Josef Waldberg M. Frh. v. Schick. *Literarhistorische Forschungen*. Vol. XXXII. Berlin Leipzig: Emil Felber.
- Ziltener, Werner. 1989. *Repertorium der Gleichnisse und bildhaften Vergleiche der okzitanischen und der französischen Versliteratur des Mittelalters*. Bern: A. Francke Verlag.
- Zumthor, Paul. 1972. *Essai de poétique médiévale*. Paris: Seuil.
- Кузмина, В.Д. 1964. *Рыцарский Роман На Руси*. Москва: Издательство "Наука."

6.2. Dictionaris i bases textuais

- AND: Gregory, Stewart, William Rothwell, D. A. Trotter & Michael Beddow. 2005. *Anglo-Norman dictionary*. London: Maney Publishing for the Modern Humanities Research Association.
<<http://www.anglo-norman.net>>.
- BFM: *Base de français médiéval*.
<<http://txm.bfm-corpus.org>>.
- CICA: Torruella, Joan, Manuel Pérez Saldanya & Josep Martines (dirs): *Corpus informatizat del català antic*.
<www.cica.cat>.

CORDE: Real Academia Española, *Corpus diacrónico del español*.
<<http://www.rae.es>>.

DCVB: Alcover, Antoni Maria & Francesc de Borja Moll. 1926-1962. *Diccionari català-valencià-balear*, Barcelona: Palma: Editorial Moll.
<<http://dcvb.iecat.net>>

DMF: *Dictionnaire du Moyen Français*, version 2015 (DMF 2015). ATILF - CNRS & Université de Lorraine.
<<http://www.atilf.fr/dmf>>.

FRANTEXT: *Bases de données Frantext*, Laboratoire ATILF (Analyse et Traitement Informatique de la Langue Française), Université de Lorraine.
<<https://www.frantext.fr>>.

GODEFROY: Godefroy, Frédéric. 1881. *Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IXe au XVe siècle*, Paris: F. Vieweg Librairie Éditeur.
<<http://micmap.org/dicfro/search/dictionnaire-godefroy>>

TLFi: *Trésor de la langue Française informatisé*. ATILF - CNRS & Université de Lorraine.
<<http://www.atilf.fr/tlfi>>.